

LAISVE

GEGUŽĖ

1971

ŠIAME NUMERYJE:

Antanas Maceina

NUO KO MES BĖGOME?

Mykolas Naujokaitis

TAUTA RUOŠIASI SUKILTI

Kazys Škirpa

**1941 METŲ SUKILIMO VADOVIETĖ
BERLYNE**

Vytautas Vaitiekūnas

**KRUPAVIČIUS —
BENDRUOMENININKAS**

Dr. R. S. Daugvydas

Dr. M. T. Milgaudas

**GAISRAS VILNIAUS UNIVERSITETO
BIBLIOTEKOJE**

NR. 51 (88)

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

**Lietuvi Fronto Bi iuli
Vyr. Taryba**

6441 So. Washtenaw Avenue
Chicago, Ill. 60629

Dr. Kazys Ambrozaitis,
Chesterton, Indiana

Dr. Zigmantas Brinkis, Los
Angeles, California

Dr. Petras Kisielius, Cicero,
Illinois

Dr. Antanas Klimas, Ro-
chester, New York

Pilypas Narutis, Chicago, Il-
linois

Levas Prapuolenis, Chicago,
Illinois

Dr. Antanas Razma, Joliet,
Illinois

Antanas Sabalis, Woodhaven,
New York

Leonardas Valiukas, Los An-
geles, California

Lietuvi Fronto Bi iuli

vyr. tarybai priklauso ir
LPB krašt pirmininkai:
Europos — **prof. Zenonas
Ivinskis,** Amerikos — **Juo-
zas Mikonis,** Kanados —
— **Vytautas Aušrotas** ir “
Laisv ” redaktorius **Juozas
Kojelis.**

Europos Lietuvi Fronto Bi iuli Valdyba

Prof. dr. Zenonas Ivinskis (Vokietija), pirmi-
ninkas
53 Bonn
Am Hof 34
Germany

Dr. Kajetonas J. eginskas (Švedija), sekre-
torius

J. Barasas (Vokietija), išdininkas

Alina Grinien (Vokietija), biuletenio redak-
tor

Kun. Bronius Liubinas (Vokietija), ELI ved jas

**J. A. V. ir Kanados Lietuvi Fronto Bi iuli
Centro Valdyba**

Juozas Mikonis, pirmininkas
24526 Chardon Road
Cleveland, Ohio 44143

Dr. Juozas Skrinska, vicepirmininkas

Dr. eslovas Kuras, vicepirmininkas Kanada

Vladas Palubinskas, sekretorius

Juozas Žilionis, išdininkas

Vytautas Petrulelis, išdo sekretorius

Vincas Akelaitis, biuletenio redaktorius

*Metin “ Laisv ” žurnalo prenumerata Australijoje, JAV-se
ir Kanadoje — 5.00 doleriai, visur kitur — 3.00 doleriai; atskiro
numerio kaina — 2.00 doleriai.*

*Užsakymus ir prenumeratos mokest si sti administracijos
adresu:*

*Mr. Aleksas Kulnys
1510 East Merced Avenue
West Covina, California 91791
U. S. A.*

TURINYS

Skaitytoj žodis	2
Antanas Maceina: Nuo ko mes b gome?	6
Mykolas Naujokaitis: Tauta ruošiasi sukilti	23
Kazys Škirpa: 1941 met sukilimo vadoviet Berlyne	30
Vytautas Vaitiek nas: Krupavi ius—bendruomenininkas	40
Solidarumas su tauta	49
Laisvinimo veiksniuose	62
Spauda, radijas, knygos	75
“ Laisv ” vedamieji	79

“ **LAISV** ” — lietuvi politikos žurnalas.

Leidžia Lietuvi Fronto Bi iuliai.

“ **LAISV** ” (TOWARD FREEDOM), Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front**.

Juozas Kojelis, Redaktorius/Editor

Post Office Box 34461

Los Angeles, Calif. 90034

Aleksas Kulnys, Administratorius / Circulation Manager

1510 East Merced Avenue

West Covina, Calif. 91791

* Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, neb tinai reiškia ir redakcijos nuomon .

Maskva nenripaž sta "nacionalinio komunizmo"

Man vaidenas, kad prof. Jono Kazlauskio kazusas (ži r. "Laisv" nr. 50/87 dr. M. T. Milgaudo ir dr. R. S. Daugvydo straipsn — Red.) yra miniati ra vadinamo "nacionalinio komunizmo" likimo. Miniati ra to, kas dideliu mastu vyko eko-slovakijoje. Tai sykiu rodymas, kad n ra ir negali b ti "nacionalinio komunizmo", t. y. tokio komunizmo, kuris pasijunta nepriklausomas nuo Maskvos. Kai tik jis tokias nepriklausomyb s tendencijas parodo, Maskva tuojau užgniauzia su visu brutalumu.

Deja, tai užmirštame ne tik mes laisv je, bet ir tie, kurie ten gyvena.

N. E.
J.A.V.

Vertingas Vaitiek no straipsnis

Iš pat pradžios buvau priešingas Vilniaus universiteto rektoriaus kvietimui si sti ten m s jaunim studijuoti. Prof. J. Kazlauskio mirtis ir kiti li dni vykiai t nusistatym tik sustiprino: kvietimas visai atmetinas, nes turi pasl pt tiksl .

Labai vertingas yra V. Vaitiek - no straipsnis "Demokratin Lietuva kreivame veidrodyje". Tik man nepatiko paskutinis sakiny s. Su jaunimu turime atlaidziau elgtis. Mes patys kalti, kad per maža esame dav raštu referencij . Ta iau, žinoma, negalima pateisinti skubot ir paviršutinišk rašym . Dr. Misi no straipsnyje aš radau ir daugiau netikslum .

Prof. Z. Ivinskis
Vokietija

Daugiau d mesio dokumentavimui

Nebijokite pasinaudoti kitos spaudos iškeltais dalykais. Reikia atsiminti, kad žurnalas turi daugiau galimybi išlikti, negu laikraš iai. To-

d l, pav., kun. Šeškevi iaus apsigynimo kalba teisme, net jeigu ji iš-tisai išspausdinta "Darbininke", tu-r t bent santraukoje rasti vietos. Juk nežinia, kada jos prisireiks. **Do-kumentavimui aplamai reik t skir-ti daugiau d mesio.**

Ger s d daro "Laisv" nr. 50/87 apžvalg ir pasisakym skyrius. Many iau, kad ateityje jis dar labiau pl stinas.

Dr. J. V.
Europa

Nainio straipsnis domiausias

Iš straipsni — domiausias Nainio. Ge io visai neb iau d j s, nes, viena, jis jau spaudoje buvo skelbtas, o, antra, jo si lymas VLIK- traukti "šioj šaly subrendusius ir mokslus jusius jaunosios kartos" veik jus yra žalingas Lietuvos vadavimui. Palikime VLIK- politini pab g li iš Lietuvos komitetu, o ne emigrant aini organizacija. Man gaila, kad tokio dalyko m s jauniesnieji veik jai (skaitant ir Nain , kaip matyt iš jo straipsnio) nesupranta.

K. Petkus
J.A.V.

Washingtono - Maskvos suokalbis?

Nainio informacijos, pateiktos "Laisv" nr. 50/87 straipsnyje "Tauta ir išeivija laisv s kovoje" yra teisingos ir tur t iššaukti vis Amerikos lietuvi r pest. Jis ties rašo, sakydamas, kad "išmirus teis - tos Lietuvos vyriausyb s paskirtiems diplomatams, atstovavimas pasi-baigs".

Man yra tek sutikti daug lietuvi iš Lietuvos, kurie, išvykdami iš Amerikos, sustoja Washingtone atiduoti raport soviet ambasadoje. Jie pasakoja, kad ambasados automobiliu juos pavežioja po Washington . Daž-

niausi juos lydi Ed. Juškys. Anksčiau, kol buvo, lydavo Vaigauskas. Kartais dar kas kitas iš ambasados tarnautojų. Visus lietuvius praveža ir šešiolikta gatve, parodo Lietuvos atstovybės namus ir visada pabrėžia, kad tas lizdas bus uždarytas, kai nebeliks Kajecko.

Ar tik ir rašytus Washingtono - Maskvos suokalbis tuo būdu likviduoti Baltijos valstybių atstovybes? Patys diplomatai ir veiksniai turėtų klausim išaiškinti.

X. Y.
Washington, D. C.

Geriausias numerio straipsnis

Broniaus Nainio straipsnis - Laisvė nr. 50/87 yra vienas iš geriausių lietuviškos politikos klausimais. Tik jo teigim "Mums reikia išmokyti daryti skirtumus. Okupantas telieka okupantu, o lietuvis - lietuviu" noriu papildyti to paties numerio vedamojo ištrauka: "Gi darant skirtum tarp okupanto ruso ir okupuoto lietuvi, negalima nepriesti, kad okupanto tarnyboje nebūt ir lietuvi. Menka paguoda, jei jie tai daro iš prievartos, o ne savanoriškai". Galima dar pridėti, kad šioje pusėje yra lietuvi, kurie okupantui talkina ir savanoriškai.

Antanas Giniotis
Chicago, Ill.

Turi vilį

"Tikiu, kad naujasis redaktorius susiorganizuos, susitvarkys ir redagavim tikrai perims savo rankas. Zinau, kad tai sunkus darbas ir kad jo vaisiai ims sirpti tik su kelintu "Laisvė" numeriu".

Alfonsas Nakas
"Naujienos", 1970.XII.29

Beviltiška ...

"Iš kitos pusės paskaičius paskutinį Lietuvių Fronto Biulienę leidžiamą naujo redaktoriaus redaguojamą žurnalą Laisvė (1970 gruodžio nr. 50/87) tenka suabejoti jo vedamos

linijos teisingumu. Kas savo keliamą padangę, o kas kitą - tai nustumiama bedugnė".

Dr. Henrikas Brazaitis
"Dirva", 1971.III.10

Išsami Ivinskio studija

Be atsikvėpimo perskaitęs "Laisvė" nr. 50/87, jaučiau ne tik gausiai papildytą liuanistinį žinojimą, bet ir inspiruotas lietuviškos dvasios nemirtingumu. Tautinio gyvastingumo ištekliai mūsų yra dar labai dideli. Tokia dvasia kvpuoja Bronius Nainys ir Algimantas Geys kruopšiai paruoštuose straipsniuose, o kbe kalbėti apie Brazdžionio Vaidilos Valionod Simui Kudirkai ar Gliaudos epilogą iš "Aitvarai ir giria".

Jei būtų ir vyresni klasi Lietuvos istorijos mokytojas, štai ką padaryčiau: sakmiai paraginti mokinius ištyti iškaulyti po 2 dolerius ir už juos užsakyti pluoštą "Laisvė" žurnalo nr. 50/87. Liepiau mokiniams pakartotinai gerai siskaityti ir išmokyti prof. Z. Ivinskio išsami ir didžiai vertingą studiją apie Lietuvos Steigiamąjį Seimą. Taip pat paraginti vyresniuosius mokinius, per juos ir jų tėvus bei artimuosius perskaityti dokumentuotą ir intriguojantį domi istoriją apie tai, kaip Leonardo Valiuko vadovaujami lietuviai, talkinami kitų pabaltieji ir amerikiečiai draugai... nugalėjo Gromyko, bandžius užblokuoti per Valstybės departamentą lietuvių laimėjimo žygį 1966 metų rudenį.

Dr. Gr. Valančius
Chicago, Ill.

Vertas dėmesio

(Prof. Z. Ivinskio) rašinys tikrai domus, itin kruopšiai parengtas, gale pateikti su plačia bibliografija ir vertas ypatingai atidaus skaitytojų dėmesio.

Pr. Alšnas
"Nepriklausoma Lietuva",
1970.IV.7

LFB s j džio gyvyb

“Laisv” žurnalas žadina tautin s atsakomyb s jausmus, ir per j pasireiškia LFB s j džio gyvyb . Linkiu Dievo palaimos, kantryb s, žemaitiško užsipyrimo.

Vytautas Galvydis
Cicero, Ill.

Žurnalas p stute deda

Nekantraudamas laukiu naujo “L” numerio. Gaila tik, kad m nesiai prab ga, kol žurnalas toliau gyvenan ius prenumeratorių pasiekia. Atrodyt , kad ir šiame atominiame amžiuje m s oficiozas p stute pas prenumeratorių deda ...

Dr. Vincas Šmulskštys
Vokietija

Studij savait nepilnai aprašyta

Perskai ius “I Laisv” žurnale Nr. 49/86, straipsn “Septynioliktoji lietuvišk studij savait Vokietijoje”, darosi li dna, kad Vokietijos Fronto Bi iuli studij savait aprašyta nepilnai. Jie buvo dr s s pasikviesti programai atlikti komunist siun iam iš okup. Lietuvos pianist Dvarionait , bet kod l apie tai nedr sta parašyti lietuvi visuome nei?

Kod l neparašyta, kad paskutiniame pos dyje buvo pasi lyta kitais metais pasikviesti paskaitininkus studij savait iš okupuotos Lietuvos. Plojimu buvo pritarta. Prisimin kime Bražinskus ir Simo tragedij ir darykime išvad , kad geras patriotas lietuvis taip lengvai neišleidžiamas i laisv j pasaul .

V. Zubrys
Woodhaven, N. Y.

Redakcijos pastaba. Gyvenant New Yorke ir vertinant Europoje vykusi studij savait , ir nenorom gali sivelti netikslum . Iš tikro, ne ELFB vieni studij savaites organizuoja, bet praktiškai visos Vokietijos lietuvi organizacijos. Taip pat jose dalyvauja visa lietuvi visuomen . Iš patikim šaltini patirta, kad

Dvarionait ne iš okupuotos Lietuvos buvo atsi sta, bet iš Lenkijos vyko Pranc zij .

Jei laiško autorius studij savait s aprašym r pestingiau b t perskait s, b t pasteb j s, kad ir apie Dvarionait s koncert , ir apie pasi lym kviesti paskaitinink iš okupuotos Lietuvos straipsnyje parašyta. Ar nesiveržiama pro atviras duris ?

Melagingi kaitinimai

“Laisv” nr. 50 (87) Sauliaus Giedrio straipsnyje “Aukštosios matematikos kilpos” yra padarytas visiškai neleistinas ir prasimanytas teigimas apie neva buvusi šauni rezistent operavim “kadaisė suklastotais Lietuvos partizan galiojimais”. Yra neatsakinga ir žema švaistytis tokiais melagingais, užgauliais ir šmeižian iais kaltinimais. Reikia pasteb ti, kad atsakomyb už tokius teigimus krenta ne vien j autoriui, bet visam žurnalui.

Laisv j lietuvi tikslas tur t b - ti ne tarpusavi kova, bet kova prieš Lietuvos eng jus. Savo tarpe mes tur tume siekti sutarimo ir vieningumo, o ne puosel ti ir skatinti skaldym si. Lietuvi laisv s kova yra nepaprastai sunki, bet juo ji yra sunkesn , juo labiau toje kovoje tur tume vadovautis kovin s moral s ir garb s principais.

Stasys Žymantas
Los Angeles, Calif.

Žurnalas domus

Žurnalas neapsakomai domus!
S km s!

Ada Karvelyt - D.
Chicago, Ill.

Pasigenda Žiograkalnio

Nors “Laisv” žurnalas visada domus ir aktualus, ta iau visi, su kuriais tenka pasikalb ti, paskutiniuose numeriuose pasigenda paties domiausio “Veržimasis koegzistencij ” skyrelio.

J. G.
Detroit, Mich.

Nekovoti prieš lietuv

Pavergtoje Lietuvoje rusai yra buržujai, išnaudotoj klas . Svarbu, kad lietuvis nekovot prieš lietuv .

Laisv " pareiga šventai kovai d l laisv s priauginči jaunimo, kad ta kova pl st si ir intensyv t .

K. eputis
Muskegon, Mich.

Straipsniai aktual s

Jau nuo 1957 m. esu " Laisv " žurnalo skaitytojas. Tai domus žurnalas. J perskaitau nuo pirmo iki paskutinio puslapio, nes straipsniai aktual s, gyvai ir domiai parašyti.

Petras Matek nas
Richmond Hill, N. Y.

Gerinti turin

" Laisv ' žurnalas tur t gerinti turin . M s jaunuomen trokšta uždegan i patriotišk min i ir fakt išk limo, vyresnioji karta — vilting žini iš t vyn s, autentišk , neperkošt per okupanto melo siet . Šven iant 30 met sukakt nuo 1941 met sukilimo, lauktina stipresnio ir solidesnio lietuviškos laisvinimo politikos aptarimo.

Balys Svalia
Chicago, Ill.

Veverskis ne didvyris

" Laisv " kai kurie gimdytojai ir bendradarbiai serga keistoka liga, kuri aš vadinu "didvyri jieškojimu",. Štai paimkite kad ir paskutinio (49/86 — Red.) " Laisv " egzemplioriaus (numerio? — Red.) straipsn "Kazys Veverskis", kuris atrodo norimas padaryti ateities didvyriu, nors daugeliui m s tautie i (tiek buvusi uniformuot , tiek civili) jis nei Lietuvoje nei tremtyje nebuvo ir n ra žinomas. Jau vien jo išmetimas ar išstojimas iš Karo Mokyklos yra pati blogiausiaji atestacija. Kaip gal jo s kmingu "Lietuvos Laisv s Armijos" k r ju ir vadu b ti toks žmogelis "be k - ra maksla" (vieno seno m s ge-

nerolo pasakymas!), kuris pats nenor jo drausm s pripažinti . . .

Kadangi, p. Kulny, esate tik " Laisv " administratorius, tai man n ra reikalo pla iau š "didvyri jieškojim " nagrin ti.

J. Skardis
Sault Ste. Marie, Ont.
Kanada

Alekso Kulnio atsakymas: Pagal Jus, p. Skardi, išeina, kad Vladas Ramojus bus suklyd s, savo knygoje "Kritusieji už laisv " ieškodamas didvyri tarp kritusi partizan . Kitiems gal t atrodyti, kad klystate J s. Vilnišk "Tiesa" irgi turi labai neigiam nuomon apie Kaz Veversk . Pav., 1970 met rugs jo m n. 19 d. numeryje rašo:

"Kazys Veverskis, hitlerinei žvalgybai inspiravus, 1941 m. gruodžio 13 d. steig karin organizacij kovai prieš komunizm ir pavadino j Lietuvos laisv s armija (LLA). Pastaraisiais metais lietuvi emigracin buržuazin spauda LLA ir jos vadovyb kelia padanges, nors istorija rodo, kad LLA buvo fašistin s Vokietijos rankis Lietuvoje prieš Raudon j Armij , prieš tarybin santvark ".

Taiği yra istorinis faktas, kad Kazys Veverskis Lietuvos Laisv s Armij suorganizavo ir iki mirties jai vadovavo. LLA sudar pagrindin Lietuvos laisv s kov nugarkaul .

(Nukelta 58 pusl.)

" Laisv " redakcija laukia skaitytoj pasisakym žurnale keliamomis problemomis. domesni laiškai bus skelbiami. Ta iau redakcijai turi b - ti žinomas laiško autoriaus vardas, pavard ir adresas. Spausdinant gali b ti naudojamas ir slapyvardis. Anonimini autori laiškai, neži - rint j vert s, nebus spausdinami.

Laiškus redakcijai si sti šiuo adresu: " Laisv ", Post Office Box 34461, Los Angeles, California 90034.

NUO KO MES B GOME?

Komunizmo ir rusiškumo santyki klausimu

ANTANAS MACEINA

1. Šalkauskio nepasitenkinimas

Gr žus man 1941 m. lapkričio mėn. pradžioje iš pirmosios tremties, praleistos Berlyne, Kaune, mano bi iuliai pasakojo, es prof. St. Šalkauskis buv s nepatenkintas, kad b relis jaun intelektual , bolshevikam už mus Lietuv 1940 m. birželio mėn., paliko krašt ir pasitrauk užsienin. J tuo metu buvo tik mažut saujel : tik tie, kurie arba buvo NKVD griebti, bet laimei nepagriebti (pvz. šio straipsnio autorius) arba jaut tiesiogin pavoj d l eit pareig (pvz. kun. J. Prunskis kaip XX Amžiaus" redaktorius) bei buvusios veiklos (pvz. kun. St. Yla kaip autorius knygos "Komunizmas Lietuvoje"). Visi kiti, kuri pirmoji su mim banga 1940 m. liepos mėnesio viduryje nepaliet , liko t vynnje. Pirmosios tremties dalyvius sudar daugiausia valdininkai. O ir j buvo tik keletas šimt . Intelektual skaičius siek tik keli dešimt . Kod l tad Šalkauskis buvo šiais žmon mis nepatenkintas?

Pasak mano bi iuli (man pa iam nebeteko su Šalkauskiu pasimatyti ir išsikalb ti: jis mir 1941 m. gruodžio 4 d. Šiauliuose), Šalkauskio nepasitenkinimo pagrindas buv s tokiai. Lietuvi kult ra, kaip aiškiai vakarietiškoji, esanti žymiai aukštesn už rus kult r . Tod l soviet okupacija nesudaranti Lietuvai kult rinio pavojaus. Lietuviai intelektualai es pranašesni už rusus ir tod l sugeb si jiems atsispirti ir juos gal net pralenkti. Kam tad trauktis iš krašto? Priešingai, reiki jame likti ir veikti anuo kult riniu pranašumu, kovojant su rus kult ros taku. Kas pasitraukia, mažina kult rines lietuvi j gas ir tuo pa iu silpnina an kov . — Tai buvusios Šalkauskio mintys, kurias jis d st s savo artimiesiems sovietin s okupacijos pradžioje ir kurios žadinusios jame savotišk nepasitenkinim tais, kurie paliko t vyn .

Šalkauskis buvo teigus, teigdamas lietuvi kult ros pranašum ryšium su rus kult ra ir iš jo kylant lietuvi tautos atsparum , taip kad kult rinis

pavojus dėl rusų okupacijos Lietuvai iš tikro vargu ar grįs. Be to, Šalkauskio pažiūra m ir Stalino tautybi politika. B damas nerusas, Stalinas teik atskir respublik kult rom tiek laisv s, jog rusai, atsik l nerusiškas sritis, tur jo prisiimti ši sri i kalb ir net gyvenen s, vadinasi, greičiau patys nurus ti, negu kitus surusinti. Be abejo, maža tauta, patekusi didel s tautos sriaut , visados esti daugiau ar mažiau tykoma pavojaus pasiduoti šio sriauto takai. Ta iau tai normalus vyksmas, priklaus s nuo pa ios tautos, o ypa nuo jos inteligentijos s moningumo. Galima (ir net reikia!) išmukti didel s tautos kalb , naudotis jos kult rin mis g ryb mis ir sykiu likti visiškai ištikimam savai tautai, k rybiškai dalyvaujant jos kult ros augime bei pl time. Tai m s dienomis aiškiai regime, saky sime, bask s j dyje. To tik josi ir Šalkauskis rus okupacijos akivaizdoje 1940 metais. Jeigu tad ši okupacija b t buvusi tiktai rusų okupacija, vadinasi, rusiškosios valstyb s pl timas prievartos priemon mis, Šalkauskio nepasitenkinimas b t buv s pagr stas. Jis vargu ar b t net iš viso kil s, nes kažin ar kas nors iš m s intelektual b t b g s nuo rus .

Ta iau Šalkauskis pamiršo arba bent permaža reikšm s teik faktui, kad šie Lietuv užmusieji rusai yra sykiu ir *komunistai*; vadinasi, kad ru-

s valstyb s pl timasis yra kartu ir komunizmo pl timasis, kad rus tauta jau yra virtusi komunizmo atstove, jo neš ja ir, kaip Leninas savo metu didžiavosi, komunizmo *pirm ne*, nes ji pati pirmoji pasaulyje vykd savo gyvenime marksistin revoliucij , išjungdama iš šio gyvenimo s rangos privatin nuosavyb , caristin valdymo sistem ir religij bei Bažny i . Kitaip tariant, *1940 metais Lietuvon atžygiav s rusas jau nebebuvo caro laik rusas*, su kuriuo Šalkauskis tur jo reikal ir kurio kult r jis piršo Lietuvai kaip vien iš tautin s sintez s prad . *Stalino rusas jau buvo komunistas*, vadinasi, apspr stas tam tikros ideologijos, kuri pati savaime, tiesa, nenaikina tautini savybi (plg. š k "socialistinis turinys ir tautin forma"), ta iau jas lenkia komunizmo tikslam. Stalino teikta kult rin laisv atskirom tautin m respublikom buvo ne kas kita, kaip laisv virsti ir likti ištikimam komunistiniam principam. Kur šios ištikimyb s stigo arba kur ji buvo tariama, ten jokia kult rin k ryba negelb jo. Tai patyr m s tauta 1941 m. birželio m nes , kai dešimtys t kstan i m s tautie i buvo ištremti Sibiran kaip tik dėl j *komunistin s* neištikimyb s. Šiuometin vad. 'Brežnevo doktrina', pasak kurios komunistin s valstyb s suverenumas es s palenktas komunistinei ideologijai ir baigiasi ten, kur pradeda ši ideo-

logij keisti bei neigti, anaip-
 tol n ra nauja. Ji yra buvusi
 ir Lenino ir Stalino laikais.
 Tik anuo metu dar nebuvo
komunistini valstybi už Ru-
 sijos sien , kas kaip tik vyko
 po II pasaulinio karo ir kas ko-
 munizmo pirmenyb ryšium su
 valstyb s suverenumu vis la-
 biau ryškino, kol ekoslovakijos
 atveju ši pirmenyb buvo
 pabr žta visu brutalumu bei
 nuoseklumu. *Tauta gali b ti
 kult riškai ir net politiškai su-
 vereni tik tada, kai ji kuria
 komunistin kult r ir vykdo
 komunistin santvark* . Spirda-
 masi komunistinei ideologijai
 arba nor dama j apšvelninti
 (ekoslovakijos pavyzdys), ji
 tuo pa iu netenka šio suverenu-
 mo ir esti 'vyresniojo brolio'
 sudraudžiama, nors ji ir b t
 šiam 'broliui' kaip *rusui* net la-
 bai ištikima bei meili.

Komunizmo pirmenyb ry-
 šium su tautine kult ra lietu-
 viai aiškiai pajuto 1940-41 m.
 okupacijos eigoje ir tod l, ar-
 t jant naujai soviet okupaci-
 jai 1944 m., jau dešimtimis
 t kstan i paliko sav krašt .
 Šiandien n ra abejon s, kad
 antrosios tremties dalyvi b -
 t buv dar daugiau, jei neb -
 t buv guodžiamasi klaidin-
 ga viltimi, es s jungininkai
 neleisi Soviet S jungai nešti
 komunizmo net ligi Elb s kran-
 t . Ta iau vakarie iai ia, at-
 rodo, irgi buvo galvoj , es jie
 tur reikalo vis pirma su *ru-
 sais*, o ne komunistais, ir kad
 tod l rusai, nors ir sustipr j
 po pergal s, vis d lto leisi ša-

lia sav s egzistuoti ir kitom
 valstyb m, tegu ir esan iom ru-
 siškosios takos srityje; kad bus
 galima su jais susitarti; kad
 jie sutar i laikysis ir nem-
 gins iš vidaus sprogdinti tai,
 kas yra šalia j . Deja, vyko
 visiškai kitaip, nes vakarie iai,
 kaip ir savo metu Šalkauskis,
 ne vertino komunizmo veržlu-
 mo, kuris užtat ir suk r išti-
 s komunistini valstybi juos-
 t — nuo Baltijos ligi Adrijos
 j r . Ta iau mum patiem 1944
 m. visa tai pramatyti vargu ar
 buvo galima. Tod l daugelis
 m siški ir tik josi, es karas
 nepasvirsi s komunizmo nau-
 dai, l kuriuodami, kad antroji
 soviet okupacija b sianti
 trumpa ir kad tod l gal geriau
 liktis t vyn j, negu bastytis po
 pasaul , nualint karo veiksm .
 Anie dešimtys t kstan i
 buvo betgi — prisipažinkime
 atvirai — 'bailesni' ir tod l b -
 go ne nuo rus , bet *nuo ko-
 munist* , nes jie jau buvo ko-
 munizm pažin vieneri met
 (1940-41) siaut jime. M s p -
 domis per pastaruosius 25 me-
 tus sek ir tebeseka eil vo-
 kie i , lenk , ek , rumun ,
 bulgar , jugoslav , alban , pa-
 likdami savo t vyn ir ieško-
 dami prieglaudos svetur —
 kaip tik tod l, kad jie nenori
 b ti užgniaužti — ne rusišku-
 mo, bet *komunistin s* ideologi-
 jos bei sistemos, vykdomos sa-
 v tautie i rankomis. Ir jie,
 kaip kadaise mes, b go ir te-
 beb ga *nuo komunist* . Komu-
 nizme jie regi didžiausi pavoj
 j savai tautai ir tod l m gi-

na, pasitrauk užsienin, š pavoj skelbti ir tuo atverti kitiems akis, kad ir jie išvyt tikr sias komunizmo užma ias. Šitaip elg m s ir mes maždaug du dešimtme iu.

Bet štai, pastaraisiais metais tiek m s kalbose, tiek spaudoje prad jo — atrodo, visiškai nes moningai — vis reiau b ti girdimas žodis 'komunistas' ir vis dažniau b ti minimas žodis 'rusas'. Kova už tautos išlaisvinim pamažu persisv r nuo kovos su komunizmu kov su rusiškumu. Bevertant m s laikraš i ir žurnal puslapius, susidaro spedis, es jei Lietuvoje neb t rus , tai ji, nors ir komunistiškai tvarkoma, b t mum jau priimtina, ir m s kova jau b t baigta. Tai man yra syk pasak s vienas dvasiškis, net pabr ždamas: "Jei Lietuvoje neb t rus , aš ia pat gr š iau atgal". Iš karto man atrod , kad šio dvasiškio l pomis prabilo tik didžiulis jo paties neapdairumas. Ta iau kai syk atkreipiau ši pakait dr. J. Griniaus d mes ir kai jis apie tai paraš du straipsnius "T višk s Žiburiam", kad m sieji si lymai kovoti su rusais jau susikerta su artimo meil s principu ir tuo b du virsta *nekrikš ioniškais*, pereinami rusiškojo *žmogaus* neapykant ir asmenin jo sl gim , sunkinant jo kasdien tyiomis, tai atoveika šiuos straipsnelius (vieno bi iulio laiškas, "Naujien " atsiliepimas 1971 m. 1.8 d.) buvo tokia, jog

ji iš tikro kelia r pes io, ar ia mes nedarome kartais didžiul s klaidos. Ar m s santykiuose su *Lietuva* nesusiklosto kartais ta pati nuotaika, koki pastebime santykiuose su Rusija iš vienos pus s rus emigrant , iš kitos — svetimšali ? B dami *emigrantai* ar nepradedame

Lietuv ži r ti taip, kaip rusai emigrantai ži ri Rusij ? B dami Rusijos atžvilgiu *sve-timšaliai*, ar nepradedame j ži r ti, kaip ži ri ir kiti svetimšaliai? Ši dvejop paži r esm ta iau kaip tik ir gl di komunizmo nevertinime. Gal tad jau yra at j s laikas truput stabtel ti prie ši dviej paži r , pasklaidyti jas, kad susivoktume, kame gi iš tikro gl di m s kovos prasm ir *nuo ko mes iš tikro b gome*, kad gal tume ši kov vesti. Kit nusistatymo — tiek rus emigrant , tiek vakarie i — sklaida gal gal t mum paaiškinti, ar iš tikro rusiškumo nepabr žiant *bent lygiomis* komunizmo, n ra ta pati iliuzija, kuri šiandien vis labiau apima mokyt žmoni sluogsnius.

2. *Bandit gaujos teorija*

Pirmoji teorija, m ginanti išreikšti santykius tarp komunizmo ir rusiškumo, yra *bandit gaujos teorija*. Jos pavadinimo ir turinio autorius, kiek man žinoma, yra Belgijos kardinolas ir filosofas D. J. *Mercier* (1851 - 1926). Ganytoji-niame savo laiške 1924 m. jis skatina Belgijos katalikus au-

koti badaujan iai Rusijai ir sykiu kalba tiek apie medžiagin , tiek apie dvasin Europos ir Amerikos išsekim , nes kitaip neb t galima išaiškinti, kod l Belgijos, Pranc zijos, Lenkijos, Anglijos ir Jungtini Amerikos valstybi vyriausybs bei tautos "leidžia bandit gaujai vykdyti komunistinius savo klieidjimimus krauju, pl šimais ir prievartavimais".¹ Šiuose žodžiuose slypi visa min tos teorijos esm : komunizmo svetimumas rus tautai, Vakar atsakingumas už komunistin revoliucij ir reikalas sudrausti an bandit gauj . Komunistai anaiptol nes Rusijos ugdytiniai. Jie es tik bandit gauja, užpuolusi rus taut istoriniame jos kelyje, j apipl šusi ir išprievartavusi. Jeigu kitos tautos bei valstybs visa tai leidžian ios, jos paliudijan ios tuo savo politin bei dvasin negali ir net nuosmuk . Tai buvo pagrindin kard. Mercier laiško mintis.

Ši mintis betgi n ra tik asmenin kard. Mercier samprata. Tai samprata, atstovaujama beveik visos (išskyrus gal tik *N. Berdjaev*) rus emigracijos Vakaruose. Nuo komunistin s revoliucijos pab g arba v liau bolševik ištremti rus intelektualai niekaip negali sutikti, kad komunizmas koku nors b du b t susij s su rus tauta. Jis es s "europietiški nuodai", kaip j vadino ir mum žinomas rus filosofas bei istorikas *L. Karsavinas*, ilgus metus d st s Kauno universitete.²

"Komunistin epidemija Rusijon at jo iš Europos", apib dina rus teologas G. Florovskis santykius tarp rus tautos ir komunizmo.³ O rus filosofas *N. Arsenevas* teigia: "Sovietin valdžia n ra Rusija; ji n ra rus tauta; ji n ra k nas iš jos k no; ji yra — navikas".⁴ Komunistai es , kaip teigia vienas rus žurnalistas Vokietijoje *A. Michajloivskis*, "tarp tautin profesini revoliucionieri sekta", kuri tiek Rusij , tiek kitas tautas naudojanti kaip priemon "steigti pasaulyje komunizmo karalyst".⁵ Ta iau b dingiausiai vis ši samprat yra išreišk s rus sociologas *B. Vyšeslavcevas*: "Rusiškajam žmogui n ra nieko priklesnio kaip visoks juridizmas, dekretizmas, komisariatai, biurokratija, vadinasi, visa, kas kaip tik sudaro socializmo esm . N ra nieko svetimesnio ir netinkamesnio, kaip rusiškosios gamtos fone, fone jos mišk , lauk ir kaim reg ti visus tuos raudonus skarmalus, žvaigždes ir transparentus. Socializmui reikia Londono akmens grindinio ar Paryžiaus priemies i ; rusiškajame juodžemyje jis nesišaknyja; jis ia sup sta kaip maita ar sudega kaip m šlas. Gali šis m šlas pridengti net ir vis rusišk j žem , bet juo nusikratyti nereikia žem s drėb jimo. Pati rusiškoji žem visa susiurbia ir perdirba savo naudai. Marksizmas nereikalingas kininkam, ir kininkai nereikalingi marksizmui. Rusiškoji poezija, rusiškoji muzika, ru-

siškoji kalba kratosi marksizmu . . . Taigi: kur rasti komunizmo Rusijoje? Prašau, parodykite j mum! Jo niekur nėra!“ Šie žodžiai yra parašyti daugiau negu prieš ketvert dešimtmeči . Šiandien ji žadina mummyse savotiško li desio, nes rusiškoji žem komunizmo neperdirbo savo naudai; rusiškame juodžemyje jis nesupuvo ir nesudeg ; priešingai, jis virto veiksmu, kuris formuoja rusišk j kult r tiek jos poezijoje, tiek muzikoje, tiek kalboje. *Komunizmas yra jau tap s sudedam ja rusiškosios dvasios dalimi.* Tai pripaž sta net kai kurie rus emigrantai, pav. N. Aleksejevas, sakydamas: “Marksizmas yra dabar pasidar s vienas rusiškosios kult ros laipsnis; laipsnis, pasisavinant europietiškj apšviet ”.⁷

Nor dami bandit gaujos teorij padaryti tikim , rus emigrantai reikalauja skirti Rusijos *vyriausyb* nuo rus *tautos* ir niekad šio skirtumo nepamiršti, nes “be aiškaus ir griežto skirtumo tarp Rusijos ir Soviet S jungos, tarp rus tautos ir komunistinio režimo”, sako jau anks iau cituotasis Michajlovskis, “negalima pažinti ir reikiamai vertinti nei soviet politikos, nei tarptautinio komunizmo pl tros”.⁸ Šiam rus emigrant reikalavimui pakl sta nevienas ir Vakar m stytojas, raš s apie komunizm tiek kult riniu, tiek religiniu atžvilgiu. Nevienas sp ja mus netapatinti komunizmo

su rusiškumu. Tai, kas šiandien Rusijoje vyksta , es *komunizmo* darbas. Ta iau jis — tiek kin je, tiek kult rin je, tiek ypa religin je srityje — nepalie i s rus tautos sielos, kuri ir toliau tebesanti religin ir net krikš ioniška. Užtat tiek rus emigrantai, tiek vakarieiai kiekviename pasipriešini me komunizmui tuojau regi rusiškosios sielos atsigavim , nors nekart šis pasipriešinimas yra tik pastanga pergal ti biurokratizm ir tuo b du komunizm tik sustiprinti. Min tas pripažinimas, kad komunizmas yra virt s rusiškosios kult ros dalimi ar laipsniu, esti dažniausiai nepastebimas arba bent neteikiama jam dides s reikšm s. Skirtumas tarp komunistinio režimo ir rusiškosios visuomen s tiek taigoja kalbančius bei rašančius apie Rusij jog komunistin s takos rus tautai neregima, ir tod l visi Soviet S jungos vykliai esti aiškinami tik bandit teorijos šviesoje.

Atitrauktai kalbant, bandit gaujos teorija gal t b ti pateisinama, nes iš tikro istorijoje yra nekart atsitik , kad tautos esti savotišk band užpuolamos bei pavergiamos, b damos priverstos prisiimti ši band padiktuot santvark , nors ji tautai ir b t visiškai svetima. Ir pati Rusija savo istorijoje yra patyrusi tok užpuolim bei pavergim , b tent, mongol viešpatavimo metu nuo 13 ligi 15 šimt. Kod l tad ir bolševizmas negal t b ti

suprastas kaip toks bandit gaujos užpuolimas su jo vesta santvarka. Panašumas labai viliojantis ir nevien suviliojantis. Kaip anuo metu kas kita buvo mongoliškasis režimas (beje, žymiai laisvesnis negu bolševistinis), o kas kita rus tauta, taip ir dabar kas kita es s komunistinis režimas (beje, perskverbi s visas gyvenimo sritis net ligi asmeninio elgesio, ko mongol metu kaip tik nebuvo) ir v l kas kita rus tauta. Iš tikro, beveik tikima lygiagret! Ir vis d lto ji turi vien silpnyb, pavertian i j kaip tik išmone. Skirtumas tarp vyriausybi s ir tautos rus yra daromas ne tik mongol ir bolševik atžvilgiu, bet jis buvo daromas jau daugiau negu prieš 100 met ir caristinio režimo atžvilgiu.

1860 metais Paryžiuje iš jo kunigaikščio Petro Dolgorukovo knyga "La v rit sur la Russie", kurioje jis skirtum tarp c ristinio režimo ir rus tautos pabr žia visu svoriu ir tai kaip tik šiandienine rus emigrant prasme. Rus tauta, pasak Dolgorukovo, esanti turtin ga didžiomis proto bei širdies savyb mis; ji turinti aiški, gyv, švelni siel, tai esanti gera, pareiginga, gailėstinga, garbinga tauta, užjau ianti nelaiminguosius, gerbianti senuosius ir nusilenkianti vyresniesiems (plg. p. 78, 374). Bet štai, ši "inteligėtinga, giliareg ir gera" (p. 374) tauta yra valdoma tam tikros gaujos (cama-tilla), kuri Rusij lygiai taip

išnaudojanti kaip mongol bandos 13 šimt. Ši gauja esanti "supuvusi, godi, pl šikiška, pilna blogiausi bei žemiausi aistr" (p. 8). Ji "apsupa car, atsistoja tarp jo ir tautos, ji izoluoja ir r pestingai saugo, kad inteligėtingi bei padors žmon s prie jo neprieit" (p. 374). Ji yra "pragaištingu savo tinklu pridengusi vis šal", paversdama j "oficialiu ir organizuotu melu" (p. 9). Tai "dorin Rusijos lepra" (p. 7). Iš jos tad ir kylan ios visos rusiškojo gyvenimo blogyb s. "Administracijos organai yra virt žemiausios r šies papirkimo landyne: viskas ia perkama ir parduodama. Dauguma vyskup yra vyriausybei vergiškai klusn s. Žemesnioji dvasiškija yra skurdi, pažeminta, prisl gta... S žin s laisv sutrypta. Spauda pažabota cenz - ros" (p. 375-76). Visi es nepatenkinti: aristokratija, miestie i luomas ir baudžiauninkai. Net ir kareiviai ilgesingai lauki geresn s pad ties (t. p.).

Jeigu nežinotume, kad šis rusiškojo gyvenimo vaizdas yra nupieštas prieš 110 met, sakytume, kad jis piešia j m s dienomis. Juk argi ne lygiai tokiais pat žodžiais yra dabar kalbama apie komunist partij ir jos santykius su rus tauta? Argi ji nevadinama "valdan i ja klase", išsigimusia, supuvusia, aptraukusia savo agent bei šalinink tinklu vis krašt ir pavertusi j organizuotu melu? Argi ne ji trypianti s žin s laisv, pažabojanti

spaud bei vis kult rin k ry-
b ? Argi ne jai pataikauj sta-
iatiki ir net katalik vysku-
pai (tegu š syk gal ir ne
dauguma)? Argi ne ja es visi
nepatenkinti ir lauki geresni
laik ? Lygiagret tarp senosios
caristin s kamarilos ir dabarti-
n s komunistin s partijos yra
nepaneigiama. Dolgorukovo nu-
pieštas senosios kamarilos vaiz-
das ir jos taka rus tautai yra
lygiai toks pat, kok šiandien
piešia rus emigrantai ir nevie-
nas vakarietis, kalb dami apie
komunistin partij ir rus tau-
t .

Bet štai, ia kaip tik ir ky-
la pagrindinis klausimas: jeigu
komunizmas yra europietiški
nuodai (L. Karsavinas), euro-
pietiška apidemija (G. Florovs-
kis), Rusijos navikas (N. Arse-
nevas), vadinasi, kil s iš Va-
kar ir tod l rus tautai sve-
timas, tai iš kur buvo kilusi
ana caristin kamarila; ana go-
di, gašli, paperkama, išlaidi, tin-
gin gauja? Kas j *toki* išug-
d ? Iš kur ji gavo žmoni , kad
gal t , kaip Dolgorukovas sa-
ko, savo tinklu apmegzti vis
šal ? Jeigu caristinis režimas
buvo “dorin lepra”, tai ar jis
nebuvo ženklas, kad kažkas ru-
s tautos k ne n ra tvarkoje,
jei šie raupsai gal jo prasiverž-
ti ir sigal ti visuose visuome-
n s sluogsnuose? Kaip gi to-
kia “gera, pareiginga, gailės-
tinga, garbinga tauta” gal jo
išugdyti an “supuvusi , gob-
ši , pl šikišk , blogiausi bei
žemiausi aistr piln ” val-
dan i j kamaril ? Juk ši ka-

marila nebuvo 10-20 žmoni .
Jos tinklas ap m vis krašt ,
vadinasi, ji buvo, bibliškai kal-
bant, *legijonas!* Ji nebuvo at-
jusi iš Azijos gilum kaip mon-
golai. Jos nariai buvo tie pa-
tys rusai, tos pa ios rusiškosios
žem s augintiniai. Koku tad
b du iš anos aiškios, gyvos,
švelnios rusiškosios sielos gal-
jo kilti toki išsigim li — ir
tai ne kaip išimtys, bet kaip
prastin rusiškosios s rangos
taisykl ? Ši klausim akivaiz-
doje skirtumas tarp režimo ir
tautos Rusijos atveju darosi la-
bai tartinas. Tai grei iau tik
tuš ias posakis, kuriuo norima
pridengti rus tautos atsakingu-
m tiek už senjo caristinio re-
žimo klaidas, tiek už dabarti-
nio komunistinio režimo iškry-
pimus bei priespaud . Nes jei-
gu tiesa, kad tiek senasis ca-
ristinis, tiek dabartinis komu-
nistinis režimas yra bandit
gauja, tai lygiai taip pat tiesa,
kad ši gauja kiekvienu atveju
yra kilusi iš rus tautos.

3. *Iškabos teorija*

Kiek pl šik gaujos teorija
visus Soviet S jungos vykius
sueda ant komunist pe i ,
laikydama rus taut tik šios
gaujos objektu, bet jokiu b du
ne an vyki subjektu, tiek
antroji *iškabos teorija* visa su-
ver ia rus tautai, laikydama
komunizm tik iškaba, kurios
priedangoje vykdomas rusiška-
sis imperializmas, svetim tau-
t rusifikacija ir rusiškosios
takos pl timas pasaulyje. Ban-
dit gaujos teorija tvirtina, es

“norint suprasti sovietin Rusij, reikia tik pastudijuoti istorin materializm” (B. F. Jungs). Tuo tarpu iškabos teorijos šalininkai skelbia, es “istorinis materializmas yra tik iškaba, po kuriuo slypi rusiškios kult ros j gos” (N. v. Bubnov). Kitaip tariant, *komunistin* dvasia bei komunistin gyvenimo s ranga esan ios ne kas kita, kaip *rusiškios dvasios* bei rusiškojo gyvenimo t - sitys.

Iškabos teorija yra tokia pat sena, kaip ir bandit gaujos teorija. Atrodo, kad jos autorius bus buv s ispan sociologas ir filosofas J. *Ortega y Gasset* (1883 - 1955). Pagars jusioje savo knygoje “La rebelión de las masas” (1929) Ortega vadina bolševizm *kamufliazu*, vadinasi apgaulinga išore, kartu pasteb damas, kad kiekvinas kamufližas yra dvisluogsnis: vienas jo sluogsnis yra gilus, realus ir tikras, ant ras gi — apgaulingas, paviršutiniškas ir atsitiktinis. Bolševizmo atveju rusiškumas sudar s pirm j sluogsn , o marksizmas—antr j. Marksizmas, pasak Ortegos, yra Rusijoje tik “plonyt odel” (p. 90). Rusijos jis nenugal j s. “Rusija yra tik tiek marksistiška, kiek Šventosios Romos Imperijos vokieiai buvo rom niški”; Rusijos stipryb gl dinti “jos rusiškume, o ne jos komunistiškume”.⁹ Tos pa ios nuomon s yra ir garsus angl kult ros istorikas *Arnoldas J. Toynbee*. Savo veikalė “Civilization on Trial”

(1948), skyriuje apie bizantin Rusijos paveld jim , Toynbee sako, es “marksizmas žadina sp džio, kad jis Rusijai esanti nauja santvarka” (p. 147). Iš tikro ta iau bolševizmas vyk d s tik tai, k Rusija yra dariusi šimtme i eigoje, b tent; *lenktyniauti su Vakarais*. Nor da ma apsisaugoti nuo pavojaus bei spaudimo iš Vakar , Rusija esanti nuolatos ver iama “pasisavinti vakarietiš k j technika” (p. 174). Šis pasisavinimas vyk s du kartu: “vis pirma Petro Didžiojo, o dabar bolševik” (t. p.) metu. Šia prasme bolševizmas es s tik vienas narelis ištisoje rusišk pastang grandin je Vakarus pasivyti ir net juos pralenkti. Pastangos turin ios b ti nuolatos kartojamos, kadangi technin Vakar pažanga vis auganti. “Petru Didžiajam reik jo tik pasisavinti laiv meisterio pažintis ir rekrut karininko savybes. Bolševikam gi jau reikia susitvarkyti su m s ja vakarietiška industrializacija” (t. p.). Ta iau ir dvasiniu atžvilgiu bolševizmas vyk d s sen Rusijos svajon b ti pašaukt ja tauta; svajon , kuri tapusi ypa gyva, Konstantinopoliui kritus (1453). “Kaip pažym ta kryžiaus ženklų, taip lygiai ir pažym ta k jo bei pjautuvo ženklų Rusija visados pasilieka ‘šventoji Rusija’, ir Maskva vis teb ra ‘tre ioji Roma’ ”, sako Toynbee.¹⁰ Kitaip tariant, komunizmas pasirod s Rusijos istorijoje ne kaip kokia rakštis, ne kaip šio istorinio k no na-

vikas, bet kaip *organiškas jo augimas* ir nuoseklus jo pavidalas modernine lytimi.

Tai, k J. Ortega ir A. J. Toynbee išreišk daugiau ar mažiau tik prob gomis, susistemino ir išvyst *Dietrich Friede* savo knygoje “Das russische perpetuum mobile” (1959). Tai veikalas žmogaus, penkerius metus praleidusio belaisvi stovyklose Rusijoje, atidžiai steb jusio jam svetim pasaul , palyginusio š pasaul su senuoju rusiškuoju ir neradusio jokio skirtumo. Priešingai, šis palyginimas tikino j , kad *tarp komunizmo ir rusiškumo esama esmin s tapatyb s* ir kad kaip tik “d l šios esmin s tapatyb s žinios iš praeities skamban ios tarsi dabarties balsai”.¹¹ D. Friede cituoja daugyb rusiškosios praeities fakt , palyginia juos su komunist vykdomais faktais ir daro išvad : “Jau Vokietijoje b nant, man buvo aišku, kad sovietizmas negali b ti vertinamas tik kaip ideologin ar grynai komunistin apraiška ... Atsid rus sovietin n vergijon, man metai po met dar si vis aiškiau, kad bolševizmas (vistiek ar leninizmas, ar stalinizmas, ar chruš iovizmas) yra tiek savo šaknimis, tiek savo kamieniu *rusiškasis* augmuo, kur yra skiepinta keletas marksistini šakeli . Bolševizmas yra giliai sišaknij s senajame rusiškume ir maskviškume (p. 13). .. Bolševizmas n ra l žis su Rusijos praeitimi; jis yra jos t sinys” (p. 14)..

Bolševizmas yra k nas iš rusiškojo k no ir kraujas iš rusiškojo kraujo (p. 18)... Tod l pasauliui Rusija sudaro anaip-tol ne komunistin problem . Ne, Rusija yra ir liks *rusiškoji problema*” (p. 29). Ilga lygiagre i eile m gina D. Friede pagr sti šias savo paži ras: žmogaus gyvyb s ir jo vert s nepaisymas, visuomenin s ranga su despotizmu viršuje ir su išnaudojama minia apa ioje, saualia, žiaurumas, panieka, tr mimai, administracijos siaut jimas, slaptoji policija — visa tai yra tie patys elementai, randami tiek caristin je, tiek komunistin je sistemoje. “N ra n vienos srities, — sako D. Friede, — kurioje komunistai neb t caro paveld tojai ir net st tradicin s rusiškosios politikos” (p. 43). Galop komunizmo tikslas yra irgi tas pat, kaip ir senosios Rusijos: “Kremlius sako ‘marksizmas’, o turi galvoje svetim krašt bei taut apvaldym . Kremlius sako ‘pasaulio revoliucija’, o turi galvoje rusišk j pasaulio pavergim ” (p. 208). Pasikeit tik spalvos: “balta pavorito raudona”, ta iau “Rusijos žaismas liko tas pat” (p. 215).

Lengva pasteb ti, kad iškabos teorija yra priešingyb bandit gaujos teorijai. Taip pat lengva pasteb ti, kad iškabos teorijos šalininkai, beveik be išimties, yra vakarie iai sociologai tuo tarpu bandit teorijos šalininkai yra, irgi beveik be išimties, rusai emigrantai. Rusai emigrantai m gina aiškinti

komunizm kaip rus tautai visišk svetimyb , kaip jos rakt t bei navik . Vakarie iai sociologai eina priešingu keliu ir komunizme regi savaiming bei prigimt rusiškumo išsivystym , susid stant tuo pa iu b du, apreiškiant tas pa ias savybes ir siekiant t pa i tiksl , kaip ir visa senoji Rusija, ypa nuo Maskvos vyravimo laik . aukš iau statom B. Vyšeslavcevo klausim “parodykite mum komunizm Rusijoje; jo niekur ten n ra”, iškabos teorija atsako, kad jo ten esama visur ir kad jis sieki s ligi pat rus istorijos šakn : “Beveik visa yra jau buv anksčiau išm ginta (vorgelebt)” (D. Friede, p. 208).

Kaip ir bandit teorijos atveju, kalbant atitrauktai, iškabos teorija gal t b ti pateisinta. Kod l gi rusiškieji siekia negal t panaudoti komunizmo kaip priedangos? Kai kurie Soviet S jungos žygiai kaip tik kalba už šitok panaudojim : didžiarusiškosios smon s atsigavimas, pastangos vadovauti komunistiniam s j džiui pasaulyje ir išlaikyti š vadovavim savo rankose, rusiškosios kult ros propagandinis k limas padanges, rus kalbos arba bent rašto ženkl primetimas nerusiškom respublikom (išskyrus Pabaltijo respublikas), budrus saugojimas, kad tautin s respublikos nepabr žt savos tautin s kult ros ir t. t. Kadangi Rusija pati pirmoji vykd komunistin revoliucij , tod l ji jau iasi esanti

pašaukta ši revoliucij nešti vis pasaul ir tuo b du b ti pasaulinio komunizmo pirmatake bei vadove. Proletarin s mon , kuri pats Marksas laik sprogdinan ia, sykiu betgi ir kurian ia, susijung Soviet S jungoje su rusišk ja s mone, ir komunizmas iš tikro virto rusiškum žadinan iu veiksniau. Rusija niekad nebuvo tokia galinga, kaip virtusi komunistine.

Bet ar tai reiškia, kad komunizmas Rusijoje yra tik iškaba, tik priedanga, tik kamufližas? Kas šitaip aiškina rusiškumo santyk su komunizmu, nesuvokia ideologijos formuojan ios galios. Reikia nepamiršti, kad Rusijoje auga jau ketvirta karta visuotin je komunizmo takoje. Žod ‘visuotinis’ reikia suprasti tiesiog rusiškai, nes visas dvasinis, socialinis, politinis, meninis gyvenimas Rusijoje nuo pat pradžios yra palenktas komunizmo principam. Ilgus dešimtmečius šis gyvenimas buvo komunistinamas tiesiog j ga, policijos priemon mis šalinant iš jo visa, kas gal t komunizmui trukdyti. Mokyklos, organizacijos, profesijos, literat ra, menas, teatras, laisvalaikis, darbas buvo ir teb ra sunkte persunkti komunistin s ideologijos, padarydami vis š gyvenim savotiškai dvisluogsn : iš vienos pus s jis tur s b ti autentiškas (mokykla turinti žmog išmokyti, literat ra ir menas tur sukurti ger k rini ir t. t.), iš kitos betgi jis tu-

r s tarnauti komunistinei ideologijai. 'Naujasis žmogus' kaip komunizmo tikslas tur s b ti ne tik geras savo srityje (mokytojas, rašytojas, technikas...), bet ir susiprat s komunistin je ideologijoje. Tai mum yra žinoma ir apie tai netenka daug kalb ti.

Tai, k reikia atkreipti d mesio, yra iškabos teorijos naimumas, manant, es visos šios jau daugiau kaip pusšimt trunkan ios pastangos nenešan ios vaisi ; es komunistin ideologija pasilikusi tik teorija; es rusiškasis žmogus nevirt s komunistu. Šitaip manyti reikšt paneigti apskritai mokyklos, organizacijos, socialin s aplinkos ir politini sieki aukl jam j tak jaunom kartom. Jei gu visos ideologijos, kur tik jos stengia išsilaikyti ilgesn laik , peraukl ja jaunim pagal savus principus, kokio reikt stebuklo, kad tai nepaj gt komunizmas? Tuo labiau, kad Rusijoje komunizmas nelenktyniauja su jokia kita ideologija, nes jis yra vienintelis, kuris žmog formuoja visu plotu. Visi kiti veiksniai (Bažny ia, šeima, idealistin filosofija, Vakar taka) yra arba nustumti pogrind arba jiem leidžiama reikštis tik tiek, kiek jie sutinka su komunistin s ideologijos reikalavimais. Be abejo, ši nelegali arba pusiau legali veiksniai takos visiškai paneigti negalima: ji yra ir yra net apiuopiama, k rodo ir pa i komunist nuolatin kova su ja (pvz. vaik krikštijimas,

tuokimasis bažny ioje net tarp komsomolcu). Ta iau ne šie veiksniai kuria soviet erdv je gyvenan io žmogaus gyvenimo b d , gyvenimo stili , gyvenimo papro ius; ne šie veiksniai nurodo jam gyvenimo uždavinius bei pareigas; ne jie lenkia j tam tikra kryptimi, pasirenkant profesij , lavinant skon , santykiuojant su savo bendradarbiais, viršininkais, net su vaikais bei gimin mis. Visa tai apsprendžia jau komunistin ideologija ir iš jos plaukian ios konkre ios apraiškos. Savo metu A. S. Makarenko, žinomas soviet pedagogas, yra pasteb j s: "Milijonin s soviet tautos aukl jimas prasi d jo pirm j revoliucijos dien ir vyksta vis laik visoje socializmo statybos eigoje dažnai net neregimais b dais. Soviet S jungoje ne tik vaikas, ne tik mokinys, bet ir kiekvienas pilietis yra aukl jamas kiekvienne žingsnyje. Kiekvienas m s šalies užsi mimas, kiekvienas veiksmas bei vyksmas yra ne tik skiriamas specialiem savo uždaviniam, bet ir lydimas aukl jamojo uždavinio".¹² B t tad nesusipratimas manyti, kad šis aukl jamasis uždavinys nepalie ia rusiškojo žmogaus, pasilikdamas tik r ksminga iškaba.

Kokion gi pad tin atsiduria tie, kurie m gina spirtis komunizmo takai gali pavaizduoti menkutis pavyzdys, kur autoriui yra papasakoj s vienas vakarietis, pra jus ruden buvo j s Leningrade. Dom damasis

religiniu Soviet Sąjungos gyvenimu, jis, tarpininkaujant miesto dvasiškiui, aplank vieną *tikinį* šeim. Keturi asmenys gyvena viename kambaryje, kurio kampas atitvertas lentomis: už jį stovi senelė babuškos lova. Likusioje dalyje gyvena tėvai ir dukterė, lankanti mokyklą ir turinti jau 14 metų. Norėdami apsaugoti dukterė tik jį, tėvai neleidžia jai stoti komsomol. Tai jau kaip tik todėl dukterė vis laiką yra izoliuota: ji nepriimama jokių jaunimo stovyklų, jokių ekskursijų, jokių kelionių, jokių pasilinksminimų, nes visus šiuos dalykus rengia komsomolciai ir neleidžia juose dalyvauti tiems, kurie atsisako būti komsomolo nariais. Tarp vakarietų lankytojų ir rusų tėvų užsimezg toks pokalbis. *Tėvai*: "Mes nežinome, ką daryti?". *Vakarietis*: "Leiskite dukterėlei stoti". *Tėvai*: "Bet tada ji praras tik jį!". *Vakarietis*: "Jei neleisite, ji praras jį dėl savo izoliacijos. Vaikai negali juk izoliacijos pakelti". — Kas komunistinei tškai priešinasi, virsta raupsuotuojų ir esti dvasiškai (Stalino laikais ir fiziškai) izoliuojamas nuo visuomenės. Tai manoma pakelti suaugusiajam, bet tai ne manoma pakelti jaunam žmogui. O patekęs komunistine ideologija persunkta bendruomenė, jaunas žmogus esti jos formuojamas visiškai nejaujamai. Nuo to jo neišgelbsti joks rusiškumas ar kuris kitas tautiškumas.

4. *Mūsų tremtiniai elgsena*

Ši aukščiau minėta teorija akivaizdoje kyla ir mūsų patiem kaip tremtiniam du klausimai: 1. kaip mes pergyvename Rusiją, kurios galion yra patekęs mūsų kraštas ir 2. kaip mes pergyvename Lietuvą, virtusi "Tarybų Lietuva"? Kokios reikšmės šiame mūsų pergyvenime turi *komunizmas*?

Kaip pradžioje minėta, Šalčiauskis pergyveno ateinančius Lietuvius rusus tik kaip rusus.

Jis permaža teikė reikšmės faktui, kad šie rusai yra *komunistai*. Man atrodo, kad jo klaidos mes tremtiniai ilgą laiką nedarėme: nei mes bėgome nuo rusų, nei viliavome kovojome prieš rusus kaip rusus. *Mes bėgome nuo komunistų ir kovojome su komunizmu*. Kitaip tariant, Rusijos atžvilgiu mes nebuvome šalininkai nei banditų teorijos, kuri skelbė rusų emigrantai, nei iškabos teorijos, kuri piršo vakarietiams sociologams. Mums buvo aišku, kad komunizmas Rusijoje yra daugiau negu tik gauja ir daugiau negu tik iškaba; kad jis ten yra virtęs viso rusiškojo gyvenimo veiksmu ir kad šis veiksmas yra atjūsus su sovietine okupacija ir

Lietuvą. *Lietuvos jungimas Sovietų Sąjungai buvo ne tik jos jungimas Rusijos imperijai, bet ir jos jungimas komunistinei ideologijai*. Nuosekliai tad mes buvome susirpinę ne tik politinėje Lietuvos laisvėje, bet ir krikščioniškajame dvasiaje bei kultūroje. Mes neužmerkėme akių nei politinio tau-

tos pavergimo, nei pasaul ži -
rinio jos "peraukl jimo" atžvilgiu. Sie du kovos barai buvo
mum lygiai svarb s. Nes Lie-
tuva, tiek politiškai pavergta
Rusijai, tiek persunkta komu-
nistin s ideologijos bei santvar-
kos, buvo mum nepriimtina.
Tod l mes n kiek nedži gavome,
kai prieš keliolika met
pasklido gandai, es Lietuva
b sianti paleista iš sovietin s
S jungos ir tapsianti tokia, ko-
kios yra Lenkija, Rumunija ar
Bulgarija; vadinasi, tur sianti
savo atstov užsienyje ir b -
sianti formaliai 'nepriklausoma'.
Nedži gavome tod l, kad
politin laisv , pasiliekan kraš-
tui komunistiniame bloke,
nepašalina komunistin s ideolo-
gijos, tik jos vykdym sudeda
pa i tautie i rankas. Mes
buvome teisingai sitikin , kad,
tik žlugus komunizmui Rytuo-
se, Lietuva (kaip ir visi kiti
Ryt Europos kraštai ir net pa-
ios Rusijos tautos) gal s b ti
v l tikrai laisva, nes tik tokiu
atveju Rusija gali virsti *demo-
kratine*. Komunizmas gi yra
antidemokratinis iš esm s. Tai
diktat ra, o tuo pa iu ir impe-
rializmas kaip pasaulin s revo-
liucijos neš jas. Tod l kol Ru-
sija lieka komunistin , tol jos
takeje esan ios tautos niekad
negali b ti laisvos, nes niekad
negali nusikratyti komunistine
ideologija, neigian ia ne tik as-
men , bet ir taut laisv . Šia
linkme mes ilgus metus m s-
t me bei veik me. Tai buvo
sveika bei teisinga linkm , at-
siremianti tikrovin rusišku-

mo ir komunizmo santyk : *po-
litinio pavergimo negalima at-
sieti nuo pasaul ži rinio užgo-
ž simo*, nes sovietin Rusija
yra nebe absoliutistinis cariz-
mas, ne konstitucinis monar-
chizmas, ne demokratija, o *ko-
munistin diktat ra*, vadinasi,
tokia valstybin forma, kuri
yra atsiri musi komunizm
kaip pasaul ži r ir sipareigo-
jusi ši pasaul ži r vykdyti
valstybin mis priemomis.

Ta iau, kaip pradžioj min -
ta, pastaruojų metu m s elg-
sena pradeda, atrodo, kisti. Ru-
sijos atžvilgiu mes pradedame
vis labiau virsti iškabos teori-
jos šalininkais, Lietuvos atžvil-
giu darom s bandit teorijos
skelb jai. Kitaip tariant, komu-
nizmas, tiek Rusij , tiek Lie-
tuv formuoj s veiksny s, pra-
deda m s s mon je dilti ir ne-
betekti tos reikšm s, kuri jam
teik me ilg laik . "Naujien "
atsakyme dr. J. Griniaus
straipsnius "T višk s Žiburiuo-
se" ši pakaita kaip tik ir iš jo
aikšt n. Dr. Grinius rašo: "Lie-
tuvos sovietin okupacija yra
pirmiausia komunist darbas,
nuo kurio nemaža ken ia ir pa-
tys rusai" ("T višk s Žiburiai",
1970 m. gruodžio 10 d.). Tai
poži ris, kuriuo, kaip min ta,
anks iau vadovavom s. "Naujie-
nos" rašo: "KGB (Valstyb s
Saugumo Komisariatas). . . yra
rus komunist bolševik im-
perijos ir savo keliu rus ca-
ristin s imperijos tokios pat bu-
vusios staigos Ochrankos t si-
nys, tik nepalyginamai kruvi-
nesnis ir rafinuotesnis" (1971

m. sausio 8 d.). Pats savimi šis sakiny s nereiškia nieko ypatingo. Kod l gi komunist KGB negal t b ti caro Ochrankos t sinys? Juk kiekviena valstyb turi savo saugumo departament . J tur jo ir nepriklausoma Lietuva. Tik tokio departamento *veiksena* priklauso nuo valstyb s pob džio. Tai pripaž sta ir “Naujienos”, sakydamos, kad komunist KGB yra “nepalyginamai kruvinesnis ir rafinuotesnis” negu caro Ochranka. Ta iau juk t pat nori pasakyti ir dr. Grinius, rašydamas: “Ne rus imperializmas, bet sovietinis komunizmas padaro kovos priemones prieš Lietuvos žmones ypatingai žiaurias ir šlykš ias” (t. p.). Bet štai, kaip tik prieš š sakin “Naujienos” ir pasižiausia, nurodydamos sovietin okupacij 1940 bei 1944 m. ir rus si-veržim Lietuv 1655 ir nerasdamos skirtumo tarp ši dviej antpuoli : ir anais senais laikais rusai žud , pl š , degin , kankin , tr m . Faktai tikri. J niekas paneigti negali. Tik j interpretacija yra savotiška. Tai interpretacija, kuri, kaip ir aukš iau cituotuoje D. Friedes knygoje, m gina dabartiniuose soviet darbuose bei staigose reg ti *senosios Rusijos t sin* : tai, kas vyko Lietuvoje 1940 ir 1944 m., vyko jau ir 1655 m. Išvada: ne sovietinis komunizmas veda kov su Lietuvos žmon mis, bet rusiškasis imperializmas ir tai taip, kaip jis j yra ved s visais laikais: nuo Jono Žiaurio-

jo ligi Brežnevo. Aiški iškabos teorija, kurioje komunizmas virsta senojo rusiškojo imperializmo varijantu. Norime pabr žti, kad “Naujien ” nusistatymas komunizmo ir rusiškumo atžvilgiu anaip tol n ra išimtinis. Jo reg ti šiandien jau daug kur. Iškabos teorija Rusijos atžvilgiu mum darosi vis savesn . M s s mon vis labiau linksta kovon su rusiškuoju imperializmu ir vis mažiau su komunizmu. Vis krašto nelaim regime *rusuose*.

Nuosekliai tad *Lietuvos atžvilgiu* pradedame eiti sen j rus emigrant p domis ir pasisavinti bandit gaujos teorij . Kaip rusai emigrantai komunizm Rusijoje, taip mes dabar j Lietuvoje laikome tik parsidav li bei padlaiži gauja — “Snie kus ir jo asistentai”, — tik dami, kad lietuvi tauta esanti komunistinei ideologijai tiek atspari, jog šis ten n rand s dirvos ir negal s leisti gilesni šakn . Mes linkstame prisitaikinti aukš iau min tus Vyšeslavcevo žodžius: “Parodykite mum komunizm Lietuvoje! Jo ten niekur n ra”. Yra arba tik rusai, lietuvius prieveitauj , arba ana gauja, tarnaujanti rusam. Mum atrodo, kad lietuvis negal s tapti sitikinusi komunistu ir veikti ne “už numest kaulo šmott ” (“Naujienos”, t. p.), bet tod l, kad komunistin ideologija yra virtusi jo pasaul ži ra. Be abejo, b t labai malonu, kad lietuviai tokio atsparumo komunizmui parodyt ir kad iš

tikro Vyšeslavcevo žodžiai, kadais taikinti Rusijai, tikt Lietuvai. Ta iau ar tai ne išmon? Ar Vyšeslavcevo klaida Rusijos atveju negal t b ti mum sp jimas b ti kritiškesniem ir Lietuvos atveju? Beabejo, komunistin ideologija vyrauja Lietuvoje dar tik ketvirtis šimtme io. Ji yra išsiauginusi dar tik pusantros kartos. Krikš ioniškosios tradicijos yra dar gyvai jau iamos. Dar tebegyvena senoji karta, kuri nepriklausom Lietuv ne tik reg jo, bet j ir k r . Visa tai komunizmo tak gerokai tramdo. Ta iau laikas b ga, ir anie tramd veiksniai silpn ja. Nepamirškime, kad *kova su rusais vyksta anaip tol ne toje pajoje plotm je, kaip kova su komunistais*. Ne tie patys veiksniai atremia rusifikacij bei nutautinim ir komunistin ideologij . Galima b ti visiškai geram komunistui ir sykiu visiškai energingai priešintis rus imperializmo užma iom, kaip tai regime, sakysime, Rumunijoje. Priešintis rusifikacijai pakanka stiprios *tautin s s mon s*. Priešintis komunizmui reikia betgi *krikš ioniškosios s s mon s*, nes Krikš ionyb šian dien yra vienintel pasaul ži ra, galinti lenktyniauti su komunistine ideologija. Jokis humanizmas ši lenktyni laim ti ne stengia — jau tik tod l, kad jis yra neaiškus savo pagrindais ir neišvystytas savo s ranga, kuo kaip tik pasižymi komunizmas.

Ir štai, man atrodo, kad kaip tik š dalyk pradedame pamiršti. M s s mon dabar yra stipriai apvaldžiusi priešingyb : *rusas - lietuvis*. Ji yra teisinga ir turi likti gyva, nes rusifikacijos pavojus Lietuvoje n ra iš piršto išlaužtas. Ta iau ji neprivalo nustelbti kito pavojaus ir iš m s s mon s išstumti kitos priešingyb s, b tent: *krikš ionis - komunistas*. Nes Lietuva yra ne tik rusinama, bet ir komunistinama. Katras pavojus yra šiuo metu didesnis? Katram pavojui lietuvi tauta s kmingiau priešinasi? Kaip yra su krikš ioniška lietuvi s mone? Ženkl , kad rusinimas atsidaužia lietuvi siel tarsi akmenin sien , turime, rodos, nemaža. Surus jusi lietuvi inteligent , atrodo, nepaž stame. Kova už sovietin s Lietuvos ekonomin ir kult rin savarankiškum dažnai yra gana s kminga, nors, žinoma, ir nevisu plotu. Bet ar tokiu pat energingumu spiriamasi ir komunistinei ideologijai? Ar krikš ioniškoji lietuvi s mon stovi tokiame pat aukštyje kaip ir jo tautin s mon ? Ar kartais neauga m s t vyn je lietuvi tipas, kuris yra stiprus tautietis, bet visiškai indiferentas pasaul ži riniu atžvilgiu, kurio vaikai tod l yra geriausia medžiaga komunistinei ideologijai? Ar n ra pagrindo b kštauti, kad lietuvi tauta išliks, tiesa, lietuviška, bet taps komunistiška? Ar n ra pagrindo susir pinti, kad religijos taka Lietuvoje pamažu

silpsta ir kad tuo b du tasai vienintelis veiksnys, paj gi s spirtis komunistinimui, vis labiau nustoja galios, atverdamas duris iš sykio indiferentizmui, o paskui savaime ir komunizmui?

Štai klausimai, kurie pasta-ruoju metu tiek m s spaudoje, tiek kalbose bei paskaitose beveik visiškai nekeliami. Tiesa, kartas nuo karto pakalbam apie Bažny ios spaudim bei jos takos vis did jant st mim , ta iau dažniausiai tik informaciniu b du, nedarydami iš to joki išvad ir nesvarstydami viso to kaip didžiulio pavojaus *pa iai lietuvi tautai*. Net susidaro neįaukus sp dis, kad daugeliui es visai vistiek, ar lietuvis taps komunistas; svarbu tik, kad jis likt lietuvis. Šio sp džio neįaukumas did ja dar ir tod l, kad antikomunizmas jau ir m s pa i pradamas laikyti tarsi nedorybe, tarsi fanatizmu bei siaura-protiškumu. Ar tik ne ia gl di ir pagrindas, kod l daugeliui m siški vad. santykiai su kraštu vis dar teb ra 'neišspr sta problema'? Juk kiekvienas santykis — apsilankymas, primimas atvykusi j , pakvietimas — es s santykis su *lietuviais*. Apiblsus komunistinio pavojaus s monei, darosi vistiek, koki šie lietuviai yra, kokiais tikslais jie siun iami, kam j darbai bei žodžiai tarnauja ir k jie reiškia. Kiekvienu atveju jie yra *lietuvis* darbai ir *lietuvis* tikslai. Kam tad kelti klausim , ar mes su kraštu tu-

r santykiauti ar ne? Kiekvienas lietuvis es s mum brangus, nes jis yra ruso priešas. *Ar jis yra ir komunizmo priešas?* Nesvarbu! Apie tai nekalbame, nes tai jau laikome mažiausiai ne-taktu. Trumpai tariant, esame pasisavin abi aukš iau min -tas teorijas: iškabos teorij *Rusijos* atžvilgiu (už visk kal-tas ne komunizmas, bet rusiš-kasis imperializmas) ir bandit -t teorij *Lietuvos* atžvilgiu (visk t vyn je daro parsidav -li gauja, bet ne komunistin ideologija). Tai reiškia, kad esame netek pusiausvyros an dviej m s kraštui gr sian i pavoj atžvilgiu: rusiškumo ir komunizmo — ir tai *komunizmo naudai!* Tai ženklas, kad dabar per pasaul persiritanti simpatija komunizmui ir net viltis, es jis išgelb si s atsi-likusias tautas nuo skurdo bei išnaudojimo, yra pasiekusi ir mus; kad ir mes pradedame b -ti jos valdomi; kad ir mes pamirštame, *nuo ko* mes b gome ir *kokia* yra m s tremties prasm . Visa tai priminti kaip tik ir yra šio straipsnio užda-vinys. Mum reikia gr žti prie ano pirmykš io m s nusista-tymo, kad Lietuv yra ištik *du* negandai: *ji yra patekusi Rusijos galion ir ji yra patekusi komunistin s ideologijos takon*. Vieno ar antro negando išskyrimas ar pamiršimas žalo-ja tremtinišk j m s s mon ir tuo pa iu iškreipia m s lais-vinimo darb , nes mum reikia išlaisvinti Lietuv ne tik iš *rus* užgož jimo, bet ir iš *ko-*

TAUTA RUOŠIASI SUKILTI

MYKOLAS NAUJOKAITIS

Už teis kurti paioje Lietuvos širdyje karines bazes, bolševikai 1939 metais perleido mums teis tai priklausant Vilniaus krašt . Aplinkyb s jiems buvo palankios: tur jo slaptas sutartis su vokieiais, Lenkija jau buvo padalinta, o Vilniaus kraštas buvo patek s j rankas. T vyki paveikti, kai kurie tautos vyrai prad jo kelti klausim , ar ne laikas prad ti r pintis paruošti taut okupacijai. J tarpe buvo didelio patyrimo patriot , taiau konkre i rezultat iš tos ateitin pramatin ios minties tauta nesusilauk . Kas d l to buvo

kaltas, šiandien davini neturime. Taiau neišvystymas šio svarbaus tautos paruošimo skaudžiai aukomis buvo apmoktas netrukus užgriuvusios okupacijos metu.

Okupacijos ilgai nereik jo laukti. 1940 met birželio 15 dien bolševik tankai ried jo ir pstininkai žygiavo visais Lietuvos keliais. Priešo okupacija daugelio lietuvi mintyse ir širdyse pagimd pasipriešinimo bolševik savivalei ryžt . Bendraminiai uždaruose rateliuose tyliai prad jo diskutuoti tautos kovos klausimus. Tuob du rugs jo m nes Vilniuje

munistin s santvarkos bei dvasios. *Lietuva turi b ti ne tik nerusiška, bet ir nekomunistin* . Štai gair , kurios reiktmum laikytis, nes tik ji vienintel laiduoja mum pilnutin m - s tremties žygi prasminim .

1. **Putj**, Organ ruskoj religioznoj mysli, Paris 1926, nr. 2, p. 136.
2. **Putj**, 1926, nr. 2, p. 126.
3. **Puth**, 1926, nr. 2, p. 131.
4. **N. S. Arsenev**, Iz ruskoj kulturnoj i tvor estvoj tradicii, Frankfurt/M, 1959, p. 281.
5. **Vestnik Institut** po izu eniju istorii i kultury SSSR, Muenchen 1952, nr. 4, p. 6-7.

6. **B. Vyšeslavcev**, Paradoksy komunizm , "Putj" 1926, nr. 3, p. 112.

7. **N. N. Alexejev**, Die marxistische Anthropologie, sud t, veikale "Kirche, Staat und Mensch. Russisch - orthodoxe Studien", Genf 1937, p. 152.

8. **Vestnik Institut** ... p. 7.

9. **José Ortega y Gasset**, Aufstand der Massen, Stuttgart 1948, p. 90-91.

10. **Arnold J. Toynbee**, Kultur am Scheideweg, Zuerich, 1949, p. 147, 174, 191.

11. **Dietrich Friede**, Das russische perpetuum mobile, Wuerzburg 1959, p. 22-23.

12. **A. S. Makarenko** Werke, Berlin 1956, t. V, p. 111, 406.

gim vienas mažytis ratelis, kuriame, besidalint dienos - vyki sp džiais, jau buvo diskutuojamos galimybės organizuoti pogrindžio veiklą.

Rezistencijos užuomazga jaunime

Apsisprendimas organizuoti savo pajėgas pogrindyje r m - si viltimi, kad didžiojo karo eigoje atsirastų proga organizuotam kraštui išsikrovoti sau laisvę. Buvo galvojama, kad gyventojų skaičiumi negausi lietuviai tauta nepajėgs kovoti su milžiniais kaimynais, bet jiems nusialinus, bėdami drausmingi ir vieningi, pajėgsime patys nuspręsti savo likimą. Tik jome, kad per 20 metų nepriklausomame gyvenime tautiškai išauklėta jaunuomenė nepasiduos bolševikų agitacijai, bet prisidės ir parems kovą dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Apsispręsta organizuoti jaunimo būrelius ir paruošti juos, kad momentui atėjus turėtų organizuoti pajėgų tarybą, apginti ir vidaus reikalams tvarkyti. Organizaciniai darbai pirmiausia pradėti studentijos ir moksleivijos tarpe.

Pogrindžio tinklas plečiasi

Ryšys su kraštu buvo užmegztas per studentiją ir per miškų tarnybą, kuri turėjo gerus organizacinius taškus pogrindžiui rėpimose vietose. Pogrindinis organizacijos vietas buvo kurtas lietuviškuose

daliniuose. Tuoj po šios kmingo organizacinio apsijungimo, šie tinklai sujungė keletą atskirai sikrusi vienetų. Karinei vadovybei pritarus, sudarytas centrinis štabas.

Organizacijai plečiantis, susidurta su kitais pogrindžio vienetais. Tuo būdu 1940 metų pabaigoje glaudus bendradarbiavimo ryšys buvo užmegztas su Kaune veikusiu pogrindžiu, kuris tuo metu jau buvo gerai organizuotas ir išvystęs plačiai veiklą, skaitant gerus ryšius su Lietuvos šauliais Žemaitijoje. Iš ryšių su Kaunu paaiškėjo, kad Lietuvos ministeris Berlyne pulk. K. Škirpa iš Vokietijoje esančių lietuvių yra suorganizavęs Lietuvių Aktyvistų Frontą (LAF) kovai dėl Lietuvos laisvės. Centro štabas, apsvarstęs ir teigiamai vertinęs iš Berlyno gautą medžiagą, vienybės daliai irgi nutarė pasivadinti Lietuvių Aktyvistų Frontu. Buvo galvota, kad min. Škirpa, turėdamas sąlygas - vartinti vokiečių planus, galės nuspręsti veiklos eigą okupuotoje Lietuvoje, kad ji būtų suderinta su tarptautiniais vykykais.

Vyriausias Komitetas

Pogrindis tikėjo, kad rusų - vokiečių karas neišvengiamas, ir tuo atveju ministeris K. Škirpa galės sukalbėti daug svaresniu balsu, jei jam bus užtikrintas krašte susikursio pogrindžio pasitikėjimas.

vykiams taip vystantis, visai natūralu, kad pribrendo rei-

kalas sud ryti planing pogrindžio vadovyb , kuri ruoš planus ir vadovaut visai Lietuvai. Taip 1941 met pradžioje gyveniman iš jo Vyriausias Komitetas, kurio nariais tapo Vilniaus ir Kauno centrini organ veik jai. Greitai ta iau paaišk jo, kad centras Vokietijoje nepakankamai orientavosi situacijoje Lietuvoje ir kad veiklos koordinavimui yra b - tina vienam iš Vyriausio Komiteto nari vykti Vokietijon ir tiesiogiai išsiaiškinti visus pagrindinius reikalus, ypa , eventualiu atveju, sukilimo eig ir laikinosios vyriausyb s sudarym . Toks atstovas ir buvo pasi stas.

Pogrindžio atstovas Berlyne

Berlyne situacija rasta, koki pogrindžio vadovyb pramat . Min. K. Škirpa ir jo bendradarbiai nežinojo pogrindžio organizacinio stovio ir ne jaut krašto pulso. Lietuvos pogrindžio atstovui teko aiškinti ir tikin ti, kas jau yra padaryta ir ko Vyriausiam Komitetui dabar reikia.

Pogrindžio atstovas su min. K. Škirpa dažniausiai pos - džiaudavo priva iai, ta iau ke liuose pasitarimuose dalyvavo ir Antanas Valiukas, labiau ministerio sekretoriaus, o ne patar jo pareigose. diskusijas taip pat buvo traukti tikrieji to meto ministerio štabo nariai — inžinierius B. ir majoras K. Puodžius. Jie abu anuo metu buvo svarbiausi ir labiausia -

takingi lietuviai Berlyne ir su ministeriu pos džiaudavo kelet kart savait je.

Nors A. Valiukas šioje virš n je buvo žymiai jaunesnis už kitus du kolegas ir tebuvo ministerio sekretorius, ta iau pasikalb jimuose išaišk jo, kad jo mintys buvo labiausia gyvenimiškos, atitinkan ios an dien vykias.

Pasitarimuose labai dažnai b davo užgriebiamos labai jau nuo gyvenimo atitrusios temos ir prasimušdavo vienos, kad ir labai lietuviškos, partijos atspalvis. Kartais b davo prieinama prie tokio susmulk - jimo, kad b davo bandoma išdiskutuoti ir nutarti, kas, pav., išlaisvintoje Lietuvoje bus skiriami vals i viršai i ir seni - n pareigoms.

Tekdavo ministeriui aiškinti, koks atitr kimas nuo tikrov s ir koks nepažinimas pavergtos tautos nuotaik išryšk ja tokiuose pos džiuose. Jam m ginta išaiškinti, kad kovojan io d l laisv s lietuviu Lietuvoje svajon s n ra skirtos vienai partijai ir vienos partijos asmenyb ms, kad pogrindžio vadovai Lietuvoje yra labai aiškiai ir griežtai pasisak prieš tokias užmaias ir kad pogrindžio organizaciniai pradai turi labai plaias atramas, platesnes net negu 1918 met Lietuvos Taryba tur jo.

Tuo pa iu metu teko susidurti ir su generolo Stasio Raštikio asmens ir jo veiklos vertinimu. Mat, gen. Raštikis tuo me-

tu buvo pervestas per sien Vokietij ir tarp Berlyno lietuvi plito vair s to vykio komentarai. Teko ministeriui aiškinti, kad neži rint Berlyno lietuvi nuomoni , generolas yra vienas iš populiariausi žmoni Lietuvoje ir kad kariuomen s atstovai pagrindyje rodo generolui pagarb ir lojalum .

Pasikalb jim išdavoje min. K. Škirpa visiškai pakeit savo nuomon apie gen. St. Raštik , o taip pat pasidar prienainesnis visai eilei kit lietuvi , pav. Laikinosios Vyriausyb s užsienio reikal ministeriui Rapolui Skipi iui.

Ministerio K. Škirpos atsidasivimas Lietuvos laisvinimo reikalui buvo nedvejotinai nuoširdus ir pilnas. Iš pirm j pasikalb jimo žodži b davo aišku, kad ministerio lojalumas yra vienalytis, pagr stas ir skirtas tik savai žemei, saviems tautie iams. Priesaika, duota Motinai Lietuvai, kai jis savo jaunose metuose liejo už j krauj ir buvo apdovanotas Vy io Kryžiumi, ir tada buvo j vispusiškai saistantis sipareigojimas. Jo m ginimas panaudoti, nors ir nes kmingai, vokie i paj g talk Lietuvos vadavimo kovoje buvo to meto kontekste nat raliai suprantamas ir teisingas.

Kas b t gal j s tiksliau pramatyti galimus vykius, jei jokio kontakto su vokie i vyriausybe neb t buv ar jei kas kitas tuos kontaktus b t palai k s?

Iš antros pus s, nebuvo ir kito kelio. Vokietija tuo metu buvo lik s vienintelis kraštas, prienamas pogrindžiui ir rezistencinei veiklai. Tad visai aišku, kod l ten buvo pasukta.

Pasikalb jimo išvados

Iš pasikalb jim su min. K. Škirpa susiformavo tokios išvados:

1. Sukilimo pradžios pagrin dinu ženkl u laikyti vokie i peržengim Lietuvos sienos.

2. Pirm j vokie i - rus karo dien sukilim skelbt pats min. Škirpa, jei jam pasisekt padaryti garbing susitarim su vokie i vyriausybe. Toks paskelbimas gal t b ti pasiektas dviem b dais:

a. Jei pasisekt sudaryti egzilin Lietuvos vyriausyb Vokietijoje, tada ši vyriausyb paauliui b t paskelbta ir ji vadovaut sukilimui nurodymais per radij iš Vokietijos;

b. Vokie iams sutikus, iš Vokietijoje esan i lietuvi ministeris suorganizuot lietuvišk dalin ir užimt kur pasienio miestel , pav. Vištų , iš ia paskelbt Lietuvos nepriklausomyb s atstatym ir iš ia duot visus potvarkius. Min. K. Škirpa diskutavo š klausim daugelyje variant , nes jis pramat ir daugyb kli i bei stabdži . Ta iau kiekvienu atveju jis buvo pasiryž s vesti Lietuvos vyrus kar prieš bolševikus.

3. Jei n vienas iš t keli nepasisekt , tada antr j karo

dien Kaune, Vilniuje ar kurioje kitoje Vyr. Komiteto parinktoje vietoje turi būti paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės atstatymas, nes vokiečių kariuomenės žygis per Lietuvą, Škirpos apskaitavimu, neužtruksis ilgiau kaip 3-5 dienas.

4. Dėl vyriausybės su statin. Škirpa ypatingai lyg nestat, išskyrus tai, kad jis kiekvienu atveju turės būti paskelbtas ministeriu pirmininku. Tai jis aiškino tuo, kad jis iš lietuvių politikų esančių priimtiniausias vokiečiams, su kuriais mums teks norom ar nenorom ilgokai laiką turėti reikalą. Dėl kitų vyriausybės narių, paminėjusių keletą jam priimtinių pavardžių (Raštikis, Žemkalnis, Statkus. . .), min. Škirpa sprendimą paliko Vyr. Komitetui, jei jam tektų skelbti laikinosios vyriausybės su statin. Tai jau kiekvienu atveju buvo suprata, be to stengiamasi vyriausybės formavimą pastatyti ant galimai platesnio pagrindo.

Žinios pasiekia Lietuvą

Buvo pradėta ruošti žinias iš Berlyno perduoti Lietuvon. Tuo tarpu min. Škirpa per savo ryšius su vokiečių kariuomene gavo patirtį, kad vykiamas normaliai vystantis, santykių pablogėjimo ir karo veiksmų vokiečių - rusų pasienyje galime tikėtis apie gegužės mėnesio vidurį. (Karo data, kaip vėliau paaiškėjo, buvo atidėta dėl netikėtai vykusio

perversmo Jugoslavijoje. Karo pradžios užtūsimas sukėlė su prantamo nusivylimo Lietuvosje). Ši žinia gavus, Berlyne sujūsta kaip galima greičiau Lietuvon perduoti vis informaciją apie galimą karo pradžią, sukilimo paskelbimą ir laikinosios vyriausybės sudarymą. Sunkiausiomis sąlygomis balandžio viduryje žinios, kad ir gerokai aptrupėjusios, pasiekė Kauną.

Vyr. Komitetas, gaudamas žinias, skubiai ruošėsi sutikti artį jį išvykus. Besiruošiant sukilimui, vienas iš svarbiausių reikmenų — ginklai buvo sunkiai sprendžiama problema. Kariai lietuviškuose daliniuose ginklų dar turėjo, bet rusų ir politrukų buvo stropiai saugojami. Nesimatant jokio šaltinio, iš kur Vyr. Komitetas galėtų parpinti ginklų civiliams. Galimybė gauti tam tikrą kiekį smulkių ginklų iš policijos klausimo išspręsti negalėjo. Teko pasitikėti sukilėliūsumanumu ir pajūgumu reikiamus ginklus paimti iš rusų karių ir jų sandėlių.

Strateginis prielaidos

Buvo galvota, kad rusų kariuomenė po pirmojo vokiečių smūgio, be pertraukos spaudžiama ir iš oro bombarduojama, bus demoralizuota ir be tvarkos trauksis. Kariuomenės sandėliai vairiose Lietuvos vietose paliks be rimtos priežiūros. Iš atskirų karių ir kariuomenės sandėlių pogrindis tik -

josi sigyti reikiam ginkl .
Tam tikr vil i taip pat buvo
dedama j ginkl dirbtuves Šan-
iuose, kur pogrindis tur jo sa-
vo ratel . Ginkl pervežimui
numatytas vietas buvo planuo-
jama pasinaudoti greitosios pa-
galbos mašinomis.

Sukilimui paskelbti geriau-
sia priemon buvo radijas.
Pogrindis radiofono, radijo stoties
ir elektros j gain s išlai-
kymu buvo nepaprastai susir-
pin s ir tinkami žygiai buvo
atlikti, kad šios mon s b t
bet kokia kaina nuo rus ap-
gintos. Ryšiu išlaikyti pogrind-
žiui buvo labai svarbu savo
žinion kuo skubiausia perimti
telefono stot . Mat iš ia gali-
ma b t susijungti ne tik su
miestu, bet ir tolimais užmies-
iais.

Buvo painformuoti laikino-
jon vyriausybn numatyti as-
menys, o taip pat apsispr sta
sukilimo pradžioje kviesti vi-
same krašte pareig nus gr žti
savo tarnybas, tur tas prieš
bolševik okupacij .

... ir tikrov

Bolševik vykdyti birželio
m nesio išvežimai gerokai ap-
naikino organizacin pogrindžio
strukt r . Dažni naktiniai su-
mimai kaikuriose vietose veik
visiškai sunaikino pogrindžio
ratelius ar j pagrindinius ry-
šininkus. Vyriausio Komiteto
Vilniuje visi nariai buvo su-
imti. Ryšio tinklas paskutin-
mis prieš sukilim dienomis

taip buvo sugadintas, kad skel-
biant Laikinosios Vyriausybn
s stat , buvo j traukta po-
ra asmen , kurie rus jau bu-
vo suimti.

Lietuvišk dalini , kaip pa-
grindinio rezistencijos centro
nauda kovai su rusais buvo
veik visiškai eliminuota: vadai
suimti, daliniai suskaldyti
smulkesniais vienetais ir iškil-
noti tolimesnes vietas ar
jungti rusišk divizij s -
status.

Birželio antroje pus je v l
buvo gauta žini , kad karo
veiksmai prasid si po birželio
20. Pogrindis, nors ir nuterio-
tas, bet nepakrik s ir moraliai
nepalaužtas, nekantriai lauk
tos dienos.

Ministeriui K. Škirpai su vo-
kie iais susitarti nepasisek , ir
pirm j karo dien (birželio
22) joki radijo pranešim
iš Vokietijos nesulaukta. Tod l
antr j karo dien , birželio 23,
apie 10 vai. ryto iš sukil li
užimtos Kauno radijo stoties
buvo paskelbtas atsišaukimas
taut :

*Raudonieji budeliai, žiauriai
kankin m s krašt . . . šiuo
metu siaubo apimti netvarkin-
gai b ga .. Art ja vis Lietu-
vos žemi išvadavimo valanda.
Broliai lietuviai! Imkit s gink-
lo .. Tegyvuoja laisva nepri-
klausoma Lietuva!*

Atsišaukimas, skelbi s suki-
lim ir Lietuvos nepriklauso-
myb s atstatym , taip pat pa-
skelb Lietuvos Laikinosios Vy-

riausyb s s stat . Vyriausyb sudarant, skrupulingai buvo laikomasi susitarimo, padaryto Berlyne: Kazys Škirpa buvo paskelbtas ministeriu pirmininku ir vyriausyb n traukti vis grupi atstovai. Vietoje išvežt j ministeriu kabinetas buvo pakviesta keli asmenys, k tik išlaisvinti iš kal jim .

Vokie iai žygiavo sukil li išlaisvint Kaun , nepaleid n vieno š vio. Jie rado vyriausyb ir lietuvi administracij jau suorganizuot . Taip buvo realizuotas didysis sukilimo organizatori tikslas.

Ži rint 30 met praeit

Dabar ži rint 30 met praeit , norisi padaryti tokias apibendrinanias išvadas:

1. Pogrindžio veik jams idealizmo netr ko. Visas j darbas buvo paremtas t vyn s ir savo tautos meile. Nebuvo ieškota asmeniškios naudos, o kasdien buvo rizikuota galimybe b ti nužudytam, nukankintam ar ištremtam.

2. Veik jai parod didel politin subrendim , nes okupuotos Lietuvos pogrindyje sandarion veiklon buvo nuoširdžiai sijung vis pakraip lietuviai.

3. Vyriausiam Komitetui buvo gerai suprantama gan desperatiška kovos pad tis: Lietuvos beginkliams sukil liams teks kovoti tarp dviej agresyvi karo paj g , pilnuti-

niam išsilaisvinimo klausimui esant gilioje nežinioje. Ta iau anuo pavojingu tautos atei iai metu buvo remtasi prielaida, kad Vokietija, pastatyta prieš vykusius faktus — Lietuva išlaisvinta nuo okupanto, nepriklausomyb visam pasauliui paskelbta, vyriausyb sudaryta, visa krašto administracija suorganizuota ir tautos gyvenimas normaliai funkcionuojantis — sutiks su tuo ir Lietuvai pripažins nepriklausomyb .

Neapdairiai kai kas bando kaltinti Vyriausi Komitet naivumu ir nepagr stom viltim. Po klaiki rus okupacijos met , po kal jim ir tr mim , bet koks pasikeitimas gal jo laisv s viltim šviesti. Griežtas tautos ryžtas ginklu nusikratyti rus okupacijos atneštu bolševik teroru pade monstravo pasauliui viening tautos vali ir tuo pateisino Vyr. Komiteto planuose priimtos prielaidos racionalum .

Pasiruošimo sukilimui ir paties sukilimo metu sud tos lietuvi tautos aukos amžiams paliks šviesiais Lietuvos žibintais. Jie liudys laisv s ir t vyn s meil s didingum .

Krauju rašytos aukos t vynei, šio ar kit sukilim metu, ateityje bus vienodai vertintos ir pagerbtos. Ta iau šiandien išskirtinai tur t b ti prisimenami ir branginami tie žuv kovotojai, kuri veidai dar gyvi tebestovi bendraamži akyse.

1941 MET SUKILIMO VADOVIET BERLYNE

KAZYS ŠKIRPA

Laisv s lengva netekti, bet nelengva j atgauti. O kai eina kalba apie prarast valstybin suverenum , žinome, jog jo atk rimas be didesni auk ne sivaizduojamas.

Tarptautiniu poži riu ir santykiuose su Vokietija, Lietuvi Aktyvist Frontas (LAF), kaip revoliucinio pob džio kovos s - j dis, negal jo atstoti organizuoto Lietuvos valstyb s gynimosi, kuris nebuvo praveistas, kai 1939-40 metais jai kilo mirtinas pavojus iš bolševikin s Rusijos, neži rint, kad Lietuva tur jo neblogai paruošt ir moderniškai apginkluot kariuomen .

D l ano meto Lietuvos vadovyb s pasimetimo jau viskas buvo prarasta, tad nebuvo lengva apsispr sti ir surasti keli Lietuvos suverenumui v l atkurti. Tebuvo aišku tik viena, kad laisv s niekas mums nepadovanos, kaip iškepto baland lio, nors laisv s žad toj nestigo, ir reikalinga buvo užkimšti sau ausis, kad nesusiklaidintum.

Savaime kilo klausimas, ar gal s ir kaip ilgai gal s išverti Maskvos - Berlyno ano meto

paktas, kuriuo tapo išprovokuotas Antrasis pasaulinis karas, ir kaip ilgai galios slapti rus - vokie i susitarimai, kuriais Lietuva buvo nužudyta. Buvo nemaža simptom , kurie rod , jog tie susitarimai buvo padaryti ne d l von Ribbentropo staigiai pajustos meil s Molotoviui arba atvirksi ai, bet d l strategijos padiktuot motyv , kitaip sakant, kad jie tebuvo laikino pob džio. Realiausias simptomas, jog min tas paktas ilgai neištvers — tai vokie i karo vadovyb je kil s didelis susinervinimas d l rus raudonosios armijos stambi j g 1940 m. birželio m nes Lietuv prasiveržimo. Buvo pa jausta tiesiogin gr sm Ryt Pr sijai. Tod l nestigo toje vadovyb je stipresni bals imtis atsargos priemoni , ir buvo priimtas sprendimas vien vokie i armij nedelsiant permesti iš Vakar Rytus, n ne užbaigus galutinai susidoroti su Pranc zija.

Lozoraitis Berlyne

Ši pad tis stat ir mums klausim , k tur tume daryti, jei karas staiga persimest Ry-

tus, neišvengiamai paliesdamos ir Lietuv . Reikalui aptarti liepos pirmoje pus je buvo incognito atvyk s iš Romos m s užsienyje likusios diplomatijos šefas kolega St. Lozoraitis. Priėjome išvados, jog tokiu atveju tur iau teikti vokie i užsienio reikal ministerijai formal protest d l Soviet Rusijos vykdytos prieš Lietuv agresijos ir notifikuoti vokie iams apie naujos tautin s Lietuvos vyriausyb s susidarym . Tai tada praktiškai b t buv manoma, nes respublikos prezidentas A. Smetona, kuris tebebuvo Vokietijoje (Rytpr siuose), buvo tokiam sumanymui pritar s ir pažad j s suteikti man reikaling formal mandat , pagal Lietuvos Konstitucijos nuostatus. Pirmuoju tos vyriausyb s uždaviniu buvo numatyta pašaukti taut prie ginklo pašalinti sovietinius sibrolius iš krašto, pasinaudojus Maskvos - Berlyno pakto susisprogdinimo proga.

Nors, kaip žinome, karas 1940 metais Rytus nepersimet ir nusik l ateit , ta iau id ja pasiremti pa ia lietuvi tauta bei jos ryžtingesniais elementais, siekiant atkurti Lietuvos suverenum , pasiliko gyva. Tod l buvo nusistatyta tam ruoštis ir anksto ir veikti, kai tik b t susilaukta Maskvos - Berlyno pakto sutrup jimo.

Iš ia kilo ir Lietuvi Aktyvist Fronto id ja, nes buvusias lietuvi politines grupes soviet okupantas, vietiniams

komunistams patalkininkaujant, ne tik policin m priemon m užslopino, bet sta iai fiziškai sunaikino. Tod l volens nolens reikalinga buvo išrasti kit , konspiratyvin tautos j g organizacinio apjungimo form . Ji nebuvo kokia nacizmo ar fašizmo kopija, bet originalaus lietuviškojo patriotizmo k riny s, iššauktas ypating kovos aplinkybi , kuriomis tada teko pakartotinai siekti Lietuvos valstybinio suverenumo.

Diplomat pasitarimas Romoje

Antroje rugs jo pus je St. Lozoraitis sušauk Romoje Lietuvos pasiuntini ir galiot ministeri pasitarim Lietuvos pad iai, vykus soviet agresijai, aptarti ir T vyn s gelb jimo gair ms nusmaigstyti. Buvo prieita išvados, kad akyvaizdoje soviet griovikiškos politikos ir raudonojo teroro siaut jimo krašte laukti karo galo, diplomatiniam postui Berlyne sud jus rankas, negalima; netur tume praleisti jokios progos bolševikiniu košmaru nusikratyti. Tai reišk , jog Lietuvos diplomatiniam postui Berlyne teko nepaprastos reikšm s uždavinys — b tent, surasti bendr kalb su Vokietija, kuri viena tegal jo ir faktiškai jau ruoš si suduoti sm g sovietiniam komunistiniam imperializmui bei Soviet Rusijos užma iai išpl sti komunizm ir pa i Vakar Europ .

Siekdamas painformuoti taut apie Lietuvos užsienio pos-

t pajud jimus, aš, gr ž s iš Romos pasitarim, pasistengiau slapta pasi sti krašt piln komplekt Lietuvos diplomati ni protest, pareikšt prieš so viet vykdyt agresij, pateik damas vienkart sugestij, kaip visiems laikytis ir k daryti, siekiant atgauti prarast vals tybin nepriklausomyb. Tuo buvo duotas stiprus impulsas tada dar tik prad jusioms for muotis pogrindžio organizaci joms. Vien iš pirm j daig joms buvau pad j s aš pats sa vo rizikinga kelione Kaun bir želio gale asmeniškai susipažin ti su tikr ja pad timi krašte ir kontaktui su vietiniais veik jais užmegzti.

Maskvos - Berlyno pakto susisprogdinimui nusik lus v lyvesn laik, atsirado galimy b geriau pasirouoti. Tada jau buvo atsirad Vokietijoje dau giau atb g li iš Lietuvos, ku ri nemažas b rys buvo pasie k s ir pa i Reicho sostin. Tai veik be išimties išsimokslin žmon s, ir visi jie buvo užsi deg k nors daryti T vynei — Lietuvai gelb ti. Jie dar man vairi tuo reikalu suges tij, ragindami, kad im iausi vadovaujan ios iniciatyvos, kaip Lietuvos diplomatinis at stovas prie Reicho vyriausy b s.

Gimsta Lietuvi Aktivist Frontas

Po vairi, iš pradžios pavie ni pasitarim kilo mintis sa kytus pasiryž lius suburti bendr organizacij. Tuo b du

jie b t apsaugoti nuo bet ko ki politini avanti rizm bei susidemoralizavimo, ir visiems, kas tik nor jo, b t duota ga limyb savo išsimokslinimu ir dar laisvoje T vyn je gyta dar bo patirim prisid ti prie jos pakartotino atk rimu. D ka ma no tur t iš seniau pažin i pa i naci tarpe, gal jau patirti, jog vokie i staigos kli i or ganizuotis nedaryt. Tik buvo statoma s lyga, kad prisilaiky tume konspiracijos ir vengtume bet koki raštišk pareiškim, kurie, patek rusams, gal t su teikti pagrindo vietinei soviet ambasada i reikšti formalius de maršus vokie i užsienio rei kal ministerijoje.

Šitaip išsiaiškin s d l s lyg su vokie iais, lapkri io 17 d. vakare sukvie iau savo priva iame bute LAF formalios užuo mazgos susirinkim, kuriame dalyvavo 28 rinktiniai asmenys. Susirinkimui pirmininkavo inž. Ernestas Galvanauskas, kuris pagal Lietuvos pasiuntini nu tarim skait si Lietuvos Tauti nio Komiteto pirmininku. Iš d s ius susirinkusiem LAF platformos metmenis, prie ku ri surašymo buvo pritraukta eil intelektual iš pa i atb g li tarpo, imtinai pats E. Gal vanauskas, ir juos kiek padeba tavus, susirinkusieji vienbalsiai pri m nutarim, kuriame pa sakyta:

“Reiškiame visišk pritarim sumanymui sutelkti visas akty vi sias lietuvi tautos j gas Lietuvi Aktivist Front ko-

vai už T vyn s Lietuvos išlaisvinim iš komunistinio sovietinio jungo ...

T vyn s Lietuvos ir Lietuvi Tautos labui kvie iame K. Škirp , pirm j nepriklausomos Lietuvos kariuomen s k r j - savanor ir Lietuvi Aktyvist Fronto iniciatori , imtis žygi vykdyti m s nusistatym ir vadovauti Lietuvi Aktyvist Frontui..”

Aišku savaime, jog vienas pats šios nelengvos naštos, kuri LAF steig j buvo ant mano pe i užkrauta, neb iau paj - g s išnešti. Tod l tuojau pat susirinkime pakvie iau sau talk inž. E. Galvanausk , prok. K. Žalkausk , adv. R. Skipit , prof. A. Macein ir dar du asmenis, vien aktyv tautinink ir kit tariam “voldemarinink ”, kuri pavardži saugumo motyvais ia negaliu sumin ti. Visi susirinkimo dalyviai tam pilnai pritar . Tuo b du buvo sudaryta LAF vadovaujan ioji grandis, kuri ir sprend visus to s j džio veiklos reikalus, net pa ius slap iausius.

LAF užuomazgos samb ryje esant variose srityse išsimokslinusi ir valstybiniame darbe prityrusi asmen , buvo pa laipsniui sudaryta net keliolika speciali komisij atkursimos Lietuvos valdymosi, kio, socialinio gyvenimo ir kult ros problemoms pastudijuoti bei reikalingiems projektams ateiai paruošti. T komisij pirmininkai, drauge su LAF vadovaujan ios grandies nariais,

sudar vyriausi (laikin) LAF organ , LAF Taryb , kuri betgi teb davo sukvie iama tik principinio pob džio arba ypatingai didel s politin s reikšm s klausimams aptarti ir išspr sti.

Nenoriu perd ti LAF užuomazgos Berlyne reikšm s bendroje to s j džio veikloje pa ios Lietuvos pogrindyje. Tai pagrindinai par jo nuo vietini LAF veik j ir sukilimo paruošimo centr Vilniuje ir Kaune, kurie veik lygiagre iai, pasiruoš vienas kit pavaduoti, jei kur iš j ištikt nelaim , t. y., b t okupanto išsifruoti ir sunaikinti. LAF branduolio susidarymas pa ioje Reicho sostin je betgi buvo reikšmingas ta prasme, kad tai gaivino išsilaisvinimo vilt m s tautoje, teik konkret organizacin s vienyb s pavyzd ir stiprino mano, kaip LAF vado ir vienkart kaip Lietuvos diplomatinio atstovo Berlyne, autoritet vokie i akyse.

Ryšiai su vokie i karo vadovybe

LAF susiformavimas tikrai buvo suk l s realaus susidom - jimo pas vokie ius, ypa pas tuos, kurie vienokiu ar kitokiu b du buvo pritraukti prie paruošiam j darb Reicho eventualiam žygiui prieš Sov. Rusij . Net dar prieš LAF formal susik rim užsipraš vizitui pas mane vokie i Vyriausios Karo Vadovyb s (Oberkommando der Wehrmacht - OKW) at-

stovas pulk. lt. dr. Graebe. Jam, kaip jis atvyk s pas mane bu- t pats sak , buv pavesta palaikyti kontakt su Baltijos valstybi tautiniai aktyvistiniai s j džiais atsiekti suderimimo veikime, jei vokie i karin ms j goms tekst per tuos kraštus žygiuoti rytus.

Dr. Graebe nebuvo eilinis štabo karininkas. Jis tur jo pažym tin politin s veiklos praeit . Tai buvo vienas iš buvusi vadovaujan i vokie i tautin s mažumos Lenkijoje veik j , kažkuo lenkams nusikalt s , areštuotas ir išlaikytas ar ne du metus kal jime. Iš kal jimo buvo paleistas, Taut S jungai palankiai išsprendus jo skund . Su pulk. lt. Graebe buvau paž stamas iš seniau. Be to, mudviej pažintis atsinaujino, kai 1940 met pradžioje jis buvo Reicho vyriausyb s paskirtas Lietuv pasi ston vienon komisijon. Pulk. lt. Graebe nem gino man s vilioti kokiais ypatingais pažadais, lie ian iais Lietuvos nepriklausomyb s atk rim . Jis atvirai pasak , jog nor j s su manim pakalb ti ne von Ribbentropo pavedimu, o tik kaip karininkas, kuriam pavesta r pintis dalykais, reikalingais abipusio susiderinimo. Graebe tepabr ž , jog m s sutikim su juo bendradarbiauti OKW labai vertint ir, kiek nuo jos pareina, gal t tarti palank žod Reicho vyriausybei Lietuvos ateities klausimu.

Kontakto užsimezgimas su pulk. lt. Graebe, kaip OKW au-

torizuotu atstovu, LAF buvo itin naudingas, ypa kiek tai liet ryši per sien palaikym su LAF centrais Vilniuje ir Kaune bei su LAF pogrindžio veik jais visame krašte. Dar prieš tai kai kurie buv Lietuvos kariuomen s karininkai ir policijos pareig nai, pab g nuo raudonojo teroro Lietuvoje, buvo individualiai sitais darbui keliuose vokie i kariuomen s pasienio štabuose ir jau tur jo nuties slaptas ryši grandin les, siekusias giliai Lietuv . Kai tik jie patyr , jog Berlyne susidar LAF užuomazga ir kad sueita kontakt su pa ia vokie i karo vadovybe, min ti asmenys vienas po kito atvyko Berlyn prisistatyti man, kaip LAF vadui, ir patys pasi si l patarnauti mums kuo gal dami. Šiuo tat paprastu b du išsisprend viena iš sunkiausi LAF ryši su kraštu palaikymo problema.

Tuo metu, kai iš pradini veiklos planavim LAF jau buvo per j s konkret tautos sukilimo paruošim , atrodo, Reicho politin vadovyb dar netur jo jokio galutinio nusistatymo Lietuvos ateities klausimu, jei neskaityti Hitlerio "Mein Kampf" knygos partiniai propagandini pareiškim . Kiek buvo manoma justi, OKW tada bazavosi tik prielaida, jog, kilus rus - vokie i ginkluotam konfliktui, b t siekiama Soviet Rusij sukapti eil paskir tautini valstybi . Buvo numatoma, jog pirmoje eil je b t atkurto Baltijos valstyb s su

savomis tautiniais vyriausybomis, bet Reicho komisarai prieš juos. Pagal žinias iš vokiečių užsienio reikalų ministerijos sferos, šis komisaras buvo numatomas būti Vokietijos pasiuntiniais ir galioti ministrai minuose kraštuose.

Mano sugestijos pagrindžiui

Padėtis buvo labai netikra. Kad LAF pagrindžio centrai pačioje Lietuvoje nesuklaidintų, savo 1941 m. kovo 24 d. slaptuose „Lietuvai išlaisvinti nurodymuose“ sugestijonavau pagrindžio centrams štai ką:

„Būtų klaidinga manyti, kad galime atstatyti savo valstybę vien svetima pagalba ir kad todėl nebūtų prasmės aukoti mūsų tautos geriausiųs nusnelygioje kovoje su galingesniu priešais. .. Lietuva, atstatyta svetimomis rankomis, mums nebūtų miela. Be to, jos niekas mums neatstatys, jei patys neiimsime jos atstatyti. Pagalba mums, mažai tautai, yra reikalinga ir būtina, bet tik pagalba. Visgi kovos našta turime pasiimti ant savo pečių. Juo pažįgsime daugiau jos pakelti, tuo daugiau gausime norimos pagalbos ir lengviau pasieksime tikslą. Ta pagalba, susidedanti Europos Rytuose aplinkybių dėka, ateina mums visai natūraliai, tik mokime ją racionaliai savo interesui išnaudoti. Numatomomis sąlygomis geriausiai išnaudosime, jei, lemiamam momentui atėjus, patys stversime ginklo — paįm-

sime krašto valdymą patys, bet nelauksime, kad mums kas iš šalies padarytų tokį maloną“.

Kalbant apie naujos krašto vyriausybės klausimą, toliau „nurodymuose“ buvo pasakyta:

„Jeigu dalykai vyriausybės sudarymo su vokiečiais susitarti nepavyktų, kitaip sakant — jei vokiečiams pradėjus puolimą, nebūtų išlektuvinama Vyriausybės ir Aktyvistų Fronto atsišaukimas, o taip pat apie vyriausybės susidarymą nieko iš Berlyno per radiją nebūtų pranešta, tai reikia laikyti, jog vokiečiai Lietuvos atžvilgiu dar turi užpakalinių tikslų...“

Nuo sukilimo betgi ir tokiu atveju susilaikyti nereikia. Jis turi būti vykdomas, kaip paruoštas, siekiant pagrobti krašto valdymo aparatą savo rankas. Krašto Vyriausybę tokiam atsitikimui turėtų paskelbti Vilniaus centras (faktiškai, tam centrui dėl areštų susiparalizavus, naują Vyriausybę paskelbė Kauno centras — KŠ) revoliuciniu keliu, kad pastatyti vokiečius prieš vykus faktą...“

Revoliucinės Vyriausybės paskelbimo aktas turėtų būti paruoštas ir tinkamai suredaguotas, kadangi jis būtų didelis istorinis, tarptautiškai teisinis ir morališkai politinis reikšmės ne tik dabar, bet ir ateityje. Ypač jis būtų svarbus pačios Vyriausybės legalizavimui ir kaip nesugriaunamas argumentas Lietuvos diploma-

tijai užsienuose ginti Lietuvos atstatymo reikal visame pasaulyje”.

Berlyne v jas kei ia krypt

ia aukščiau cituoti spjamieji nurodymai sukilimo paruošimo centrums Lietuvoje buvo labai vietoje. Balandžio antroje pusėje mus pasiekė žinios, jog Reicho politikos planavimui Rytams tapo išimti iš užsienio reikal ministerijos kompetencijos ir pavesti žinomam naci imperializmo apaštalui Alfred von Rosenberg'ui. Pats šis faktas tikinamai rodo, jog vyksta tos politikos pasukimas kita linkme, kuri visu 100 procent jau kirtosi su LAF užsibržtu Lietuvos valstybinio suverenumo atkimo tikslu. Be to maždaug tuo pačiu laiku mus pasiekti per vairius tarpininkus tikri signalai, jog gestapas jau stojasi piestu prieš LAF dėl per dars Lietuvai valstybinės nepriklausomybės propagavim.

Kartais, besirpindamas paleidimu kai kuri areštuotų Punsko srities lietuvių, už jau gestap. ia vienas šios piktos staigos pareigūnas, bent dr. Girgensonas, pasinaudojo ta proga ir policininkiškai išdėstė man vis savo politinį “išmint”. Pasigyrė, jog pats kilęs iš išaugęs Rygoje, Girgensonas stasias akiplėšikai tikinjo mane, jog lietuviams ir latviams, kaip kininkautoms, niekas kitas nerpi, o tik materialin gerov. Politika jiems

esanti visai svetimas dalykas. Nepriklausomybės reikalavimas esstik šovinistinis inteligentijos prasimanymas. Vokietijai kar laimėjus ir Pabaltijo kraštus kiškai prišliejus prie Didžiojo Reicho, t krašt kinink gerov nepaprastai ir greitai pakilt, jog trumpiausiu laiku visos svajonės apie nepriklausomybę išj galv išgaurot . . .

Kada mginau pasakyti Girgensonui ir savo nuomonę, jis tai n nekreipė dėmesio, o pasikalbėjimo gale pareiškė, kad lietuviui turi žinoti, jog Vokietija liesianti savo kareivi krauj kovoje su rus raudonja armija ne šiaip sau ir kad Lietuva einanti vokiečių “Lebensraum”!.. Tai reiškė, jog buvo gržtama tai, kas Hitlerio knygoje “Mein Kampf” atskleista jau prieš daug metų.

Ar nesustabdyti pasiruošimo sukilti?

Susidarius tokie padidai, prieš LAF vadovybę atsistojo kapitalinis reikšmės klausimas: ar santykiavimo su vokiečiais nenutraukti ir ar LAF pagrindžio veikėjams soviet okupuotoje Lietuvoje neduoti signalų, kad nuo tolimesni pastangtautos sukilimui paruošti susilaikyt? Tuo metu taip pat išryškėjo, jog Reichas su sukilimo rezultatais, jei sukilim ir pavykt laimėti, greičiausiai nesisikaityt, o tai tegalėtų priversti prie aštraus konflikto tarp

Lietuvos ir hitlerin s Vokietijos. Tai buvo nepaprastos politin s reikšm s klausimas, ir susidariusi situacija nebesiderino su Romoje priimtu nusistatymu siekti atkurti Lietuvos valstybin suverenum , išnaudojant laukt Maskvos - Berlyno pakto susisprogdinimo prog . Tai kreipiausi Lietuvos Tautinio Komiteto narius, klausdamas patarimo.

To Komiteto pirmininkas inž. E. Galvanauskas, strig s Vokietijoje, pasidar LAF vadovaujan ios grandies vienu nariu ir dalyvavo visuose jos slaptuose apsisprendimuose. Jis, kaip ir kiti tos grandies nariai, laik si nuomon s, jog nuo užsibr žto plano Lietuvai atkurti tautos sukilimo žygiu netur tume atsisakyti, neži rint kokia beb t d l to Vokietijos Reicho laikysena. Kit Tautinio Komiteto nari nusistatymo buvau atsiklaus s per vien Lietuvai draugiškos valstyb s diplomat , važin jus per Berlyn Bern ir Rom . Atsakydami, visi patar man jau s kmingai pus to tautos sukilimo paruošiamojo darbo jokiu b - du nenutraukti, bet priešingai — t darb vystyti toliau ir, jei tik manoma, priversti prie sukilimo realizavimo.

Toks apsisprendimas Lietuvos diplomatin post Berlyne pastat nepaprastai sunki , sta iai riziking pad t santykiuose su vokie iais. Man tekusiai naštai išnešti tur jau pasidaryti dar didesnis, kaip prieš

tai, diplomatinis vijurkas, nevengdamas machiavelizmo ir net vadinam j “nepopuliari žygi ”; vykdydamas LAF konspiratyvin veykl T vyn s — Lietuvos gelb jimo tikslais, dar kie iau su iaupiau l pas.

Teko raminti užj rio lietuvius

Tiems, kurie tos mano pad ties nesuprato, ypa užj rio lietuviams, pripratusiems visas politines problemas viešai debatuoti laikraš iuose, gal jo atrodyti, jog Lietuvos teisei valstybin nepriklausomyb atstatyti iš vis tada nieko nebuvo daroma. Tokiai klaidingai nuomonei atitaisyti ir užj rio lietuviams apraminti, kolega St. Lozoraitis, likusios užsieny Lietuvos diplomatijos šefas, buvo pajut s reikal padaryti platesn pareiškim Amerikos lietuviams. ia paduodu išraš iš 1941 m. liepos 12 d. “Naujien ”:

“N vienas m s diplomat n ra sud j s rankas. Kiekvienas, neži r damas sunki medžiagini ir dvasini s lyg , veikia kaip ir kur reikia, r pinasi visokeriopais Lietuvos pilie i , tremtini reikalais, veikia spaudoje, visuomen je, politikos srityje. Aš manau, kad skaitytojai nereikalaus iš man s daugiau žini , kur ir kas deda plytel b simos Laisvos ir Nepriklausomos Lietuvos valstyb s pastatui, nes kitaip mes pakenktume ir sau ir tiems, kuri simpatijomis naudojam s.

Aš žinau tikrai, kiek paguodos suteik ir suteikia okupuotos Lietuvos žmonėms žinios, kad Lietuvos diplomatai paliko ištikimi savo pareigoms bei priesaikoms ir kad jie t sia kov . Aš manau, kad išvaduotoji Lietuvos neužmirš savo Atstov užsieniuose ištikimybės T vynei”.

Gestapo pinkl s

Kai gestapas pajuto, jos su jo sp jimais visiškai nesiskaitome, tai grieb si ž liausi priemoni Lietuvos valstyb s atsik rim ž t b t sukliudyti. Tuo tikslu birželio 14 d., taigi vien savait prieš rus - vokie i ginkluot susikirtim , prisiunt mano but vien buvus m s valstyb s saugumo aukšt pareig n , per jus gestapo tarnyb , kuris vokie i vidaus reikal ministerijos pavedimu, kaip jis sak , reikalavo, kad vokie i karin ms j - goms žygiuojant Lietuv LAF neskelbt jokio atsišaukimo lietuvi taut ir neformuot Lietuvos vyriausy b be kompeteting Vokietijos staug sutikimo.

Tegal jau tai ramia s žine atsakyti, jog LAF Berlyne jokios vyriausy b be vokie i valdžios organ sutikimo skelbti nenumato, ta iau man ne - manoma nurodin ti lietuvi pogrindžio veik jams pa ioje Lietuvoje, kaip jiems laikytis kovoje prieš bolševikus okupantus.

ia galiu prie to dar prid ti, jog sukilimas Lietuvoje vistiek b t vyk s, kaip suplanuotas ir paruoštas, net jei ir b iau pab g s min to, kad ir keistu keliu man perteikto, gestapo reikalavimo. Dien prieš t gestapo pikt pasik sinim , LAF ypatingas galiotinis ryšiams su kraštu buvo man iš savo pasienio posto raportav s:

“Paskutiniu laiku ma iausi su daugeliu anos pus s asmen , kurie tuojau gr žo atgal. Iš j susidariau tvirt nuomon , kad jau dauguma anos pus s veik - j m s nurodymus žino. Be to kiekvienam j perduota tos instrukcijos vietos, kurios atrod jiems žinotinos... Iš to išeinant, be jokios abejon s jau galima tvirtinti, kad visa provincija (pogrindžio organizacija —K.S) atliks savo pareigas”.

Kruopštus, pilnas visoki rizik , ištisus metus nusit s s LAF darbas neliko bergždžias: birželio 23 d. apie 9 vai. 30 min. ryto pagavau radijo žini iš Kauno ir sužinojau, jog sukilimas vyko ir buvo laim tas. Tapo deklaruotas Lietuvos valstybin s nepriklausomyb s atk rimas ir sudaryta nauja tautin Lietuvos vyriausy b . Visa tai vyko tuo metu, kai vokie i kariuomen s daliniai dar buvo toli nuo Lietuvos centr , Vilniaus ir Kauno, kuriuose sovietai okupantai dar band išsilaikyti. Ta iau lietuvi sukil li pasiryžimas buvo galingesnis už rus raudonosios armijos

tankus ir NKVD dalini kulkosvydžius.

Pagautoji radijo žinia, kuri Kauno stotis pakartoto ir sveitimomis kalbomis, buvo nepaprastai džiugi visai lietuvi tautai, T vyn je ir užsieniuose. J sutikome spontaniškais "valio" ir aktyvist sveikinimosi š - kiu "Kovok!". Buv tuo metu prie radijo aparato mano darbo kabinete LAF nariai gal jo širdingai paspausti vienas kitam rank , nes tai buvo didelis lietuvi tautos politinis laim jimas, prie kurio ir mes buvome prisid j . Aptramds džiaugsm , tepratariau tuos savo kovos draugus šiuos kelis žodžius:

"Esame liudininkai ir dalyviai istorin s reikšm s vykio m s kraštui ir m s tautai. Nepriklausomyb s paskelbimo niekas jau nebeišdildys, nežirint k vokie iai d l to bedaryt , nes už j pralietas m - s tautos geriausi j s n kraujas. M s id jos draugai tuo atliko savo pareig T vynei. Nauju m s tautos didvyri pasi - aukojimu vienkart tapo nuplauta g dos d m nuo dabartin s m s kartos už tai, kad buvo nepriklausomyb praradusi".

Visa tai vyko prieš hitlerin s Vokietijos vali , tad po to Lietuvos diplomatiniai postai Berlyne teko atsilaikyti prieš tikr naci audr , o pa iai Lietuvos Sukiliminei Vyriausybei krašte prieš visokias intrigas ir atsiskubinusi Kaun naciško-

Pataisomos klaidos

— " Laisv " nr. 50 (87) laiško ištrauka "Kritikuoja ir pritaria" per klaid , priskirta Jonui A. Steponai - iui iš Detroito. Už klaid atsiprašome.

— Zenono Ivinskio straipsnyje "Lietuvos Steigiamasis Seimas" (" Laisv " 50/87 nr.) 4 psl. 3-je eilut je iš apa ios vietoje **skaitytoj** turi b ti **statytoj** ir 8 psl. 5-j eilut je iš viršaus turi b ti **1917 m.**, o ne **1907 m.**

R e d a k c i a

jo imperializmo egzekutori ir gestapo spaudimus, kol rugpi - io 5 d. buvo nušalinta prieš savo ir lietuvi tautos vali , ištv rusi krašto priešakyje 6 savaites.

Bet Lietuvos Sukilimin Vyriausyb liko gyva lietuvi patrijot širdyse ir tokia ji išliko iki šios dienos. Jos nušalinimui iš naciškojo okupanto pus s negalime teikti jokios juridin s galios, juo labiau, kad pati hitlerin Vokietija kar pralaim - jo ir nebeegzistuoja.

Mes, išlik gyvi ir gyven laisv je, turime švent pareig d ti visas manomas pastangas Lietuvos Sukiliminei Vyriausybei išgauti Jungtini Amerikos Valstybi pripažinim , kad ji gal t toliau vykdyti savo pareigas, nors kad ir tremtyje.

PRELATAS MYKOLAS KRUPAVIČIUS, mirs ikagoje 1970 m. gruodžio 7 d. Apie Krupaviči kaip apie bendruomeninink rašoma šiame "Laisv" numeryje.

KRUPAVIČIUS —

BENDRUOMENININKAS

VYTAUTAS VAITIEKAS

1. Bendruomenės organizacijos ištakose

Antrajai soviet okupacijai Lietuv užgri vant, iš Lietuvos vakarus pasitrauk per 80.000 lietuvi :

Vokietij	apie 73.000,
Austrij	— 2.500,
Danij	— 1.000,
Švedij	— 450,
Šveicarij	225,
Pranc zij	— 1.500,
Italij	— 2.100,
kitus Europos kraštus	— apie 500.

Šiems lietuviams globoti, j tautiniams,

kult riniams, švietimo, šalpos reikalams r pinti ir visokiai kitokiai dvasinei ir medžiaginei paramai teikti buvo reikalinga paveiki organizacija.

Dar nepriklausomos Lietuvos laikais Berlyne buvo steigta Lietuvos Pilie i Draugija. Pirmosios soviet okupacijos metais Vokietij pab gusieji lietuviai j pertvark visoj Vokietijojej veikian i Lietuvi S jung . Ta iau po Vokietijos

kapituliacijos susidariusiomis stygomis Lietuvi S jungos veikimas pasirod nepaj gus iškilusiems uždaviniams apr pti. Apjungdama, palyginti, tik nežymi dal lietuvi , S junga nebe paj g nei visiems lietuviams atstovauti, nei j tautini reikal paveikiai r pinti. Pa ios S jungos vadovyb s žmon s, V. Sidzikauskas ir kiti, 1945 vasar Vlike iškl naujos lietuvi tremtini organizacijos klausim .

Tam klausimui praktišk atsakym surasti Vlikas paved savo teisi komisijai: Silvestras Bal i nas, dr. Bronius Nemickas, Liudas Šmulškštys (?), referentas Vytautas Vaitiek - nas. Referento ir teisi komisijos atsakymas t klausim ir buvo lietuvi tremtini bendruomen s organizacijos projektas, atremtas savanoriška tautine savivalda, panašia žyd tautini bendruomeni vairiuose kraštuose savanoriškos savivaldos organizacij .

Vlikas ir Lietuvi S jungos vadovyb tremtini bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijos projektui pritar . 1946 kovo 3-4 d. d. Hanau tremtini stovykloje vyk s Lietuvi Tremtini atstov I suvažiavimas projekt su mažom pataisom pri m . Taip gim Vokietijoje lietuvi tremtini bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacija, netrukus tapusi pavyzdžiu Austrijos ir kit Europos krašt lietuviams tremtiniams.

Krupavi ius kaip Vliko pirmininkas lietuvi tremtini bendruomen s savanoriškos savivaldos organizavimo miniai ir organizacijos projektui pritar , nors patsai nei tos savanoriškos savivaldos organizacijai pagrindus kuriant, nei ant t pagrind LTB organizacij sudarant, kokio aktyvaus vaidmens nebuvo prisi m s.

Teisi komisija nesitenkino tik tremtini bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacija. Jai par po savanoriškos savivaldos organizacij pritaikyti ir visai lietuvi išėvijai. Klausimas ypatingai pagyv jo, prasid jus tremtini pastoviam kurdinimui. Bet kai teisi komisija konkret pasaulio lietuvi bendruomen s organizacijos projekt pateik Vlikui, Vlikas 1947.XII.19 nutar t projekt "perduoti Vykdomajai Tarybai kaip medžiag ". O kai v liau Vykdomoji Taryba savo atitinkam projekt pateik Vlikui, Vlikas, savo ruožtu, 1948.IV.30 t tarybos projekt nutar perduoti savo specialiai komisijai, kuri sudar Kipras Bielinis, dr. Petras Karvelis, dr. Domas Krivickas (v liau j pavadavo Vincas Mašalaitis), Me ys Valiuk nas ir Vytautas Vaitiek - nas (referentas). Šioji komisija, tur dama lietuvi tremtini bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijos pavyzd , atitinkamai suprojektavo ir PLB savanoriškos savivaldos organizacij .

1948.VIII.17 Vlikas pri m

papunk iui (antruoju skaitymu) komisijos pateiktus PLB organizacinius nuostatus ir juos išsiuntin jo laisvojo pasaulio lietuviai didžiosioms organizacijoms, redakcijoms, atskiriems veik jams, kad susipažint ir padaryt savo pastabas.

Pa iame Vlike sukliuvo komisijos projekto žanga d l žodžio Dievas. Penki balsai pasisak už komisijos daugumos projekto žangoje pavartot žod Dievas, penki pasisak prieš. Ta nesutarimo pusiausvyra uždels viso projekto svarstym ir galutin pri m m iki 1949.VI.14. Tur b t t o d l Vliko pirmininkas Krupavi ius, nors Vliko pos dyje balsavo už komisijos daugumos si lym , priva iai referentui pasteb jo, kad pa iam dalykui b t buv geriau, jei tas pusiausvyros nesutarim suk l s žodis projekte neb t buv s rašytas. V liau kai žanga išsiirutuliojo Lietuvi Chart , joje vietoj Dievo buvo vieningai sutartas Visagalis.

Savo ruožtu, tas užtruk s pasaulio lietuviai bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijos pagrind svarstymas buvo naudingas ta prasme, kad galino komisij , nesukubant, gilintis Lietuvi Chartos redagavim . Kaip min ta, Lietuvi Charta tik pamažu išsirutuliojo iš keli sakini žangos pasaulio lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacinius nuostatus. Savo galutin pavi-

dal ji gavo tik po koki septyni ar aštuoni atmain . Jos tekst tobulinti referent labiausiai skatino dr. Domas Krievickas.

Lietuvi Charta tur jo išreikšti lietuvi tautin s bendruomen s id jin plotm ir kodifikuoti lietuvi kaip žmogaus ir kaip tautie io pagrindines prigimt sias teises, taip pat jo pagrindines prigimt sias prievoles savo tautinei bendruomenei ir jos organizacijai.

Kaip regime, nei lietuvi tremtini , nei pasaulio lietuviai bendruomen s organizacijos ištakose Krupavi iaus vaidmuo nebuvo nei pirmaujantis, nei reikšmingas.

Lietuvyb s Išlaikymo Tarnyboje

Kai Vliko ir diplomat pirmoji konferencija 1946 Berne (Šveicarijoje) sutar sudarytin bendr vykdom j organ "vyriausy b s funkcijoms" ir 1964.XI.12 Ernestas Galvanauskas tuo pagrindu sudar pirm j Vykdom j Taryb , joje be užsieni , informacij ir finans reikalams tarnyb net dvi tarnybos buvo tremtini reikalams. Viena tremtini socialiniams ir kult riniam reikalams, antroji — kurdinimui. Ta pati pad tis pasiliko ir Vaclovui Sidzikauskui 1947.IV.21 sudarius antr j Vykdom j Taryb , kai E. Galvanauskas pasitrauk ir išvyko Madagaskar .

Bet jau 1948 paaišk jo, kad Vykdomoji Taryba per daug išsipl tusi. 1948.VIII.27 Vlikas nutar dėšim ia sumažinti tarybos etatus ir visoms jos tarnyboms steigti vien biur pirmininko žinioje. Lygiagre iai buvo svarstomas klausimas kaip sudaryti veiksming ir nebrang numatomos ilgos distancijos Lietuvos laisvinimo pastangoms vadovauti organ , sykiu apjungiant pagrindines politines sroves ir rezistencines organizacijas. Konkre iai tuo klausimu Vlikas 1949.VII.1 nutar , kad “Vlikas lieka Lietuvos laisvinimo organizacijos priekyje ir pasilieka Europoje” ir kad Vykdomoji Taryba sudaroma iš penki Vliko nari . Lig tol Vliko narys negal jo sykiu b ti ir Vykdomosios Tarybos nariu. O 1949.VII.8 Vlikas nutar Vliko ir Vykdomosios Tarybos pirminink asmenin unij , atseit, kad Vliko pirmininkas sykiu b t ir Vykdomosios Tarybos pirmininkas. Prieš tok Vliko ir VT pirminink sujungim griežtai stojo krikšioni demokrat , socialdemokrat , kinink partijos ir kinink s jungos atstovai. Prof. Kaminskas t Vliko daugumos, 6 bals , sutarim net apšauk “tremties gruodžiu”, atseit, tolygiu 1926 gruodžio perversmui. Vis m - nes truko Vliko vidaus nepaprasta tampa. Tik 1949.VIII.9 buvo pasiektas susipratimas, sutarus, kad “iki atsiras galimumas sudaryti egzilin vyriausyb , arba iki Vlikas

absolutin vis Vliko nari bals dauguma nutars kitaip, Vykdomosios Tarybos pirmininko funkcijas atlieka Vliko pirmininkas” ir kad Vliko ir VT pirmininku lieka prel. M. Krupavi ius, o Vykdomosios tarybos nariais eina Vliko nariai — prof. J. Kaminskas, prof. J. Brazaitis, Br. Bieliukas ir Balys Gaidži nas. Bieliukui teko finans tarnyba, Brazai iui — užsieni reikal , Gaidži - nui — informacij , Kaminskui — kio atstatymo ir *pirm. Krupavi iui — lietuvyb s išlaikymo tarnyba*. M. Valiuk nas ir Vt. Vaitiek nas buvo angažuoti technikiniam Vliko ir VT darbui. Tad prel. Krupavi iui Lietuvyb s Išlaikymo Tarnyba atiteko tik kietom Vliko šeši grupi — Lietuvii Fronto, Lietuvii Tautinio S j džio, Lietuvos Darbo Federacijos (Gri - niaus - Maceinos - Vaitiek no), Lietuvos Valstie i Liaudinink S jungos ir Vienyb s S - j džio pastangom, prieš paties Krupavi iaus grup s, taip pat prieš socialdemokrat , kinink Partijos ir kinink S jungos nusistatym . Neb t Vliko ir VT pirmininkai sujungti viename asmeny, Krupavi iaus, kaip ir lig tol b t netur j s progos tam vaidmeniui, kuris jam atiteko kaip Lietuvos Iš - laikymo Tarnybos valdytoji.

3. Krupavi ius- vykdytojas

Yra žmoni , kurie tiesiog trykšta žaving sumanym žiedais, patraukli plan vaizdais, uždegan i š ki žaibais, bet

stinga sugeb jimo savo žod paversti k nu, savo sumanym — faktu, savo plan — tikrove, savo š k — gyvenimu. Yra taip pat žmonė , kurie nepasižymi savo id j originalumu, ar nauj plan k rybingumu, ar smingan i š ki barstyumu, ta iau yra nepamainomi id j , plan , statym administratoriai, organizatoriai ir vykdytojai. Re iau pasitaiko žmonė , apdovanot t dvejop savybi lygiais ištekliais, lygiai vaisingu k rybingumu ir lygiai paj giu praktinio vykdymo sugeb jimu. Tarp iškili j nepriklausomos Lietuvos asmenybi tur jome vis trij atmain labai ryški atstov .

Krupavi ius atstovavo id j , plan , statym vykdytojams, organizatoriams, administratoriams. Ne Krupavi ius redagavo nepriklausomos Lietuvos žem s reformos statym , bet tik Krupavi iaus, tapusio žem s kio ministru, organizuojamas ir administruojamas žem s reformos vykdymas per, palyginti, labai trump laik sugeb jo žem s reformos statymo žod paversti faktu, žem s reformos š k — gyvenimu.

Ne Krupavi ius k r ir redagavo Lietuvi Chart ar lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijai nuostatus, bet tik Krupavi iaus kietu pasiryžimu lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijai buvo praktiškai nutiesti pamatai ne tik Australijoje, D. Britanijoje, Italijoje,

Kanadoje, Kolumbijoje, Prancuzijoje, Švedijoje, Venezueloje, bet ir nepalankiai tokiai savanoriškos savivaldos organizacijai nusiuteikusiyoj lietuvi išeiivioj Jungtin s Amerikos Valstyb se.

Vykdomosios Tarybos 1949. XI.18 pos dy Krupavi ius skund si, kad Jungtin se Valstyb se PLB organizacijos id ja sutikus i nemaža sunkum , kad “tenai politin s grup s nevie naip vertinan ios Vliko paskelbt j Lietuvi Chart ir Laikinuosius PLB santvarkos nuostatus”. Ryšium su tuo Vykdomojoji Taryba nutar raginti Vliko grupes “PLB klausim per savuosius žmones JAV išpopuliarinti ir padaryti (veik jus) palankesniais tai id jai”.

Krupavi iaus Vykdomajai Tarybai pirmininkavo ir PLB savanoriškos savivaldos organizavimo reikalais formaliai r pinosi nuo 1949.VIII.9 iki 1952.VIII.4. Nors nuo 1950.VI.29 iki 1951.XI.2 Lietuivyb s Išlaidymo Tarnybai vadovavo Vykdomosios Tarybos narys Jonas Makuškis, bet ir tuo laikotarpiu PLB organizavimo sritis specialiu Vykdomosios Tarybos nutarimu buvo palikta Krupavi iui.

1949.VIII.9 tap s Vykdomosios Tarybos pirmininku ir Lietuivyb s Išlaidymo Tarnybos uždavini vykdytoju, Krupavi ius t pat dien pasi l Vilkui ir Vilkas nutar , kad pasaulio lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organizavimo Vyriausiasis Organizacinis Ko-

mitetas b t sudarytas iš 15 nari Jungtin se Valstyb se, konkreiai prie Alto icagoje. Tai iau ta Krupavi iaus iniciatyva, matyt, bus atsitrenkusi Alto abejingum , ar gal net priešiškusm , nes jau 1949.VIII.19 Vliko pos dy jis praš Vliko atstovus "pagalvoti apie PLB Vyriausiojo Organizacinio Komiteto b stin s persvarstym ". Tas persvarstymas kitame Vliko pos dyje (1949.X.26) buvo atid tas po Amerikos Lietuvi Kongreso, kuris tur jo vykkti 1949.XI.4-6 dienomis New Yorke ir iš kurio Krupavi ius lauk palankaus pasisakymo pasaulio lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijos sudarymo klausimu. Deja, nesulauk . Tantai liudija aukš iau min tas jo skundas 1949.XI.18 Vykdomosios Tarybos pos dyje ir jo si lymu 1949.XI.29 Vliko priimtas nutarimas, kad "kol bus sudarytas Vyr. Organizacinis Komitetas, pavesti Tautos Potencialo Tarnybai (netrukus tas pavadinimas buvo pakeistas Lietuvos Išlaikymo Tarnyb) tvarkyti atskir krašt PLB organizacinius reikalus, stengiantis kuo grei iau išsiaiškinti su Alto PLB reikal ". Faktiškai tad pasaulio lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijos sudarymo kompetencija bei iniciatyva Krupavi iui atiteko tik su šiuo Vliko nutarimu. O kadangi jau 1952.II.24 Vlikas nutar panaikinti Vliko ir Vykdomosios Tarybos pirminink personalin unij ir v l

tur ti du atskirus, Vliko ir Vykdomosios Tarybos, pirmininkus, tai faktiškai visai laisvas rankas, PLB organizacij sudarydamas, Krupavi ius tetur jo 1950-1951.

Krupavi iaus gair s

Tuoj po 1949.XI.29 Vliko pavidimo Lietuvyb s Išlaikymo Tarnybai "tvarkyti atskir krašt PLB organizacinius reikalus", 1949.XII.5 Krupavi ius gavo Vykdomosios Tarybos pritarim sukviesti Vokietijos lietuvi šviet j , kult rinkn bei visuomeninink konferencij apsvarstyti jo sudaryt pasaulio lietuvi bendruomen s savanoriškos savivaldos organ gyvenamas s lygas atitinkant konkreiaus darbo plan , kuris b t gair mis ir pa ios Lietuvyb s Išlaikymo Tarnybos uždavinius vykdamt.

Konferencija vyko 1950.1.12-13 d.d. Schwaebisch-Gmuende. Kai kurie jos pasisakymai ir šiandien n ra prarad -savo aktualumo ir svarbos. Pvz., kad reikalinga "Visiems laisv je esantiems lietuviams darniai ir veikliai sijungti didži j kov už Lietuvos politin laisv "; kad reikalinga "Visais kanalais veikti JV lietuvi nuotaik , kad ji b t palanki PLB"; kad reikia kovoti "su k rimu tautiškai mišri šeim , kurios dažniausiai veda nutautim ", bet kad sykiu reikia stengtis "tautiškai mišrias šeimas traukti lietuvišk gyvenim , siekiant nelietuvišk j

šeimos partner palankiai nu-
teikti lietuvių, o vaikus lai-
kyti lietuviškai"; kad "Visi lietu-
viai išeiviai sipareigoja kalb ti
tik lietuviškai savo šeimose,
bendraujant su gimin m ar pa-
ž stamais, vairiuose parengi-
muose bei iškilose ir kt., krei-
piantis su reikalu lietuvius";
kad reikia "Diegti m s mažie-
siems pirm sias mokslo žinias
ir poterius tik lietuviškai, kaip
kad suaugusieji savo maldas namie
ir bažny ioje kalba tik lie-
tuviškai"; kad lietuviai žurna-
listai turi "duoti iš Lietuvos is-
torijos kuo daugiau pavyzdži ,
pabr žian i ir išryškinan i
lietuvi heroizm , Lietuvos
vaidmen pasaulio istorijoj";
kad "Lietuvi kult rai palaikyti
ir kurti steigtin as lietuvi
institutas", kur sudaryt meno,
muzikos, literat ros, kalbo-
tyros, tautotyros, istorijos,
filosofijos, pedagogikos, sociologi-
jos, teis s atstovai - k r jai;
kad "Visi lietuviai išeiviai spie-
iasi prie lietuvišk j parapij ,
kurios laikoms j dvasiniais
centrais, kad išsaugot savo at-
sineštus gražius lietuviškus
krišk ioniškus papro ius ir kad
susikurt nauj ".

Tiek savo gair se, tiek kiek
v l liau (1950.V.30) išleistame
savo aplinkraštyje, aiškindamas
PLB organizacijos tikslus ir
uždavinius, Krupavi ius sak-
miai pabr žia bendruomen s or-
ganizacijos ir kiekvieno atskiro
lietuvi pareig dalyvauti vi-
suotin se m s tautos pastan-
gose iš sovietin s okupacijos iš-
sivaduoti. Dalyvauti toje talko-

je, pagal Krupavi i , nors tai
yra tik antrinis bendruomen s
organizacijos uždavinys, faktiš-
kai tai es s net svarbesnis už-
davinys už bendruomen s or-
ganizacijos pirmykšt ir pagrindi-
n uždavin — išlaikyti išeivi-
vijos tautin savitum .

Bendruomen Lietuvos vadavimo talkoje

Krupavi ius n ra sukonkre-
tin s savo nusistatymo, kuriuo
b du bendruomen s organiza-
cija savo uždavinius laisvinimo
talkai tur t vykdyti, išskyrus
jo nurodym , kad visi laisvie-
ji lietuviai Lietuvos vadavi-
mo talk sijungia "savo pi-
niginiais našais stiprindami
Tautos Fond ir talkindami vi-
su kuo Vlikui jo politin j ir
diplomatin j Lietuvos laisvini-
mo veikloj".

N ra pagrindo išvadai, kad
Krupavi iaus nusistatyme d l
bendruomen s organizacijos da-
lyvavimo laisvinimo talkoj b -
d anuomet b t buvusi prie-
laida bendruomen s organizaci-
jai sijungti Vlik . Vlikas
anuomet dar labai uoliai sau-
gojo savo t stinum iš Lietuvos
ir savo egzilinio valstybingumo
pob d , atremt Lietuvos pilie-
tybe ir Vliko su diplomatais
1946 Berno sutartimi. Vlikas
jaut si vykd s egzilinio Lietu-
vos seimo kompetencijas, Kru-
pavi iaus žodžiais tariant, vyk-
d s "Lietuvos organizuotos vi-
suomen s autorizuot nusista-
tym " . tokios prigimties Vli-
k bendruomen s organizacijos

sijungimas kuria sudedamą dalimi ne manomas, kaip nemanomas buvo išėivijos atstov buvimas Lietuvos seime.

O kai v liau Vlikas atsisak savo t stinumo iš Lietuvos ir savo egzilinio valstybingumo ir susiemigrantino, buvusios objektyvin s principin s kli tys bendruomen s organizacijai - sijungti Vlik išnyko ir tam apspr sti pasiliko tik vienoki ar kitok subjektyviniai, grupiniai ar tikslingumo sumetimai. Koks buvo Krupavi iaus nusistatymas ši sumetim atžvilgiu, neteko gird ti.

Savyje prieštarinas buvo Krupavi iaus nusistatymas d l b do, kuriuo atskir krašt lietuvi bendruomeni organai savo uždavinius laisvinimo talikai vykdo. Iš vienos pus s, Krupavi ius savo min tame 1950.V.30 aplinkraštyje skelb , kad vienas iš bendruomen s organizacijos svarbiausi tiksl , svarbesnis net už išėivijos lietuvyb s išlaikym , yra dalyvavimas Lietuvos išsivadavimo iš soviet okupacijos pastang talkoje. Iš antros pus s, tame pa iame savo aplinkrašty jis d st , kad "PLB ims tik taip vadinamas bendrines organizacijas" ir tik tokias, "kuri tiks las — lietuvyb ", o gi "Visos kitos lietuvi organizacijos su specifiniais, socialiniais, politiniais, religiniais, pasaul ži riniais, kult riniais, ekonominiais ir kt. uždaviniais, kaip pav. Altas, Balfas, SLA, ALRKF, socialistai, Šv. Juozapo draugija,

ateitininkai ir t. t., ir t. t., PLB nebus paliestos".

Pigu suprasti, kod l Krupavi iaus, kuris apskritai buvo aiškiai nuoseklios logikos, šiuo atveju toks savyje prieštarinas. Tai bendruomen s organizacijos išskirtin s pad ties Jungtin se Valstyb se padariny s. Krupavi ius negal jo išėiti prieš Alt ir apskritai prieš JAV lietuvi "establishment ", nes toks iš jimas b t bendruomen s organizacijai kenksmingas. Tod l Krupavi ius, užuot m gin s JAV lietuvi "establishmento" nepalankum bendruomen s organizacijai laužte laužti, pasirinko vadinam "salami" taktik , atseit, JAV lietuvi bendruomen s organizacijai tenkintis tuo, k jai sutinka užleisti JAV liet. "establishmentas", paliekant pa iam gyvenimui toliau formuoti JAV liet. bendruomen s savanoriškos savivaldos org. pad t ir vaidmen . Gyvenimas toki Krupavi iaus taktik visiškai pateisino. Žinoma, vieno dalyko toj ateties raidoj veikiausiai Krupavi ius nebus lauk s, b tent, kad sen j JAV lietuvi lyderi nusistatym bendruomen s organizacijos atžvilgiu prisiims ir j p diniai, jau iš buvusi dy-puk , neišskiriant n jo paties partie i .

Paliekant nuošaly klausim , ar paties Vliko ir Lietuvos vadavimo pastang atžvilgiu buvo tikslinga 1952.11.24 panaikinti Vliko ir Vykdamosios Tarybos

(Nukelta 74 pusl.)

ŽVILGSNIAI VYKIUS IR SPAUD

SOLIDARUMAS SU TAUTA

- Gaisras Vilniaus universiteto bibliotekoje
- Kalbos tyrin jimas politruko ir kalbininko akimis
- Bažny ia pavergtoje Lietuvoje griaunama smurtu
- Pasikeitimai LKP aparate ik virš n je
- Vilniaus zekai

LAISVINIMO VEIKSNIUOSE

- Pastangos ir rezultatai
- Teis vadovauti ir pareiga dirbti
- JAV LB Tarybos rinkimai apylink mis

SPAUDA, RADIJAS, KNYGOS

- Simo Kudirkos šuolis
- Atsi sta pamin ti

“ LAISV ” VEDAMIEJI

SOLIDARUMAS SU TAUTA

GAISRAS VILNIAUS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOJE

Raudonieji dengia baltuosius

1970 met vasar buvo užsidegusi Vilniaus valstybinio V. Kapuskio universiteto biblioteka. Išdeg skyrius, kuriame buvo laikomi leidiniai, knygos, dokumentai ir visa kita medžiaga, liejanti caristin s Rusijos okupacijos Lietuvoje laikotarpi . Apie š gaisr niekas neskelb , ta iau Lietuvoje žinoma, kad šis bibliotekos skyrius buvo sunaikintas, Maskvai sakius.

Rusijai nemaloni dokument sunaikinimui buvo ruošiamasi ilgenu laik . Bibliotekos Soviet S - jungoje tvarkomos pagal visas - jungin s bibliotekininkyst s ir bibliografijos centrin s staigos Maskvoje nuostatus, ši staiga taip patvark , kad visa caristin s Rusijos okupacij Lietuvoje liejanti medžiaga palengva buvo sukoncentruota vienoje universiteto bibliotekos patalpe dalyje.

Ruošiantis bibliotekos 400 met sukakties iškilms, universitetas nutar pastatyti knyg saugykl , Šis naujas pastatas pagal Vilniaus pirmojo statybos tresto paruoštus planus turjo atsispirti gaisrui ir dr gmei. Maskviniai padegjai ilgiau laukti nebegaljo, nes sunaikinimui pasmerkta medžiaga naujojon saugyklon taip pat galjo patekti. Taip buvo inscenizuotas gaisras.

Vilniaus universiteto profes rai jau seniai jaut , kad kažkas ruo-

šiam. Ilg laik universiteto biblioteka perd tai dom josi maskvie iai: istorikai, kalbininkai, o ypatingai partijos pareig nai. Po j vizit vis ateidavo iš Maskvos nauj nurodym bibliotekai tvarkyti. Bet niekas ne tar , kad raudonas okupantas balto okupanto politikai pridengti imt si toki barbarišk priemoni . Bibliotekos "gaisru" labai buvo pasipiktin s prof. Jonas Kazlauskas. Jo viešai reiškiam pasipiktinim partija pasir pino nutildyti.

Rugs jo m nes Vilniaus universitetas iškilmingai min jo bibliotekos 400 met sukakt . Suorganizuota pompastiška švent , švent s pradžia paskelbta trimitais iš išniekintos šv. Jono bažny ios bokšto, (šv. Jono bažny ia paversta muziejumi, o okupantas skelbiasi j "gr žin s" universitetui). Iškilmingi pos džiai, kalbos, nusi lenkimai komunist partijai ir tarybinei vyriausybei už "jautr r - pinim si" universiteto biblioteka.

Kaip ir pritiko, juostel naujai atidarom saugykl perkirpo vyriausias Lietuvos rusintojas, taip vadinamas "LTSR ministr tarybos pirmininkas" J. Maniušis. J. Maniušiu, LKP centro komiteto sekretoriui A. Barkauskui ir maskvie iams N. Kurovui ir G. Fomotovui — vyriausiems Vilniaus universiteto bibliotekos padeg - jams — buvo teikiamas išskirti -

Žurnalistas ir politrukas K. Kor-sakas savo straipsnyje "Lyginamoji kalbotyra ir tarybinis lietuvi filologijos uždaviniai" lituanistams kalbininkams nustatė šias darbo gaires ir reikalavo jį laikytis. Jis rašė:

"Plačiai yra žinomas didžiulis tarptautinis filologų domėjimasis lietuvi kalba jau nuo pat lyginamosios - istorinės kalbotyros atsiradimo pradžios. Šiandien tarybinėje rus kalbotyroje matome vėl grįžtant tiek pat prie tų problemų sprendimo, tiek prie naudojimosi lietuvi kalbos faktais, jas sprendžiant. Kurso autorius (Maskvos universiteto prof. S. Bernšteinas — M. L.) pabrėžia, jog "balt kalbos turi pirmąsias reikšmes lyginamajai slav kalb gramatikai".

Tad galima sakyti, kad lietuvi ir kit balt kalb (latvi ir senovės prūsų) reikšmės slavistikai... vėliau buvo paskutiniu metu sakmiai akcentuota...

Imkime kad ir tų pačių balt-slav prokalbų ir protų vėlysių problemų... Kaip žinoma, paskutiniu metu išryškėjo trys pagrindinės šio klausimo kryptys. Vienoje laikosi pozicija, kad yra buvusi balt-slav prokalb, iš jos rekonstruktavimo pagrindą jie bando aiškinti balt ir slav kalbų bendrybę. Antrosios krypties... priešingai, rodo, kad senovėje nebuvo ne tik balt-slav prokalbų, bet ir jokio ypatingo balt-slav kalbinio bendrumo. Pagaliau, trečiojoje pozicijoje, aiškinant balt-slav santykius, už-

nas d mesys. Liaupsino juos universiteto rektorius J. Kubilius ir bibliotekos direktorius J. Tornau. Abu pasakojo bibliotekos istoriją, bet ne vienas apie vykusį gaisrą neprisiminė. Stalino laikais tokie "gaisrai" dar būtų palydę jusios keli "liaudies prieš" galvos, dabar palydėjo tik tyla. Ne vienas kalbotojas neparašė nenusilenkusių didžiajam postalininio laikotarpio komunizmo stabui Leninui. Pasveikinimui ir padėkai (už bibliotekos sudeginimą) partijos centrui Maskvoje perskaitė neseniai iš Amerikos grįžęs dr. L. Vladimirovas, ilgą laiką prieš tai buvęs Vilniaus

universiteto bibliotekos direktorius.

Naujojoje knygoje saugyklon iškilmingai buvo nešti ir garbingiausioje vietoje šalia Mažvydo "Katekizmo" patalpinti Lenino, Markso, Kapsuko - Mickevičiaus ir kitų komunistų raštai. Vilniaus universiteto bibliotekoje kurtas "raudonasis kampelis" išlaisvintoje Lietuvoje neturėtų būti sunaikintas, kad ateinančioms lietuvių tautos kartoms pavaizduotų rusų komunistų vergijos dienas Lietuvoje, kaip sudegintoji bibliotekos dalis rodo charakteristinę vergiją.

Dr. R. S. Daugvydas
Dr. M. T. Milgaudas

ima tie mokslininkai, kurie nepri-
tardami kraštutinai pažiūroms,
mano, jog dar pirminis indoeuro-
piei kalbinis bendrystis ribose
susiformavusi atskira grupė, gė-
tini dialektai. Tė giminingi dialek-
tai grupei priklauso prabalti ir
praslavai protė viai.

Atrodo, jog mes kalbininkai pa-
sivėvėmė šioje srityje likviduoti
reikė atsikratyti kai kurių sugė-
stėjų. Viena iš tokių sugėstėjų,
susidėriusi bene su baltai - slav
problemos svarstymu Tarptautinia-
me slavistė IV suvažiavime (Mask-
voje — M. L.), yra ta, kad esė,
tarybinė kalbotyra, sprendžiant
ši problemė, reikalaujanti bėti-
nai laikytis baltai - slavai proka-
lbi hipotezė.

Man jau teko kartė viešai pa-
prieštarauti mes respublikos li-
tuanistams, kad jie kol kas teski-
ria maža dėmesio baltai - slavai
santyki problemai.

Kaip anksčiau matėme, vienoks
ar kitoks baltai - slavai kalbini
santyki traktavimas, glaudžiai
siedamas su visa plaia ja baltai -
slavai bendrystė problema ... Bai-
giant norėti šį dar kartė iškelti
mes tarybinėms lituanistams
kaip vien pagrindini uždavinė
ryžtingiau sujungti ... plaiaiai...
slavistikos nagrinėjimė.

Kalbininkas J. Kazlauskas, fi-
lologijos moksl daktaras, Vilniaus
universiteto lietuvi kalbos kated-
ros profesorius, 1965 m. pradėję
redaguoti baltai (lietuvi, latvi ir
prėsi) kalbotyros žurnalė "Baltis-
tica"; Naujam ir pirmajam žurna-
lo "Baltistica" numeriui tas pats

K. Korsakas parašė vadė "Baltis-
tica ir slavistika". Jis rašė :

"Naujai pasirodžiusiam leidiniui
"Baltistica" iškylo svarbė ir reikš-
mingi uždaviniai. Todėl norėti šį iš-
reikšti pageidavimė, kad "Bal-
tistica", skirdama pagrindini savo
dėmesė baltai filologijos visokerio-
pam vystymui, vienu iš svarbiau-
si savo uždavinė laikytė baltai -
slavai problemos variapusiškė na-
grinėjimė".

Žurnalistas K. Korsakas 1928 iš
Šiauli gimnazijos 7 klasė pašal-
intas už komunizmė. Tais pat
metais Kariuomenė teismas K.
Korsakė nubaudė 4 metus kalnė
už tai, kad jis, bėdamas rus kom-
unist penkta kolona, veikė prieš
lietuvi liaudė ir griovė Lietuvos
nepriklausomybė ir laisvė. Tai jau
1944-45 jis jau buvo pasidarė Vil-
niaus universiteto filologijos - is-
torijos fakulteto docentas. Nuo
1948 profesorius. Joki filologini
studijėnė raibėsi. 1965 rus
komunist partija K. Korsakui su-
teikė "filosofijos moksl daktaro
laipsnė", žurnalistas K. Korsakas
žurnalui "Baltistica" rašė kores-
pondencijas iš rus ar slavist
kalbinink konferencijė. Nebė-
damas kalbininkas, o tik politrukas,
labai ištikimai atlieka savo darbė:
lituanistams kalbininkams nurodi-
nė ja darbo gairė ir uždavinius.
Kitais žodžiais tariant, verėia li-
tuanistus kalbininkus priimti
Maskvos diktuojamė hipotezė apie
baltai - slavai prokalbė ir protė vy-
nė.

Prof. dr. J. Kazlauskas, žurnalo
"Baltistica" ats. redaktorius, to
žurnalo reikalė, kartu paliesdamas

balt kalbotyros problemas, dav pasikalb jim laikraš io "Literat - ra ir menas" korespondentui. Jis kalb jo:

"Kalb ti apie 'Baltisticos' reikšm n ra lengva, kadangi t ra išj trys tomai (6 s siuviniai), o apskritai ateitis objektyviausias teis jas. Gal galima b t pasakyti tik štai k . Balt kalbotyra yra tarptautinis mokslas. Prad jus eiti "Baltisticai", atsirado galimyb sukoncentruoti ia geriausius teoretinius straipsnius, stipriausias respublikos kalbinink j gas, spausdinti kitomis kalbomis. Be to, "Baltistica" eina reguliariai, ir svaresn s mintys ar išvados gali išeiti mokslu aren , o XX a. d l dideli mokslo raidos temp tai ypa svarbu.

Kaip žinoma, balt kalb raida buvo labai l ta ir joje yra išlik daug senov s. Bet negalima b t pasakyti, kad mokslui šiandien jau gerai žinoma, kokios t kalb ypatyb s yra archaiškos ir kokios naujesn s, kok vaidmen balt kalbos suvaidino indoeuropie i kalb formavimui. Ilgok laik nemažu kalbos mokslo pasiekimu buvo laikomas palyginimas kokio nors balt kalb fakto su kit indoeuropie i kalb atitinkamu faktu. Ir tik dabar darosi aišku, kad kalbos priešistorij reikia eiti vis pirma kalbos vidin s analiz s keliu. D l to dabar labai svarbus yra išsamus atskir kalb ir j šeim tyrimas. Ištyrus balt kalbas bent tiek, kiek yra ištirtos slav kalbos, be abejo, tur t pasidaryti aiškesni ir balt - slav santykiai žiloje senov je, d l kuri kartas nuo karto tiek gin-

ytasi ir dabar dar gin ijamasi. Daug d mesio leidinyje reik t skirti ir balt kalb tarpusavio santykiams.

Laikas kelti ir spr sti klausim , kaip ir d l koki priežas i yra susidar lietuvi ar latvi kalbos tarm s, kod l nedidel balt teritorija tokia vairi tarminiu atžvilgiu.

Labai svarbu tirti dabartini balt kalb strukt r . Be gero dabartin s kalbos strukt ros supratimo ne manomas s kmingas ir kalbos istorijos tyrimas. Svarbu tobulinti kalbos aprašymo metodus, gilintis pat kalbos, kaip bendravimo ir min i reiškimo priemon s, kaip ženkl sistemos proces , suvokti, kaip tas procesas vyksta. Tiriant lietuvi kalb , plaiau reikia taikyti strukt rinius, statistinius - kombinacinius metodus, naujausius bendrosios kalbotyros pasiekimus."⁵

Gin ytasi ir gin ijamasi. Rezultate prof. dr. J. Kazlauskas nušalintas nužudymu. Okupuotoje Lietuvoje uždrausta bet k rašyti apie j ir jojo atliktus darbus. Žurnalo "Baltistica" paskutinis s - siuvinis Nr. VI (2) pasiek mus. Jau pomirtinis. Cenz ros pasirašytas spausdinti 1970 m. spalio 12 d. Vietoje žali apvilktas drumzlinai palšvais viršeliais, kurie sodriai reprezentuoja rus komunist netvark okupuotoje Lietuvoje. Šiame s siuvinyje visai n ra prof. dr. J. Kazlausko straipsni ar recenzij . Žurnalas "Baltistica" pakibo ore: atsak. redaktorius dar nepaskirtas. Visi, kuriems buvo pasi lytas redagavimas, griežtai

BAŽNY IA PAVERGTOJE LIETUVOJE GRIAUNAMA SMURTU

1940 metais Maskvos patik tinis k tik okupuotoje Lietuvoje N. Pozdniakovas vysk. V. Brizgiui pranašavo, kad per trejet met nei bažny ios, nei kunigai Lietuvoje nebeb si reikalingi, net ir paties vyskupo žmon s nebeklausysi . Justas Paleckis tais pa iais metais užsienio žurnalistams d s t , kad kunigai neb si persekiojami. Savo tiksl religijai sunaikinti, komunistai skelb , pasieksi masi švietimu ir “moksline - ateistine” propaganda. Ta iau prajo 30 met ir pranašyst neiš-

atsisak . Niekas nenori taip nekaltai ž ti.

Kalbininko Jono Kazlausko nužudymu lietuvi tautai ir balt kalbotyrai padarytas milžiniškas nuostolis, kur tik šimtme iai išlygins. M. L.

Literat ra

1. K. Korsakas, Lyginamoji kalbotyra ir tarybin s lietuvi filologijos uždaviniai, "Lietuvi kalbotyros klausimai", VI tomas, Vilnius, 1963, 5-18 psl.

2. K. Korsakas, Baltistika ir slavistika, "Baltistika" I (1), Vilnius 1965. 11-115 psl.

3. Lietuvi enciklopedija, XII tomas, 464 psl.

4. Mažoji lietuviškoji tarybin enciklopedija, II tomas, Vilnius, 1968, 194 psl.

5. Laikraštis "Literat ra ir menas", Vilnius, Nr. 21 (1123) 1968 gegužis 25 d.

sipild . Ir šiandien prieš religij tebekovojama, o pagrindinis ir veiksmingiausias ginklas toje kovoje, kaip ir Stalino laikais, teb - ra smurtas. Tai liudija visai netolimoms praeities faktai.

Deginamos bažny ios

Maždaug iki 1965 m. vairiais pretekstais bažny ios Lietuvoje buvo uždarin jamos. Iš viso buvo uždaryta arti pus s vis prieš kar veikusi bažny i . Pastaruoju metu bažny i uždarin jimas tapo nepatogi kovos prieš religij priemone . Mat, iš vienos pus s, tok ilg laik priespaudoje išlaikyti žmon s prarado baim s jausm ir vis dr siau (kaip ir pa ioje Rusijoje) ima kelti bals , gindami savo teises. Iš antros pus s, bažny i uždarin jimo faktus sužino užsienis. Gi sovietams šiuo metu ypatingai r pi mulkinti laisv j pasauliariama TSRS konstitucijos garantuota s žin s laisve, kuri, anot J. Rugieniaus, Lietuvos Katalik Bažny ios valdytojo (tikrov je — legalaus persekiotojo), "apsaugoja tikin iuosius nuo bet kokios prievartos iš vien ar kit valstyb s organ pus s". Ta iau nei tariamoji "s žin s laisv s garantija", nei "bažny ios atskyrimas nuo valstyb s" nekliudo komunistams sklapta padegin ti dar veikian ias bažny ias ir smurto veiksmis trukdyti bažnyiose vykstan ias pamaldas. Tuo b du 1970 metais buvo sudegintos dvi Telši vyskupijos bažny ios: birž-

lio 25 d. Batakiuose ir liepos 24 d. Gaur je.

Komjaunuoli siveržimai bažnyias pamald metu užregistruoti Mažeikiuose, Taurag je, Panev žyje, Kaune ir Vilniuje. Užpuolimai vykdomi dažniausia iškilming šven i metu, Kal dose ir Velykose arba šiaip per atlaidus, ir pasireiškia š kavimais, republikomis kunigams, r kymu ir net mušty n mis, šv. Teres s bažny ioje Vilniuje buvo sumušta apie 20 žmoni . Dabar bažny ia paversta muziejumi.

Prievartaujami vyskupai

J. Rugieniaus sakyti Lietuvos vyskupai važin jo vairius “taikos kongresus”, dar komunistams naudingus pareiškimus, pasirašin jo atsišaukimus, siuntin jo protestus kit krašt vyskupams. Tai buvo daroma Lietuvos Bažny ios vardu.

Nelaukt sm g veidmainiškos propagandos burbului sudav Vilniaus vyskupijos kunig grup s laiškas Soviet S jungos premjerui A. Kosyginui. Jie praš apsaugoti Bažny i nuo valdžios prievartos ir religijai duoti bent tiek laisv s, kiek jos rašyta sovietin je konstitucijoje ir kiek sovietiniam žmogui buvo pažad j s Leninas.

Lietuvos kunig laiško nuorašas laisv j lietuvi pastangomis pliaiai buvo pagarsintas viso pasaulio spaudoje. Pasaulis kunig laišk pri m kaip autentišk persekiojamos Bažny ios bals . Vienu sm gi buvo sugriautas veidmainyst s bokštas, kur komunistai ei-

l met labai r pestingai buvo stat .

Nemalonios pad ties Amerikos lietuvi komunist spaudoje lyginti šokosi pats Bažny ios “valdytojas” J. Rugienius, savo ir “Suvalkie io” vardu. Ta iau ir Rugieniui buvo aišku, kad komunisto žodis komunistin je spaudoje religijos klausimais blaiviai galvojan io laisvo žmogaus tikinti negali. V l atsikreipta senukus Lietuvos vyskupus ir v l nutarta juos išprievartauti. Pas Telši vyskupijos apaštališk administratori vysk. J. Pletk atsilank korespondentas Kostas Valius ir vyskupo pareiškimai paskelbti komunistin je “Laisv je” Amerikoje 1970 m. birželio 5 d.

Vilniaus kunig laiškas Kosyginui pliaiai buvo paplit s ital spaudoje, tad J. Rugienius pas Kauno ir Vilkaviškio vyskupij apašt. administratori vysk. J. Matulait - Labuk pasir pino pakviesti Italijos komunist laikrašio “Paese Sera” korespondent Cladio Fracassi. Pasikalb jimas su vyskupu d tas to laikraš io 1970 m. rugs jo 14 d. numeryje. Iš paskelbt tekst aiškiai matyti, kad abu vyskupai korespondentams kalb jo tai, ko Maskvos galiotinis Rugienius pageidavo. O jei ir kitaip kalb jo, tai Rugienius suraš , kaip jam patiko. Tikro komunisto s žin tai leidžia.

Neži rint, kieno l pomis okupantas “tikr j Bažny ios pad t” Lietuvoje aiškins, vyskupo ar komunisto, pasaulis žino, kad Bažny ia Lietuvoje yra kalinta. Vyskupa išprievartavimas kalinimo fakt tik dar labiau išryškina.

Kunigas ginasi teisme

Mirtis skina Lietuvos kunig eiles, o nauj kunig paruošim okupantas beveik visai sustabd . 1970 metais Lietuvoje mir 32 kunigai, o naujai šventinti tik 5. Nemaža bažny i lik jau be kunig . Pareigose išlik kunigai visai varžomi ir persekiojami. Seniau kunigams b davo fabrikuojamos bylos už tariamai vairius nusikaltimus, o dabar jau atvirai teisiami ir baudžiami už kunigišk pareig jim . Ryškiausias pavyzdys — kun. Antano Šeškeviiaus Mol tuose nuteisimas už vaik pasiruošimo pirmajai Komuni-jai patikrinim .

Kunig persekiojimas, teisimas ir baudimas Sovietijoje ne naujiena. Kun. A. Šeškeviiaus atvejis iš kit išsiskiria tuo, kad laisv j pasaul pasiek jo apsigynimo teisme kalba, liudijanti to kunigo nesvyruojant tik jim , plat išsilavinim , didel dr s , nepaisant pasekmi , persekiotojui tarti tiesos žod .

Oficialus kun. A. Šeškevi iui pateiktas kaltinimas buvo toks:

“Šeškevi ius 1970 m. birželio m n. pabaigoje ir liepos m n. pradžioje surinkdavo Dubingį parapijos mažame ius vaikus bažny i ir juos mokydavo katekizmo. Tai yra padar nusikaltim , pagal nusikaltimo žymes, numatytas LTSR BK 143 str. 1 dalimi”.

Kun. A. Šeškevi iaus baudžiam - j byl (bylos nr. 5817) sprend Mol t liaudies teismo teis jas Jankauskas.

Savo apsigynimo kalboje kaltinamasis aiškiai, tvirtai, logiškai ir

teisine argumentacija rodin ja tokio kaltinimo absurdiškum . Jis cituoja sovietin s konstitucijos paragrafus, LTSR BK 143 straipsn , Lenino skelbtus principus religijos teisi klausimais, Soviet S jungos ratifikuoat Jungtini Taut žmogaus teisi deklaracij ” ir konvencijos “d l kovos su diskriminacija švietimo srityje” atitinkamus straipsnius ir padaro išvad :

“Taigi, pagal Tarybin Konstitucij ir pagal Lenino principus bei tarptautinius sipareigojimus religijos privatus d stymas yra leidžiamas. Tuo pa iu pagal bendrus teis s d snius negali b ti jokio potvarkio prieš Konstitucij . Jei tai b t leista, tada k Konstitucija viena ranka duoda, priešingas potvarkis kita ranka tai atima, ir Konstitucij paver ia tik gražia iškaba”...

Savo kalb teisme kun. A. Šeškevi ius užbaig sp dingu tiesos, teisingumo ir krikš ionyb s gynimu:

“Istorija liudija, kad tiesa negali, neteisyb pralaimi. Pilotas, neteisingai nuteis s Krist , padar g d rom n teisingumui. Nors jis plov si rankas, s žin s nenusiplov . Hitleris naikino nekaltus žydus, 4000 kunig nuteis ir nužud už tai, kad jie atlikin jo savo pareigas.

šiandien pasmerktieji išaukštinti... žudikai amžinai pasmerkti, sunaikinti. Anks iau jie buvo dideli ... žud savo tautie ius... Dabar pasibais jimas pasauliui. Tiesa laim jo.

Gerb. Teis jai! J s sprendim

vertins taip pat istorija. Tiesa laim s, nes ji yra amžina; laim s tas, kurs eina su tiesa. Prašau atsargiai ir objektyviai spr sti, nes ir jums reiks duoti apyskait Amžinajai Tiesai.

Negali b ti teisinga kunig teis ti už jo pareig atlikim . ia ne tiek svarbu, ar kal jimas, ar pinig in bauda, bet svarbu pats teisingumas. B ti nuteistam už kunigo pareig jim man ne tik ne g da, bet garb : aš atsistuju šalia Amžinosios Tiesos, kuri sako: 'Palaiminti, kurie persekiojami d l teisyb s, nes j dangaus karalyst . Palaiminti, kurie persekioja jau ir meluodami sako visa pikta d l man s. Džiaukit s ir linksmitis, nes j s užmokes tis gausus danguje" (Mat. 5, 10-12).

Šv. Petras: kent ti už vagyst n ra garb , kent ti už ties — nesig dinkime.

Dievo reikia labiau klausyti, ne gu žmoni ". (Piln kalbos tekst paskelb "Darbininkas 1971.II.9; iš ia paimtos visos citatos).

Teismas kun. A. Šeškevi i pripažino kaltu ir nuteis vienerius metus kal jimo. Tiesos ir savo konfratro ginti at jo kitas dr sus kunigas, G. Blynas, kuris teis jui paraš atvir laišk . Kun. G. Blyno laiškas irgi pasiek Vakarus ir buvo paskelbtas "Draugo" 1971 met kovo 17-19 d. d. numeriuose. Jis tarp kitko rašo:

"Kai išklaus me prokuroro, gyn jo kalbas ir teisiamojo paskutin žod , nesinor jo tik ti, kad j s j nuteisite. Jums perskai ius nuo-

sprend , nenor jau patik ti, kad tur jau rožinius akinius, galvodamas apie j s dorum , kult ringum , teisingum . Pasirod , blai vesnio proto už mane buvo tos kaimo moter l s, kurios dar prieš teismo nuosprend verk kunigo".

Kun. G. Blynas savo ilgokame laiške nurodo paties teis jo, teismo tar j ir prokuroro padarytus teismo proced roje prasilenkimus su teis s nuostatais ir objektyvaus teismo orumo pažeidimus. Laiško pabaigoje jis pasmerkia prievart , padaryt valstyb s vardu:

"Teisminis susidorojimas su kun. A. Šeškevi ium, kuris savo sitikinimus skelbdamas nepanaudojo nei prievartos, nei apgaul s, tur jo susilaukti pilnos pagarbos ir apgynimo, o jis susilauk prievartos Respublikos vardu iš t , kurie nemoka savo sitikinim apginti be prievartos.

Kunigai yra moral s ugdytojai ir palaikytojai tikin ios tautos daliai. Tuo jie atlieka niekuo nekainojam paslaug tautai ir liaudžiai. Pasik sinimas j darbo teis ir j s žin s laisv yra žalingas ir pavojingas pasik sinimas prieš vis taut ir prieš vis liaud . Kaip tikintieji begal s gerbti tokius teis jus, toki valdži , kurios vardu vykdytas neteis tumas? Šis teismo nuosprendis yra skaudus ir pavojingas nusikaltimas prieš m s valstyb s pagrindus. Šis nuosprendis negali b ti paskutinis žodis...

Aš jau iu atsakingum už tai, k parašiau. Aš pasiruoš s, jei reik t , ir prieš teism stoti ir atsakyti už savo žodžius".

1971 kovo 4-5 dienomis Vilniuje vyk s XVI Lietuvos kompartijos suvažiavimas koki staigmen nepateik . Pati virš n l , penki sekretoriai, visi pasiliko savo vietose: I sekretorius A. Snie kus, II — Charazov, ir sekretoriai Ant. Barauskas, Algirdas Ferencas ir R. Songaila. Vietoj buvusi devyni nari prezidiumo sudarytas 11 nari biuras: P. Griškevi ius ir Kz. Mackevi ius — nauji, A. Barauskas, K. Kairys, J. Maniušis, M. Šumauskas — seni, plus penki sekretoriai.

Bet centro komiteto apara ikai labai smarkiai pamaišyti. Organizacinio skyriaus vadovu vietoj Griškevi iaus paskirtas Vyt. Astrauskas, g. 1930, partijoje nuo 1950, baig s aukšt j partin mokykl ; CK narys nuo 1961.

Vietoj L. Šepe io vadovauto mokslo ir kult ros skyriaus pada-

ryti du skyriai: mokslo ir mokykl , kurio vadovu paskirtas A. Rimkus, ir kult ros, kurio vadovu paskirtas S. J. Šimkus. Pramon s ir transporto skyriaus vadovu vietoj S. Jasi no, g. 1929, paskirtas S. ernikov. Lengvosios ir maisto pramon s skyriaus vadovu vietoj Paškevi iaus (g. 1928) paskirtas I. Ramanauskas. Žem s kio skyriaus vadovu vietoj Kalesnikovo (g. 1909) paskirtas J. Bernatavi ius, lig šiol nežinomas. Prekybos ir buitinio aptarnavimo skyriaus vadovu vietoj Raudonio paskirta J. Pacevi ien , g. 1928; partijoje nuo 1949, baigusi aukšt j partijos mokykl Maskvoje. Administracijos skyriaus vadovu vietoj Kairelio (g. 1924) paskirtas Aleksas esnavi ius (g. 1930). Savo vietose pasiliko tik du skyri vadovai: P. Mišutis (g. 1930) — propagandos skyriaus vadovu ir F. Jakaterini-

Taut persekiojimai gimdo didvyrius, religijos — šventuosius. Kun. Šeškevi ius, kun. Blynas, Vilniaus vyskupijos kunig grup ir daugyb kit kunig Lietuvoje Kristaus moksl gyn ir gina toki dra, kuri gali išplaukti tik iš šventumo. Tik sunku suprasti, kod l Roma Lietuvai, sunkiausiose s lygose ištikimyb katalikybei per kelis šimtme ius išlaikusiam kraštui, pagail jo švent j . Ar gi gal jo b ti tokia Dangaus valia?

Istorijos ironijos lemtimi šian dien komunizmui besipriešinanti

Bažny ia rytoj gali tapti tikr ja Kristaus mokslo reišk j . Kai pavergtoje Lietuvoje kunigai ir vyskupai, spind šventumo aureol m, ken ia persekiojimus, rizikuoja laisve ir gyvybe, visu kuo pertekusiuose Vakaruose kai kurie aukštai iškil dvasiškiai atakuoja pagrindines Bažny ios mokslo tiesas, net dedasi komunist organizuojamas revoliucijas, o žymiai didesnis j skai ius r pinasi celibato panaikinimu ir žemiško turto didinimu. Nežinomi Viešpaties keliai.

Dr. R.

ev — statybos ir miest kio. Ir partin s komisijos pirminink Ant. Paradausk (g. 1912) pakeit Alf. Buily, g. 1928 Volkovi iuose, Gu-dijoje. J. J.

(Atkelta iš 5 pusl.)

Kas gali pasakyti, ar ta veikla b - t buvus s kmingesn , jei LLA b - t suorganizav s asmuo su aukštu kariniu išsilavinimu.

Iš antros pus s, prie to "be kara maksla" žmogelio prisid jo ir kartu veik gen. M. Pe iulionis ir dau-gyb kit Lietuvos kariuomen s kar-inink . Nuvertinant vien be karo mokslo, tekt nuvertinti šimtus su karo mokslu. Ta pati "Tiesa" 1970 m. rugs jo m n. 18 d. apie vien tok raš :

"Buv s buržuazin s armijos kari-ninkas Stasys Zaikauskas . . . 1943 metais, siekdamas dar labiau sijung-ti kov prieš tarybin santvark , stojo antitarybin LLA (Lietuvos laisv s armij) organizacij . Kai bu-vo išvaduota didesn Taryb Lietu-vos teritorijos dalis, Zaikauskas pa-sitrauk Kreting . ia jis steig ginkluotus b riu, verbavo vairias atplaišas kariauti prieš darbo žmo-ni valdži " .

Toliau "Tiesa" pasakoja, kaip 1945 metais Zaikausko grup jau Žiežmari vals iuje deginusi tarybi-ni aktyvist sodybas, užmušin ju-si raudonarmie ius, piešusi gyvento-jus ir t.t.

Man atrodo, kad darant neigiamus sprendimus, ypa apie žuvusius par-tizanus, visi tur tume b ti labai sant r s, nes antraip priart sime prie "Tiesos" vertinim .

Aleksas Kulnys
West Covina, Calif.

TAUTA NENURIMS

Birželio 22 dien sueina 30 m. nuo ano lemtingo m s tautos istorijos momento, kai, Vokie i -Soviet karui prasidedant, lietuvi tauta vieningai sukilo prieš sovietin Lietuvos oku-pant , paskelb pasauliui lietuvi tautos suverenini teisi vykdymo atstatym ir sudar laikin j vy-riausyb . . .

Praslinkus 30 met nuo ano didingo Lietuvos istorijos momento, šiandien galime dr siai skelbti pasauliui, kad lietuvi tauta nenurims, kol Lietuvos suverenumas bus v l atstatytas. Tai rod 1941 m. sukilimas, visuotinis tautos pasipriešinimas okupantams, herojiškos partizan kovos, gaivališ-kas pavergt j lietuvi laisv s sie-kimas ir po pasaul išblaškytos poli-tin s emigracijos nepaliaujamas ryž-tas dirbti ir aukotis t vyn s išsilais-vinimo valandai priartinti. Lietuvos prisik limo viltis stiprina taip pat faktas, kad visa eil valstybi dabar-tin s okupacijos nepripaž sta . . .

kv pkime ir m s jaunajai kartai sukil li partizan herojin dvasi ir tvirt pasiryžim aktyviai sijungti Lietuvos laisvinimo darb . Šia proga raskime b d atkreipti pasaulio vie-š j nuomon fakt , kad lietuvi tauta, parodžiusi tiek heroizmo kovo-je už savo krašto nepriklausomyb , teb ra soviet pavergta, rusinama, naikinama, o Lietuva kolonizuojama rusais ir laikoma izoliuota nuo išori-nio pasaulio ...

Suderintomis j gomis ir ryžtingai veikime, kol sukilimo ir jo pastatytos laikinosios vyriausyb s didisys tikslas užtikrinti Lietuvos nepriklausomyb , tada okupant sužlugdytos, bus pa-siektas.

Vyriausias Lietuvos
Išlaisvinimo Komitetas

Bene 90 met prieš Žalgirio m - š mus paliko Dant . Tai vyko labai seniai, ta iau žmonija jo nepamiršo. Kad ir naujasis Nobe - lio premijos laureatas Solženicy - nas savo "Pirmuoju ratu". Kei ia - si vietov s, veik jai ir laiko dva - sia. Tad ir "Pirm j rat " vietoje Dant s siel Solženicynas pris - odina "zek " — rinktinė mokslinink , išrad j bei meninink , at - rinkti iš kit kal jim ir darbo stovykl , jo "Pirm j rat " Nobe - lio premija dabar teisinio "Sara - raškos" vardu, kuris jau prigijo kaip ir kolchozas, niekam jo ne - prašant nei pageidaujant, netgi milijonams ž stant pasipriešinime. Tik kolchoz niekas nesiveržia, "Sarašk " patekti beveik gera. Bent taip gera, kaip išslysti iš siaur jan io perkaitusio pragaro dugno "Pirm j rat ", kurs ne - bespirgina taip bjauriai, nors dar ir teb ra pragare.

Tiesa, Solženicyno "Saraška" Maskvos priemiestyje Mavrino ne - pakankamai didel , kad pakakt vietos ir prof. J. Kazlauskui. To - d l rašytojas aprašo GULAG stai - g , garsi šiapus ir anapus, ir kon - troliuojan i plot ir išteklius, di - desnius kaip visos Pranc zijos.

Jau daug met kai ši garsioji GULAG vien savo sarašk pa - vadino Vilniaus Vailstybinio V. Kapsuko universiteto vardu. Juk tai skamba labai legaliai. Nereikia n sargybos bokšt . J pareigas atlieka elektroniniai sekliai.

Dar taip neseniai Vilniaus sa - raška pragaro gilum , paskuti -

n rat trenk profesori J. Kaz - lausk . Iš ten jau niekas nebe - gr žta. Negr žo ir jis. Gr žo tik iš Neris ištrauktos liekanos, kaip Solženicyno "Largo in D minor" Kondrasevo paveikslo aprašymas. Tikriausia Solženicynui sapnavosi Neris, kaip "rudens srov , rami, vos judanti, virš kurios jau den - giasi plonas ledo sluoksnis, ir dan - gaus fonas toks beviltiškai plikas, ir d stanti saul , sk sdama ky - lant debes , nebepaj gianti išleis - ti n vieno spindul io..."

Iš tokio Neris Vilniaus zekai — patologai atgavo J. Kazlausk , daug žad jus mokslinink , tik ne - apdairiai elektroniniams sekliams parodžius savo nor pasižvalgyti laisvoje Amerikoje.

Pra jus dviem savait m po lai - dotuvi , Vilniaus zekai — pato - logai prabilo taip:

"Lavono tyrimo metu nerasta sužalojim bei žymesni liguist pakeitim , kurie b t gal j sukel - ti Jono Kazlausko mirt . Mirtis - vyko nuo mechanin s asfiksijos, prigeriant vandenyje. Lavono pa - kitimai rodo, kad J. Kazlauskas mir maždaug prieš 6 savaites ir tiek pat laiko išbuvo vandenyje. K ne nerasta sužalojim , b din - g kovai ar savigynai. Lavono ty - rimo metu konstatuota praside - danti arterioskleroz aortoje ir šir - dies vainikin se arterijose (pirmo laipsnio, pirmos stadijos). Kit li - g nerasta. Lavono organuose nuo - ding chemini medžiag nerasta".

Š akt pasiraš A. Laužikas, prof. J. Markulis, prof. J. Nai -

nys, dr. S. Pavilionis, doc. A. Žygas, V. epaitis, J. Gudavi ius ir A. Eidukevi ius.

Seniai žinoma, kad lavonas "gali kalbėti". Patyrusi teismo medicinos laboratorijoje jis pasako, kas ir kaip su juo pasielgti. Jis eina pomirtinio skrodimo duomenys, o taip pat mikroskopiniai ir cheminiai tyrimai. Komisija pripažįsta, kad neradusi arseniko, kaip Bor-gijos laikais, ar actu nusideginimo, kaip darydavo Kauno tarnaitės, taigi visai nutyli apie mikroskopinius tyrimus.

Štai, po protokolu pasirašo tokie garsūs histologai, kaip Juozas Markulis, gimęs Pittsburghe, ir Selezijus Pavilionis. Juozui Albinui Markuliui galima atleisti, kad užmiršo mikroskopą, nes partizaninkov metais kaip soviet kontržvalgybos "Smerš" didysis agentas, veikdamas Erelio slapyvardžiu, buvo sifiltravęs Lietuvos partizanų vyriausio vadovybę ir jau beveik per mėsą partizanų ryšius su užieniu siūlė galus. Tik Juozo Lukšos akylymo dėka Juozas Markulis nelaimėjo Sovietų Sąjungos didvyrio medalio už Lietuvos partizanų sunaikinimą. Pasakui šešerius metus tobulinosi Leningrado saraškoje kontržvalgybinės medicinos specialybėje, kur mikroskopai irgi nebuvo naudojami. Bet kas nutiko su S. Pavilioniu, kuris 1956-65 metais buvo Medicinos fakulteto dekanu? Ar ir studentams nedėstė, kad egzistuoja toks instrumentas, vadinamas mikroskopu.

Mažai tikina ir prof. J. Nainio pavardė, kuris Kauno Medicinos

institutui pridarė daug gėdos ir pasidarė universalus pajuokos objektas, kai medicinos mokslų kandidato laipsnį pajėgė apginti Minsko universiteto moter profesorė komisijoje, demonstruodamas prof. K. Oželio kadaise surinktą vyrų lyties organų fotografijas. Išnaudojo jis tada gūdai ir rusai ir psichologines nuotaikas, kai po karo vien vyrų organų fotografijos buvo vertos mokslo kandidato laipsnio. Dėl to jai galima laikyti vienu iš patikimiausių žekė.

Teismo medicinos ekspertus A. Laužik, J. Gudavičius ir A. Eidukevičius taip pat randame patikimiausi žekė. Sovietinėje sistemoje "teismo medicinos ekspertai" yra paklusnūs režimo tarnai. Eidukevičiaus dėdei Pranui net paminklas pastatytas Vilniaus avalynės kombinate, kad vilniečiai nesišiauštų dėl blogos kokybės. Ne paskutinį žekė greitoje rašytini ir docentas A. Žygas su TSKP nariu (nuo 1957 m.) V. epaičiu, respublikinės ligoninės Vilniuje vyriausiu gydytoju ir vyriausiu žekė prižiūrtoju. Trūksta šioje kompanijoje dr. A. Margerio, naujai reimigravusio žeko pavardės. Juk dar taip neseniai jis, lyg pakilęs iš diabetinės komos berazumis, rėkė "Gimtajame krašte" ... "noriu, trokštu Bražinską kraują" ... Gal jo paragauti Kazlauskas, bet, matyt, senasis Valparaiso universitetas paliko savo žymes: jei skenduolio plaučiai alveolose mikroskopas nerado vandens, tai vargu ar jis paskeno. Tad geriau tokio nepatikimo kraują neragauti, protokolo

A. A. ADOLFUI ŠOMKAI

Lietuvoje iškeliavus amžinyb, bi iuliškai užjau iame jo dukras dr. ROZALIJ ŠOMKAIT ir dr. VERUT ADOMAVI IEN, seser TEODOR VILUPIEN ir kitus gimines.

*LFB Vyr. Taryba, Centro Valdyba,
"Laisv" Redakcija ir Administracija*

nepasirašyti ir iš vis tok "bizn" ne sivelti, nors seniesiems bimbininkams tai b t buv s puičiausias rodymo antspaudas.

Šito antspaudu tr kumas gal ir yra nelaimingas GULAG neapsiži r jimas. Gal ir Dant ia bent kiek kaltas, kad nepateik instrukcij, bet jo laikais mikroskopo dar nebuvo. Negalima sakyti, kad nevertintinas zek iškilumas ir darbštumas, ta iau dalykai matytini taip, kaip jie iš tikro yra, o ne suvynioti medviln. Jei kas yra Petras ir žinai, kad su Petru turi reikal, tai ir išvados aiškios. Jei kas ta iau yra zekas ir dirba GULAG kompanijai, negalima jo priimti kaip Petr, nes nuvyniojus medviln pasirodyt, kad jis ne Petras, o zekas Piotrovi.

Kai užsienio lietuvis turistas ši vasar su gidu ar vienas pats vaikštins po Vilniaus universitet ir Lenino ir kit zek stab pristikmšt knygy saugykl, matys Vilniaus sarašk darniausioje veikloje, nes j deng s r kas Kazlaus-

ko ir patolog d ka štai kilstel jo. Reikia pad koti ir Solženicynui už jo Maskvos Mavrino vaizdus, taip labai artimus Vilniaus saraškai ir už tuos du naujus terminus — zek ir sarašk, be kuri dabartis b t nesuprantama ir ateitis ne viliojanti...

N ra abejons, kad GULAG, b dama tobuliausia organizacija pasaulyje, savas saraškas padengs naujais r kais, ta iau taip pat aišku, kad ir ateityje vyks neapsiži r jim, atsiras plyši ir prog jas pamatyti tikrov je. D kingi Kazlauskui už jo auk Lietuvai ir Lietuvi kalbos gramatik, kuri mus labiau pradžiugino kaip Solženicyno Olenkos iškasenos iš 12-to šimtme io Novgorodo ir praskamb jo kaip "trimitai, sušild žem". Tai lyg skambi, skambi daina tada, kai GULAG dienos baigsis ir Vilniaus zekai v l pataps vilnieiais. Dar gali kristi eil Kazlausk, gali kristi ir pats Solženicynas, bet GULAG dienos irgi ne amžinos.

J. Žiograkalnis

LAISVINIMO VEIKSNIUOSE

PASTANGOS IR REZULTATAI

Lietuvi Bendruomen niekad nesiverž ir nesiveržia sritis, kur darbas pilnai ir tinkamai atliekamas. Ji tik užpildo atsirandanias tuštumas ir koordinuoja vis geros valios lietuvi užsimojimus, darbus bei žygius. Viena iš tokių tuštum atsirado Lietuvos laisvinimo darbuose. Paskutini poros metų laikotarpyje Lietuvi Bendruomen pajudjo šiame fronte ir gali pasidžiaugti džiuginančiais savo darbo rezultatais.

Šiuo metu Lietuvi Bendruomenis vadovybė išeina su Lietuvos bylos reikalu amerikiečių masėse tik Vasario 16-ąsias, birželio vyki ir dar viena ar kita proga. Bet gera ir tikslu, jei tas darbas būtų vykdomas nuolat. Reikia pažymėti, kad prie to jau einama.

JAV-bi LB Informacijos komisija ir jos talkininkai visose lietuvi bendruomenėse 1971 metų pradžioje pajudino Lietuvos bylos reikalą visu frontu.

Prasiveržimas amerikiečių spaudoje

JAV-bi LB Informacijos komisijos pastangomis Lietuvos bylos reikalas pasiekė milijonus amerikiečių skaitytojų. Buvo išgautas nepaprastai turiningas žanginis viename iš didžiųjų amerikiečių politikos savaitinių žurnalų — "U. S. News and World Report". To žurnalo

redaktorius David Lawrence savo straipsnyje cituoja JAV-bi Kongreso priimtą H. Con. Res. 416 rezoliuciją Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų bylos reikalu ir kviečia bei ragina JAV-bi vyriausybę perkelti Lietuvos, Latvijos ir Estijos bylą Jungtines Tautas ir joms ten tinkamai apginti. Kitas didžiulis laimėjimas — tai amerikiečių laikraštiniuko dr. Russell Kirk straipsnis Baltijos valstybių laisvinimo klausimu. Tas jo straipsnis buvo d tas šimtuose amerikiečių dienraščių visuose krašto kampuose ir pasiekė apie 50 milijonų skaitytojų. Dr. Russell Kirk kelia savo straipsnyje seną ir garbingą Lietuvos praeitį, pasisako prieš sovietų terorą pavergtame krašte, ragina JAV-bi vyriausybę kelti Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų bylą Jungtinėse Tautose ir pranašauja, kad valstybės greit išsilaisvinim iš komunistų vergijos.

Informacijos komisijos pastangomis buvo išgauta eilė žanginių bei ilgesni ar trumpesni straipsniai amerikiečių savaitraščiuose bei dienraščiuose. Komisijos talkininkai parašė daugybę laiškų Lietuvos bylos reikalu savaitraščiams bei dienraščiams "laiškais redaktoriui" skyriams. Beveik visi tie laiškai buvo d tie, ir Lietuvos bylos reikalas vėl pasiekė milijonus amerikiečių skaitytojų.

Legislatori išjudinimas Washingtonė

JAV-bi Kongresas pamini kasmet Vasario 16-tą . Virš šimto senatori ir kongresman taria žodžius ar padaro pareiškimus, kurie yra dedami Congressional Record (Kongreso stenogramas). Paskutini keleri met laikotarpyje tie legislatori žodžiai ar pareiškimai buvo pasidar labai blank s ir beveik nieko nebesak . JAV-bi LB Informacijos komisija paband t reikal atitaisyti ir pasukti Lietuvos bylai naudingesne linkme. Ji kreip si legislatorius asmeniškai adresuotais laiškais (ALT-bos vykdomasis komitetas pasiunt legislatoriams bendralaišk , atspausdastuv je. Red.), pasi sdama jiems taip pat specialiai paruoštos medžiagos. Komisijos pastangos ir darbas ir ia buvo s kmingas. Beveik visi kalb jusieji ar padariusieji pareiškimus legislatoriai panaudojo daugiau ar mažiau jiems pasi st LB Informacijos komisijos medžiag : apie pus j k l sen ir garbing Lietuvos praeit : apie tre dalis kviet bei ragino JAV-bi vyriausyb kelti Lietuvos ir kit Baltijos krašt byl Jungtin se Tautose ir j ten tinkamai apginti; 18 legislatori - trauk ištisai Congressional Record H. Con. Res. 416 rezoliucij ; 21 legislatorius akcentavo 1941 met sukilim ir Lietuvos valstyb s atk rim ; 8 legislatoriai trauk ištisai Congressional Record LB Informacijos komisijos vien iš paruošt pareiškim (essays) Lietuvos bylos reikalu. T leidin (Congressional Record) prenumeruoja vis universitet , kolegij ir vie-

šiosios bibliotekos; j taip pat prenumeruoja krašto politinio bei ekonominio gyvenimo vairuotojai; t leidin užsisako ir j seka dešimtys t kstan i pa i šviesi j krašto pilie i . Kit lietuvišk grupi pastang min tame ledinyje Vasario 16-sios proga beveik nesimatt . Jei ne JAV-bi LB Informacijos komisija viso to neb tum m tur j JAV-bi Kongreso stenogramose.

Amerikie i siekimas radijo ir televizijos bangomis

Lietuviai amerikie i siekime radijo ir televizijos bangomis žengia tik pa ius pirmuosius žingsnius. JAV-bi LB Informacijos komisija yra šioje srityje viena iš pradinink . Komisija kontaktavo eil radijo ir televizijos komentatori , pasi sdama jiems specialiai paruoštos medžiagos. Sulaukta ger rezultat . Komisijos nariai — redaktoriai — Romas Kezys ir kun. Kazimieras Pugevi ius — paruoš specialias radijo programas (15 ir 30 min.) amerikie i radijui. Eilei komisijos talkinink pavyko tas programas “piršti” amerikie i radijo stotims. Tose programose buvo užsiminta Lietuvos bylos reikalu ir duota lietuviškos muzikos.

Vasario 16-sios proga steit gubernatoriai, miest burmistras bei miest ir apskri i tarybos paskelbia specialias proklamacijas ir prima rezoliucijas. Praeityje jos b - davo skiriamos tik lietuviams. Buvo pabandyta t reikal pakreipti kita linkme. JAV-bi LB Informacijos komisija išsiuntin ja vi siems savo talkininkams visose lie-

COUNTY OF LOS ANGELES

LITHUANIAN STATE

720TH ANNIVERSARY

WHEREAS THIS YEAR MARKS THE 720TH ANNIVERSARY OF THE FORMATION OF THE LITHUANIAN STATE WHEN MINDAUGAS THE GREAT UNIFIED ALL LITHUANIAN PRINCIPALITIES INTO ONE KINGDOM IN 1251 AND THE 53RD ANNIVERSARY OF THE ESTABLISHMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA ON FEBRUARY 16, 1918 COMMEMORATED BY AMERICANS OF LITHUANIAN ORIGIN OR DESCENT AND THEIR FRIENDS IN ALL PARTS OF OUR GREAT NATION; AND

WHEREAS THE COMMUNIST REGIME DID NOT COME TO POWER IN LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA BY LEGAL OR DEMOCRATIC PROCESS; AND

WHEREAS THE SOVIET UNION TOOK OVER LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA BY FORCE OF ARMS; AND

WHEREAS THE GOVERNMENT OF THE UNITED STATES MAINTAINS DIPLOMATIC RELATIONS WITH THE GOVERNMENTS OF THE FREE BALTIC REPUBLICS OF LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA AND CONSISTENTLY HAS REFUSED TO RECOGNIZE THEIR SEIZURE AND FORCED INCORPORATION INTO THE THE SOVIET UNION; AND

WHEREAS THE COMMITTEE OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES, CREATED BY H. RES. 346 OF THE 83RD CONGRESS TO INVESTIGATE THE INCORPORATION OF THE BALTIC STATES INTO THE SOVIET UNION, FOUND THAT THE INCORPORATION OF LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA WAS CONTRARY TO ESTABLISHED PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW; AND

WHEREAS THE HOUSE OF REPRESENTATIVES AND THE UNITED STATES SENATE (OF THE 89TH CONGRESS) UNANIMOUSLY PASSED HOUSE CONCURRENT RESOLUTION 416 URGING THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES TO DIRECT THE ATTENTION OF WORLD OPINION AT THE UNITED NATIONS AND AT OTHER APPROPRIATE INTERNATIONAL FORUMS BY SUCH MEANS AS HE DEEMS APPROPRIATE, TO THE DENIAL OF THE RIGHTS OF SELF-DETERMINATION FOR THE PEOPLES OF LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA AND TO BRING THE FORCE OF WORLD OPINION TO BEAR ON BEHALF OF THE RESTORATION OF THESE RIGHTS TO THE BALTIC PEOPLES;

NOW, THEREFORE, BE IT RESOLVED THAT THE BOARD OF SUPERVISORS OF THE COUNTY OF LOS ANGELES RESPECTFULLY URGES THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES TO BRING THE QUESTION OF LIBERATION OF THE BALTIC STATES BEFORE THE UNITED NATIONS AND ASK THAT BODY TO REQUEST THE SOVIET UNION WITHDRAW ALL OF ITS TROOPS AND RELEASE ITS CONTROL OF LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA AND RETURN TO THEIR HOMES ALL BALTIC EXILES AND DEPORTEES FROM PRISON CAMPS IN THE SOVIET UNION; AND

BE IT FURTHER RESOLVED THAT A COPY OF THIS RESOLUTION BE FORWARDED TO THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES, SECRETARY OF STATE WILLIAM P. ROGERS, AND UNITED STATES AMBASSADOR TO THE UNITED NATIONS, GEORGE BUSH.

ADOPTED BY ORDER OF THE BOARD OF SUPERVISORS OF THE COUNTY OF LOS ANGELES
STATE OF CALIFORNIA

Estimote M. San
CHAIRMAN OF THE BOARD AND SUPERVISOR 5TH DISTRICT

Frank B. Bonelli
SUPERVISOR 10TH DISTRICT

Kenneth Hahn
SUPERVISOR 2ND DISTRICT

Frank J. Dale
SUPERVISOR 3RD DISTRICT

William D. Chase
SUPERVISOR 4TH DISTRICT

JAV-BI VYRIAUSYB PRAŠOMA LIETUVOS BYL IŠKELTI JUNGTIN SE TAUTOSE — Los Angeles apskrities taryba Lietuvos bylos reikalu 1971 m. pri m rezoliucij, kuri nukreipta JAV-bi prezident, valstyb s sekretori ir JAV-bi ambasadori prie Jungtini Taut. Rezoliucija aukštuo-sius krašto pareig nus prašo kelti Lietuvos byl Jungtin se Tautose. T rezoliucij išr pino LB Santa Monicos (California) apylink. Pažym tina, kad Los Angeles apskritis turi virš 7 mil. gyventoj — didžiausia visame krašte.

Amerikos lietuviams sunkiai sekasi išspręsti klausimą, kam priklauso teis vadovauti lietuvi politinei veiklai, kuri šiuo metu išvystijoje pagrindinai ribojasi kova dėl Lietuvos nepriklausomybės.

tuvi bendruomenėse rezoliucijos pavyzdžius, kuri būtų nukreipta ne vietas lietuviams, o krašto vyriausybei. Kad ir nedaug, tačiau jau vienos kitos vietovės lietuvių parodė gražios iniciatyvos, išgaudami iš miestų ar apskrities tarybų rezoliucijas, kurios buvo nukreiptos

JAV-bi prezidento ir valstybės sekretori, (žiūrėti r. LB Santa Monica apylinkės valdybos išgautą rezoliuciją iš Los Angeles apskrities tarybos. Ta rezoliucija ištiesi dėdamas šiame "Laisv" numeryje. Red.).

JAV-bi LB Informacijos komisija

JAV-bi LB Informacijos komisija (National News Service) buvo suformuota Broniaus Nainio kadencijos paskutiniaisiais metais. Vytauto Volerto vadovaujama centro valdyba kvietė komisiją savo darbuoti. JAV-bi LB centro valdybos finansiniai resursai yra riboti. Ji apmoka tik patinčiausias komisijos išlaidas, šiuo metu JAV-bi LB Informacijos komisiją sudaro: pirm. L. Valiukas ir nariai — redaktoriai — kun. A. J. Kontautas, kun. J. C. Jutkevičius, kun. K. Pugevičius, T. Geijen, P. Jasiukonjis ir R. Kezys.

Dr. A. Gailius

Formal, gan teising atsakym dav Amerikos Lietuvi Tarybos pirmininkas dr. K. Bobelis pasitarim metu New Yorke 1971 m. sausio 9. Jis teig, kad "vadovauti tegali žmonės, visos visuomenės išrinkti" ("Draugas", 1971.1.15). Tačiau ALT-o pirmininko pretenzijos, kad jis kalbės "visos visuomenės vardu", negali būti priimtos, nes ALT-o vadovyb nėra visuomenės renkama. Visuotini, demokratišk balsavim keliu vadovyb sudaro Lietuvi Bendruomenė. Ta vadovyb yra atsakomina ne kokioms dažnai visai neveikiančiom ir nieko nereiškiančiom draugijom, bet tautiškai gyvai krašto lietuvi bendruomenei.

Be formalios teisės vadovauti yra taip pat labai svarbu faktiškai sugėbti ir pajęgti patikėti tai vadovybei pareigas atlikti. Tam, kas pats nesugeba bent patenkinamai tam tikro darbo padaryti, vargu galima patikėti vadovaujant post.

Lietuvi Bendruomenei iš jų aktyvi laisvinimo politik, jau galima pirmuosius jos žingsnius palyginti su jau seniai šiame lauke besireiškiančia Amerikos Lietuvi Taryba.

Vizitai Valstybės departamente

Palyginimui paimkime Amerikos Lietuvi Tarybos delegacijos vizitą Valstybės departamente vasario 17 ir JAV Lietuvi Bendruomenės delegacijos vizitą kovo 31. ALT-bos delegacijai vadovavo pirm. dr. K.

Bobelis ir buv. pirm. E. Bartkus. Kalb josi su pareig nu Ryt Europos reikalams D. Martin. Liet Lietuvos pasiuntinybi problemas ir tyr galimumus išgauti S. Kudirkos "Vigilant" laive paliktus daiktus. Taip pat eina gandai, kad delegacija prašiusi Valstyb s departament Lietuvos išlaisvinimo klausimo nekelti Jungtin se Tautose. Jokio memorandumo ir jokio pageidavim raštu departamentui ne teikta. Pasikalb ta ir išsiskirstyta. Visuomen nepainformuota apie Valstyb s departamentuota m s atžvilgiu.

JAV LB delegacija su Valstyb s departamento pareig nais — J. McKisson (direktorius pav. valstybi reikalams) ir E. Krisak (Valstyb s dep. ryšininkas su JAV Kongresu) kalb josi kovo 31. Konferencija išgauta, tarpininkaujant 3 kongresmanam: Jashua Eilberg (D. - Pa.), John H. Ware III (R. - Pa.) ir Edwin B. Forsythe (R. - N. J.) Pasikalb jime taip pat dalyvavo kongr. Eilberg ir du kongresman administraciniai direktoriai. Lietuvi Bendruomen s delegacij sudar : A. Geys ir Aušra Zerr (Centro valdybos nariai), L. Jurskis (LB ryšininkas su JAV Kongresu) ir Alg. Gureckas (ryšininkas prie Valstyb s dep.). Delegacija teik Valstyb s sekret. William Rogers adresuot memorandum ir virš dviej valand užsit susioje konferencijoj diskutavo memorandumu išd stytus klausimus: a. S. Kudirkos gr žinimas JAV, b. Direktyv d l pab g li patikslinimas ir baltie iams specialie teisi suteikimas, c. Baltijos valstybi klausimo Jungtin se

Tautose iš limas, d. Baltijos skyriaus Valstyb s departamente statusas ir e. Lietuvos diplomatinio korpuso papildymo galimyb s. Savo informacijoje LB sako:

"Lietuvi Bendruomen s delegacija svarstom klausim atžvilgiu laik si griežtai, pabr ždama, jog kreipiasi ne tik visuotin s lietuvi - amerikie i organizacijos vardu, bet ir kaip JAV pilie iai, tur Amerikos visuomen s užnugar . Pareikšta, kad, iš Valstyb s departamento nesulaukus didesnio d mesio Lietuv lie iantiems klausimams, JAV LB centro valdyba ieškos Amerikos visuomen s pagalbos ("Draugas", 1971.IV.8).

Aukš iau cituotoje informacijoje LB delegacija kalba ir apie patirtas nuotaikas:

.. pajustas Valstyb s departamento nusistatymas Pabaltijo valstybi reikalams skirti minimal d mes , stengiantis jokiu b du neužr stinti Soviet S jungos. Simo Kudirkos išgavimo reikalu, neži rint skai iumi gausi kongreso nari pareiškim , Valstyb s departamentas taip pat nesir pina". Iš antros pus s, Valstyb s departamentas taip pat tur jo pajusti, jog susid r su kito tipo lietuvi delegacija: racionalia, tvirta, jau ian ia savo svor ir atram tam tikrame Amerikos visuomen s sektoriuje.

Delegacija papraš ir departamento pareig nai pažad jo atsakymus pateikti raštu, o nuorašus pasi sti kongresmanams Eilbergui ir Forsythei.

Amerikos Lietuviu Taryba prieš daugeli met yra iš pinusi Vasario 16 min jimus JAV Kongrese. Tai be galo vertingas laim jimas. Ta iau ilgainiui tie min jimai buvo išsivyst trafaretines nereikšming kalb litanijas. Tik v liau, pradžioje Rezoliucijoms Remti Komiteto, o dabar Lietuvi Bendruomen s pastangomis, tie min jimai v l tapo žymiai prasmingesni Lietuvos laisv s reikalui. Savo kalbose kongreso nariai m kelti m s bylai svarbius dalykus: 1941 met sukilim , partizan kovas, sen j Lietuvos praeit , reikal Lietuvos byl iškelti Jungtin se Tautose. LB informacijos komisijos r pes iu JAV Kongreso nariai šiemet kalb jo apie prof. J. Kazlausko nužudym .

Palyginkime Amerikos Lietuvi Tarybos ir JAV Lietuvi Bendruomen s priemones paruošti kongreso narius Vasario 16-tos pamin jimui JAV Kongrese 1971 metais. Pav., palyginkime laiškus senatoriams. Amerikos Lietuvi Tarybos bendralaiškio, atspausdinto spaustuv je, turinys toks:

Dear Mr. Senator,

As it does every year, this February 16th will mark the Anniversary of the Declaration of Independence of Lithuania the 53rd since the restoration of Lithuania as a sovereign and self-governing state.

In past years the Honorable Thomas J. Dodd, Senator from the State of Connecticut, ini-

tiated the observance of this anniversary in the United States Senate. The leading addresses were discussions of the forced occupation and illegal annexation of Lithuania by the despotic communist Soviet Union. Your own extension of remarks covering the occupation of Lithuania by Soviet aggression, and their inclusion in the Congressional Record are requested. Your support of the official United States position of non-recognition of the Soviet occupation of Lithuania will be sincerely appreciated by all patriotic Americans who abhor communism and the resultant Soviet enslavement of free people. The enslaved people cry out for help and seek the principles of freedom and independence. The Soviets were unable to suppress the aspirations of the Lithuanian people for freedom and the exercise of their human rights as demonstrated by the recent hi-jacking of the Soviet aircraft to Turkey by Pranas and Algirdas Brazinskas, by the unsuccessful but heroic attempt of defection to the U. S. Coast Guard cutter Vigilant by Simas Kudirka, and by the announcement by the Soviets on January 14, 1971 that Vytautas Simokaitis received the death penalty for an attempt to flee to Sweden with his pregnant wife by commandeering a Soviet aircraft in Lithuania.

Grateful for your past support of the cause of Lithuania's

freedom and independence, we thank you in advance for your continued espousal of the cause of liberation of all captive nations — including Lithuania — presently subjugated by the Soviet Union.

Respectfully yours,

Kazys C. Bobelis, M. D.,
President,
Lithuanian American Council

Lietuvi Bendruomen kongreso nariams išsiuntin jo individualiai parašytus tokius laiškus:

My dear Senator:

Americans of Lithuanian origin or descent and their friends in all parts of our great nation will commemorate two very important anniversaries this month (starting February 13th): (1) They will observe the 720th anniversary of the formation of the Lithuanian state when Mindaugas the Great unified all Lithuanian principalities into one kingdom in 1251; and (2) They will mark the 53rd anniversary of the establishment of the modern Republic of Lithuania on February 16, 1918.

The United States Congress marks these anniversaries each and every year. We kindly ask you to take part in the commemoration of Lithuanian Independence Day in the United States Senate that will take place during the week of Feb-

ruary 15 through February 19, 1971.

Enclosed you will find a copy of an essay prepared by us which could be as one of the sources for your remarks. We are mailing you a copy of H. Con. Res. 416 that was passed unanimously by the Senate and the House. This legislation calls for freedom for Lithuania and the other two Baltic States — Estonia and Latvia. Please insert this very important legislation in the Congressional Record for the information of all of your colleagues in the U. S. Congress and all the readers of this publication. In your remarks please urge the Administration to implement the aforesaid legislation by bringing the Baltic States question before the United Nations and demanding the Soviets to withdraw from Lithuania, Latvia and Estonia.

Needless to say, all Lithuanian-Americans and other freedom-loving constituents of your State will really appreciate your aid and assistance given by you to this crusade to free the Baltic States.

Thank you,

Sincerely,

V. P. Volertas
President
National Executive Committee
Lithuanian American Community of the USA, Inc.

Vien formos atžvilgiu ALT-bos laiškas yra nedovanotinai blogas, nekalbant jau apie konkretumo stokojant turin. Amerikos lietuvių reprezentuojanti institucija tokiu svarbiu reikalu išsiuntin dama kongreso nariams spaustuv je spausdintus bendralaiškius formaliai kompromituoja Amerikos lietuviu visuomen . Štai kod l ir savo kalbose kongreso nariai pagrindinai dom josi Lietuvi Bendruomen s keliamais klausimais ir paruošta medžiaga. Ypa puikus buvo prie laiško prijungtas essay. Tai aiškiai matyti iš "Congressional Record" leidiniuose atspausdint kalb .

Pozityviu ALT-bos našu Vasario 16 pamin jim JAV Kongrese reikia laikyti vysk. A. Deksnio iškvietim skaityti invokacijos Atstov r muose vasario 18.

Skverbimasis spaud

Niekur nepasirod ženkl , kad Amerikos Lietuvi Taryba b t organizuotai bandžiusi Lietuvos klausimu siskverbti amerikie i spaud . Lietuvi Bendruomen band : informacijos komisija kontaktavo žymiuosius žurnalistus, o per apylinkes siek laikraš i redakcijas. Gal stebukl ir nepasiekta, ta iau laim jimas David Lawrence vedamojo takingame "U. S. News & World Report" žurnale ir išgavimas sindikatinio kolumnisto Russell Kirk straipsnio yra atžym tini vykia. O kiek straipsni ir laišk yra atspausdin - vairi miest didieji ir lokaliniai laikraš iai. Taip pat reikia prisiminti, kad Bendruomen informa-

cijos darb visai neseniai prad - jo organizuoti, be apmokam tar-nautoj ir be visuomen s pinigais išlaikomo biuro, k ALT-ba turi ir kur investuoja labai didel nuošimt laisvinimo reikalui surinkt auk , nors toje srityje visai nieko nedaro.

Labai teisingai pasielg LB delegacija Lawrence ir Kirk straipsni kopijas teikdami Valstyb s departamento pareig nams rodymui, kad Lietuvos bylos iš limo Jungtin se Tautos pageidauja ne tik Amerikos baltie iai, bet ir amerikie ii viešoji opinija.

Proklamacijos ir rezolucijos

Amerikos Lietuvi Tarybos d ka sigyveno tradicija, kad Vasario 16 proga valstybi gubernatoriai ir miest burmistrai prašomi Lietuvos reikalu duoti viešus pareiškimus ir specialia proklamacija skelbti t dien "Lietuvos diena". Kai kur deklaracijos rezolucij ferma išr pinamos iš atskir valstybi legislat r . Tokios proklamacijos gerokai pakelia m s pa i nuotaikas ir perskaitytos Vasario 16 min jimuose paprastai susilaukia gausi plojim . Deja, j turinys nei Amerikos valdžios pareig n , nei viešosios opinijos nepasiekia. J kelion trumpa: iš burmistro ar gubernatoriaus staugos lietuvi min jimo sal , o gyvyb dar trumpesn : miršta min jim sal se kartu su aplodismentais.

Lietuvi Bendruomen pan do deklaracij ir rezolucij tradici-

j patobulinti ta prasme, kad gubernatori, burmistr, miest ir apskri i taryb bei valstybi le- gislat r žodis Lietuvos reikalu b t nukreiptas Amerikos prezi- dento, valstyb s sekretoriaus ir ki- t taking valdžios pareig n au- sis, bet ne lietuvi visuomen . Šiuo metu LB informacijos komi- sijos pastangomis padaryta kuk- li pradžia. LB Santa Monica (Ca- lif.) apylink 1971 metais iš Los Angeles apskrities tarybos, atsto- vaujan ios 7 mil. žmoni , išgavo rezoliucij , prašan i Lietuvos by- l kelti Jungtin se Tautose. Ir ši rezoliucija skirta ne lietuviams, o Amerikos prezidentui, valstyb s sekretoriui ir Amerikos ambasado- riui prie Jungtini Taut . T re- zoliucij min tiems pareig nams pati taryba ir išsiuntin jo.

Nesunku suprasti, kaip paleng- v t lietuvi delegacij misijos prezident roje ar valstyb s depar- tamente, jei jas paremt daugyb gubernatori , burmistr , vietos le- gislat r ir kt. panašios rezoliuci- jos. Tai b t toks stiprus Ameri- kos viešosios opinijos balsas, su

kuriuo Amerikos vyriausybei nesi- skaityti b t sunku.

Nauja kryptim deklaracij ir re- zoliucij tradicija ateityje tur s pajud ti, o tuo pasir pinti kaip tik ir b t Lietuvi Bendruome- n s pareiga, kuri turi suk rusi gan ger organizacin tinkl .

Lietuvos laisv s klausimas yra toks didelis, kad, rodos, visi tur - t jausti pareig ieškoti tobules- ni b d ir priemoni ji spr sti. Tobulesni priemoni ieškojimas suponuoja šiuo metu naudojam priemoni kritišk pervertinim . Gaila, dalis m s spaudos ir žur- nalist bet kokio kritiško vertini- mo pakelti negali ir visur ži ri blog vali . Kai kas net avansu yra deklarav s savo draugiškum kai kurioms institucijoms, neži- rint, kokios jos beb t . Tiesiog reikalauje reikalaujama strukt - rinius institucij netobulumus ir personalin nepaj gum dengti ty- los suokalbiu, o prieš nemalonus faktus užmerkti akis. Bet k da- ryti, kai tie faktai duria ir pro aki vokus?

Fab. Žirgulis

*Lietuva turi b ti ne tik nerusiška, bet ir nekomunistin ,
Prof. Antanas Maceina*

JAV LB TARYBOS RINKIMAI APYLINK MIS

JAV LB tarybos rinkim vyr. komisija, nei pati taryba ar valdyba iki šiol n ra paskelbusi LB tarybos rinkim duomen apylink mis. O tokie duomenys, atrodo, reikalingi ne tik b simiems rinkimams, kaip konkretus pagrindas, mandatus skirstant atskiromis apygardomis, bet ir apskritai pa ios bendruomen s organizaciniam susiklausymui, judrumui ir tautiniam solidarumui pavaizduoti. Tuo sumetimu ir skelbiam ia vis buvusi JAV LB taryb rinkim duomen palyginam j lentel .

APYGARD APYLINK S	I 1955	II 1958	III 1961	IV 1964	V 1967	VI 1970
1. Vakar apygarda.						
Long Beach	27					64
Los Angeles	133	116	78	445	255	183
Paštu	-	-	7	81	-	-
Phoenix, Arizona	-	-	-	62	67	42
San Francisco	-	9	13	19	34	23
Santa Monica	-	-	-	-	-	41
Seattle, Washington	-	-	-	17	12	-
Viso	160	125	98	624	368	353
2. ikagos apygarda.						
Aurora	-	-	24	36	40	27
XVIII kolonija	78	23	32	-	-	-
Beverly Shores, Ind.	-	-	-	-	43	65
Bridgeport	262	81	102	112	141	96
Brighton Park	302	164	122	291	413	388
Cicero	202	137	166	266	417	384
East Chicago, Ind.	117	81	119	182	144	80
East S. Louis	50	40	57	108	64	58
Evanston	-	-	-	37	19	-
Gage Park	-	-	105	144	276	223
Grand Rapids, Mich.	98	61	50	100	92	81
Jaunimo Centras	-	81	72	45	35	-
Kenosha	-	53	85	111	148	98
Lemont	-	-	-	115	83	95
Marquette Park	440	277	455	796	1135	1206
Melrose Park	79	52	76	125	134	64
Milwaukee	44	25	19	22	20	24
North Chicago	73	40	-	-	-	-
Paštu	22	26	22	-	-	-
Omaha, Neb.	137	64	57	146	110	82
Pravažiuojan i j	-	-	-	92	-	-
Rockford	55	57	59	78	83	83

APYGARD	APYLINK S	I 1955	II 1958	III 1961	IV 1964	V 1967	VI 1970
Roseland		105	88	59	41	77	54
Sokol		—	—	26	—	—	—
St. Louis, Mo.		78	28	28	55	34	—
Springfield		71	13	21	31	33	—
T'višk's parapija		—	23	—	—	—	—
Town of Lake		136	53	27	56	59	—
Waukegan		69	47	65	65	79	126
West Side Chicago		50	43	—	68	27	—
	Viso	2446	1531	1848	3148	3792	3234
3. Detroito apygarda							
Buffalo, N.Y.		—	—	22	24	49	36
Detroit		355	242	154	376	659	404
Rochester, N.Y.		126	98	105	172	172	188
Ann Arbor		—	—	10	—	—	—
	Viso	481	340	291	572	880	628
4. Clevelando apygarda							
Akron		—	—	—	16	—	—
Centrin		—	—	23	4	—	—
Cleveland		417	273	368	543	898	534
Columbus		53	21	—	—	—	26
Dayton		—	—	—	34	31	—
Pittsburgh		30	29	12	129	296	—
	Viso	500	323	403	726	1225	560
5. Bostono apygarda							
Bostonas		176	122	120	242	264	220
Brocktonas		106	73	71	110	86	121
Lawrence		43	14	14	—	—	—
Worcester		104	63	181	109	241	140
	Viso	429	272	386	461	591	481
6. Hartfordo apygarda							
Bridgeport		—	—	—	58	49	63
Centrin		—	—	10	8	—	—
Hartfordas		142	70	85	117	136	120
New Britain		37	20	29	25	38	43
New Haven		—	64	58	59	66	73
New London		—	—	—	—	—	15
Putnam		49	45	24	48	60	66
Stamford		51	39	31	100	49	36
Waterbury		195	107	191	200	178	277
	Viso	474	345	428	615	576	693

APYGARD	APYLINK S	I 1955	II 1958	III 1961	IV 1964	V 1967	VI 1970
7. New Yorko apygarda							
Amsterdam		72	37	26	34	—	—
Brooklyn I		154	—	—	—	—	—
Brooklyn—Union		90	36	—	—	—	—
Bushwick		22	25	22	25	29	39
Centrin		—	—	40	35	—	—
Cypress Hill - Woodhaven		53	114	276	169	156	469
Great Neck		54	39	40	54	72	187
Yonkers		15	—	—	—	—	—
Jackson Heights - Queens		—	—	39	37	43	62
Manhattan - Bronx		39	25	24	41	45	108
Maspeth		60	40	30	32	59	133
New York - Ridgewood		187	98	78	97	147	241
Ridgewood		45	24	24	—	—	—
Selden		18	—	—	—	—	—
White Plains		24	18	—	—	—	—
	Viso	833	456	599	524	551	1239
8. New Jersey apygarda							
Elizabeth		123	98	104	92	152	163
Jersey City		34	19	24	31	17	35
Kearny		71	44	67	35	43	54
Linden		51	33	37	70	76	71
Newark		131	74	68	170	103	188
Paterson		114	87	67	145	140	150
	Viso	524	355	367	543	531	661
9. Philadelphijos apygarda							
Baltimore		98	66	119	102	135	118
Easton		—	—	—	—	—	—
Petersburg		—	—	—	16	50	—
Philadelphia		212	120	109	183	274	320
Piet New Jersey		—	—	—	49	31	76
Washington, D.C.		—	—	—	—	88	120
Wilkes Barre		—	—	—	12	33	—
	Viso	310	186	228	362	611	634
10. Paštu balsavo							
		759	204	—	—	—	—
	Viso	6916	4137	4648	7575	9125	8483

V.

Laikinios vyriausybės nariui, antibolševikinės ir antinacinės rezistencijos organizatoriui ir dalyviui, visuomenininkui ir politikui, iškiliam Lietuvii Fronto Biuliiui

A. A. PROF. DR. PRANUI PADALIUI

mirus, žmon , DAN , s n DONALD ir kitus gimines bei artimuosius biuliiškai užjau iame.

*LFB Vyr. Taryba, Centro Valdyba,
“ Laisv ” Redakcija ir Administracija*

(Atkelta iš 47 pusl.)

pirminink asmenin unij ir atstatyti Vlikui ir Vykdomajai Tarybai atskirus pirmininkus, vis d lto kiekvienam bendruomenininkui tenka apgailestauti, kad tuo b du buvo paleistas iš savo pareig bendruomen s savanoriškos savivaldos organizacijos vyriausias statybininkas prel. Mykolas Krupavi ius, nes šios organizacijos statybai tai buvo neabejotinai didelis nuostolis.

Post scriptum. Kaip Vykdomosios Tarybos techninis bendradarbis daugiausia tur jau talkinti Vliko pirmininkui ir Lietuvyb s Išlaikymo Tarybos valdytojui. Trumpus tekstus paprastai pats sumesdavau ir pateikdavau Krupavi iui perži r ti. Ilg tekst atvejais bendrai aptardavom plan ir projekto rašym pasidalydavom abu. V liau iš abiej paruošt dali suredaguodavau vien . Krupa-

vi ius, pasteb j s, kad, perrašydamas jo paruošt tekst , aš kai k taisau, kart man ir sako:

— Pas mane ne taip buvo parašyta.

— Kadangi buvo netaisyklingai parašyta, tai pataisiau, — paaiškinau.

— Jei tai ir klaidos, tai Krupavi iaus klaidos.

Žinoma, Vaitiek nas ne iš toki , kad ir po to b t susitur j s netais s.

Malonus skaitytojau, savo pastabas apie perskaityt “ Laisv ” numer si sk šiuo adresu: Laisv , Post Office Box 34461, Los Angeles, California 90034

VIENAS IŠ SKINGIAUSI
 DEMONSTRACIJŲ
 SIM KUDIRKAS 1971 metais suorganizavo Lietuvi jaunimo komitetas Los Angeles. Demonstracijos rėd ir vadovas inž. U. Kubiliaus pareiškimus perdav šešios televizijos stotys, apie jas rašė didieji Los Angeles laikraščiai; inž. Ž. Brinkienė pareiškimus perdav radijo stotys.

Nuotraukoje — dr. J. Jurkinas, rašytojas J. Gliuda, kun. R. Kasponis (su plakatu) ir kt.

SIMO KUDIRKOS ŠUOLIS

(Ištrauka iš Jurgio Gliudos knygos "Simas")

Buvo keturios penkiolika, jau skubios sambrškos žym s. J ra atrod tams janti, bangos kažkaip išvargusios, ilgas ir juodas Martha's Vineyard salos siluetas m tirpti ir pasimesti tamsoje. Diena nyko skubiai, kaip tai b na lapkrit . Neapriamėje erdvėje pietus, kur skleid si artimo vandenyno plotis, horizonto linija nyko, tirpdoma tiršt jan io vakaro.

Temo labai greitai, ir per kelias minutes vakaras jau apvald aplink . Plaukiojanti baz Sovietskaja Litva ir Vigilantas pra-

žydo sietynais žiburi . J trap s atspindžiai smulkiose, l žtan-
iose bangose pulsavo, suposi, neramiai blašk si aplink du lai-
vus ir siek si toliau, j ron, kur nyko blankstan iais spinduli
takais.

Už mylios atstumo gulin ioje Martha's Vineyard saloje su-
spindo reti žibur liai. Jie blyk iojo bailiai ir vaiduoliškai, tartum b t iš nakties išnir ties vandenynu bepraplauki laivai.

Žmoni stumdesys prie laiv tur kl beveik pranyko.
Bendravimas per vis popiet pabodo, privargino, neteko savo
patrauklumo ir skonio. Dovanos ir rank most temos buvo iš-
semtos.

Ketvirt po keturi tiktai trys soviet pareig nai bebuvo
ant Vigilanto, j tarpe Ivanas Burkalas. Eustis leido sovietams
apeiti laiv deniais, bet neband j kalbinti ir tuo j buvim
Vigilante užt sti. Priešingai, jis skub jo kuo grei iau nusikratyti
paskutiniais Sovetskaja Litva revizitininkais. Tuojau visiškai
sutems ir šuolis vandenin bus ne manomas . . .

Kudirka, jau kelint kart užsuk s savo kabin , staiga,
lyg ne savo j gos past m tas, stv r kelet savo žodyn li , su
kuriais jis taip buvo prat s nikti svetim kalb studijas.
Knygose buvo vienur ir kitur kištos spausdini iškarpos, jo
pom gis.

Su knygomis pažasty jis skubomis per jo plat j Sovietskaja
Litva den ir atsid r tur klus, sugr ž s sen pad t . Jis su-
stojo ia prieš leitenant Pakos, kuris stov jo dabar prieš j , ant
Vigilanto komandos tiltelio sparno, atskirtas tik dešim ia p d ,
dviej laiv bortais. Kudirka ryškiai mat juodus siaurus siu-
kus leitenanto veide. Simas mat , kad tai ne tas karininkas, ku-
riam jis buvo numet s cigare i pokel su perb gimo schema.
Tai veik j naujai, bet ir Pakos veide, atrod Kudirikai, slyp jo
žinojimas apie perb gimo užmoj .

Jis ži r jo Pakos veid . Kudirkos žvilgsnis buvo toks nes-
kasdieninis, sugestyvus ir aštrus, kad instinktyviai Pakos patrau-
k pe iais. Kudirka suprato, tai pagaliau signalas. Jis suprato,
kad perb gimo s km užtikrinta.

Tartum gav s sparnus, Kudirka pakeit pad t . Jis atsitrau-
k , nes priart jo grup j reivi . Bent penkias minutes jam te-
ko laukti, kol atsirado nuostabi proga geram šuoliui per dešim-
ties p d plo io bedugn , kurios dugne tyvuliavo tamsa, pilna
žiburi blikni ant si buojan i bang .

Kudirka buvo stiprus. Jo raumeningas k nas buvo gerai išmankštytas. Stiprios kojos j neš oran. Smarkiu atsispyrimu jis lengvai peršoko tarp tarp laiv , prilaikydamas netgi prie kairiojo šono savo m giamus žodynus.

Kažkoks svaigulys su m jo dvasi , pajutus po padais Vigilanto denio grindis, ant kuri ne manoma paslysti, nes jos padengtos šiurkš iu paviršiumi.

Tai buvo vienas iš nuostabiausi , istorijos scenizuojam veism , kuriems vykstant dar nenujau iama j milžiniška reikšm . Buvo šuolis, nusileidimo žingsnis, iš Apollo pakopos ant M nulio paviršiaus. Nuženg s t žingsn , iki tol nežinomas astronautas Armstrongas jo istorij . Tas žingsnis pripild Amerikos dvasi pasididžiavimu savimi ir savo žmon mis.

ia, ant Vigilanto denio, buvo šuolis, Simo Kudirkos šuolis, istorijos scenizuotas veiksma, lik s istorijai, dabar negirdimas tarp dviej laiv , bet savo aidais pripild s pasaul .

Ta iau to šulio aiduose buvo didžios, besigarsinan ios savo žmon i verte valstyb s nuopolio aidas, nes buvo sutryptos žmoniškojo ir dieviškojo samartie io taisykl s.

To šulio valandos metrika — 16:15.

(Copyright by Jurgis Gliauda)

ATSI STA PAMIN TI

Juozas Tininis, DAILININKO ŽMONA, romanas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas. Aplankas Giedr s Vaitienšs. Spausdino "Draugo" spaustuv ikagoje 1970 m.; 218 pusl., kaina 5.00 dol.

Kazys Brad nas, DONELAI IO KAPAS, poezija. Išleido Mykolas Mork nas 1970 m. Grafika: Vytautas O. Virkau. Spaud Mork no spaustuv ikagoje; 94 pusl.; kaina 5.00 dol.

Joseph Ehret, BALTISCHES SCHICKSAL, Basei, 1970, 40 p. Žmonos Onos Jakaityt s - Eretien s prisiminimui parašyta vokie i kalba studija, nagrin janti Lietuvos, Latvijos ir Estijos problemas.

Karol Paž rait, ANAPILIO PAPP D JE, romanas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas. Aplankas dail.

Giedr s Vaitien s. Spausdino "Draugo" spaustuv ikagoje 1971 m.; 280 pusl., kaina 5.00 dol.

Dr. Pranas Skardžius, ANKSTYVESNE IR DABARTINE LIETUVI BENDRIN S KALBOS VARTOSEN A, praktini bendrin s kalbos klausim svarstymai. Išleido Pedagoginis Lituaniistikos Institutas, 5620 South Claremont Avenue, Chicago, Ill. 60636 1971 metais. Spaud Mykolo Mork no spaustuv ; 80 pusl., kaina 3.00 dol., studentams ir mokslieviams — 2.00 dol.

Vytautas Volertas, PRAGARO VYRESNYSIS, "Draugo" dvidešimt j , premij laim j s romanas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas. Viršel pieš Giedr Vaitien , spausdino "Draugo" spaustuv , 1971 m.; 273 p., kaina 5.00 dol.

Juozas Eretas, MAŽOSIOS TAUTOS IR VALSTYBES, j reikšm Europai; išleido "šaltinis" Londone, 15 p.

Zenonas Ivinskis, DIE BALTISCHE FRAGE IM 17. JAHRHUNDERT; atspaudas iš kolektyvinio veikal "Der Ostseeraum im Blickfeld der Deutschen Geschichte", 1970, Boehlau Verlag, Koeln - Wien, 21 p.

Prof. dr. Zenonas Ivinskis, PROF. PRANAS DOVYDAITIS, apaštalautojas ir mokslininkas. Išleido "Šaltinis" Anglijoje 1970, 20 p.

Bronys Raila, VERSM S IR VERPETAI, Broniaus ir Antaninos Budgin leidinys. Dail. Kosto Jezersko viršelis. Spaud Lietuvi Enciklopedijos spaustuv .

Hermann Sudermann, LIETUVI APYSAKOS, išvert V. Volertas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas, atspau "Draugo" spaustuv 1970 m.

LIETUVI SPAUDOS METRAŠTIS — YEARBOOK OF THE LITHUANIAN PRESS; redaktorius J. Švedas. Adresas: Lithuanian Bibliographical Service Abroad, c/o J. Švedas, 1516 So. 49th Avenue, Cicero, Illinois 60650, U.S.A. Leid jas ir administratorius: JAV LB Kult ros Fondas, 7030 So. Rockwell Street, Chicago, Ill., USA. Tiražas 500 egz., kaina 2 dol. Spausdino Vlado Vijeicio spaustuv .

Juozas Eretas, KAZYS PAKŠTAS, tautinio šauklio odis ja. Išleido Lietuvi Katalik Mokslo Akademija, Piazza della Pilotta, 4, Roma; 1970 m.; 383 pusi., kaina nepažym ta.

Danut Brazyt -Bindokien , VIENA PASAULYJE, romanas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas ikagoje. Spaud Draugo spaustuv 1971 m.; 241 pusl., kaina 5.00 dol.

LIETUVI FRONTO BI IULI GRETOSE

LFB Los Angeles samb ris balandžio 24-25 d. d. suorganizavo politini studij savaitgal , kuriame su paskaitomis — pranešimais dalyvavo rašytojas J- Gliuda, dr. J. Kazickas, inž. U. Kubilius, dr. V. Vardys, rašytojas V. Volertas, prof. S. Žymantas ir vietos bendruomenininkai — inž. R. Dabšys ir inž. E. Radvenis. Studijos puikiai pasisek . Pla iau bus rašoma sekan iame " Laisv " numeryje.

LFB Los Angeles samb riui vadovauja L. Valiukas.

LFB ikagos samb ris šiais metais jau suorganizavo dvi viešas paskaitas: dr. Z. Rekašius skait tema "Okupuotos Lietuvos gyventoj kaita" ir redaktorius J. Dainauskas — "Rusijos politika Lietuvos atžvilgiu šimtme iais nesikei ia".

Samb riui vadovauja L. Prapuolenis.

Lietuvišk studij savait Vokietijoje vyksta liepos 18-25 d. d. Stuttgarte. Studij temos ryškins 1941 met sukilimo sukakt ir Lietuvos rusinim bei sovietinim . Vyr. moderatoriumi pakviestas dr. K. J. eginiskas iš Švedijos.

JAV - Kanados LFB studij dienas centro valdyba organizuoja Dainavoje rugpi io 8-15 d. d. Telkiamas stiprus paskaitinink s stas. Bi iuliai ir bi iuli bi iuliai kvie iam su šeimomis b tinai ši savait praleisti Dainavoje. Centro valdybos pirmininko adresas: J. M i k o n i s , 24526 Chardon Rd., Cleveland, Ohio 44143.

ŽVELGIANT 1941 MET SUKILIM

1941 met visuotinas lietuvi tautos sukilimas laiko upėje nutek jo trisdešimties met distancij. Bet kaip kiekvienas didelis tautos vykis, taip ir 1941 met sukilimas nenuplauk su laiko vandenimis, bet tapo grandis, jungianti dvi tautos istorijos epochas: nepriklausom Lietuvos su pavergimui besipriešinan ia bei nepriklausomyb s siekian ia lietuvi tauta.

Sukilimas išaugo iš nepriklausomyb s laikotarpyje išugdytos idealistin s tautos dvasios ir sukilimo aukomis transformavo j aukštos tamos tautos ryžt prarast nepriklausomyb atgauti ir kaimyn smurto aktams pasipriešinti. Tuo b du trumpos kruvinos sukilimo dienos prasit s s kming antinacin rezistencij , o paskui ilgas, herojiškus pokario partizan laisv s kov metus.

Ne be sukilimo ir partizanini kov poveikio pavergta tauta suformavo sav , original gyvenimo b d , visa savo esme atmetant rusiško komunizmo k n . Ketvirtis šimtmeio okupacijoje nepalauž tautos k rybiškumo ir nesugniužd laisv s vil i . J ga ir brutalumu paremtoje sistemoje savisaugos instinktas tautai nu-

rod išsigelb jimo kelius ir pati sistema tapo netiesiogin pasipriešinimo talkinink . Komunizmas n viename Rusijos pavergtame ar satelitin mis virv mis pririštame krašte nelaimo jo masi simpatij . Tod l Rusijos "s jungininkai" raudonoje orbitoje Krekliui didesni r pes i kelia, negu Amerikos atomin s bombos.

1941 met sukilimo poveikis kiek silpniau jau iamas iseivijoje. Nelaimingai kai kurias grupes ir asmenis pasigavusi "teis s vadovauti" iliuzija neleidžia pilnai išvystyti nuoširdaus santalkinio Lietuvos vadavimo darbo. Kai kada r pinamasi ne darb geriau atlikti, bet steb ti ir tramdyti savo tariamus rivalus, kad neperžengt dažniausia ne sutart , bet primest kompetencijos rib .

Ne teisi ambicijos, bet nusilenkimas pareigai sutartinam darbui jung 1940-1941 met sukilim organizavus pagrind . Sklandžiai apsijung Vilniaus ir Kauno pagrindžio centrai ir be joki sunkum vyriausia sukilimo vadovyb pavesta Berlyno vadovietei, nors ir tada buvo aišku, kad tiesiogin s sukilimo naštos ta vadoviet kelti negal s. Ne organizacin strukt ral m strategij , bet

S KM S BENDRUOMENEI

JAV Lietuvi Bendruomenės VI Taryba antrojoje sesijoje Philadelphijoje 1971 m. sausio 16-17 d. d. atvert nauj lap šio krašto lietuvi išeivijos istorijoje. Veik du dešimtmečius gyvosios lietuvi išeivijos dauguma lauk, kad Lietuvi Bendruomenė ryžt si organizuoti apjungti Amerikos lietuvius ir užimt jai iš esmės ir paskirties priklausanti met. Jau prieš dešimtmet dr. Juozas Girnius buvo užakcentavęs, kad "LB veikla principiškai yra nukreipta visus uždavinius, kurie lietuviškai išeivijai turi gyvybinę reikšmę".

Nesigilinant priežastis, kurios užvilkino Bendruomenės pilną sąjungimą Lietuvos laisvinimo veiklą ir neregistruojant šiame sektoriuje patirtu nuostoliu, Philadelphijoje padarytus nutarimus reikia sveikinti ir JAV Lietuvi Bendruomenei palinkėti sėkmę.

strategija formavo struktūrą. Niekas nebar ir tolimesnėje provincijoje susikurusi "partizaninė" sąjūdi, kuriems nesusidaręs lyg sąjungti pagrindžio tinklas. Vis dėlto mesys buvo sutelktas tikslas, o jais — laimėjimais.

Pagarbos verti visi 1941 metų sukilimo organizatoriai ir dalyviai, kuri tauriu idealizmu turėtų pasekti ir dėl Lietuvos laisvės kovojanti išeivija.

Lietuvi Bendruomenė Amerikoje iki šiol savo veiklą jau rodė, kad yra pajėgi keistis, reformuotis, patys gyvenimo reikalavimus ir eiti su jais. Sugėbimas reformuotis, o ne pajėgumas nuo reformų apsiginti reiškia organizuotos visuomenės gyvybę. Stiprus ir gausus iš ribot tikslų išsiveržusios Lietuvi Bendruomenės išsilyjimas istorinės misijos ir likiminių paskirties vagnėša tautinio renesanso viltis netik Amerikos, bet ir viso laisvojo pasaulio išeivijai.

Lietuvi Bendruomenė Amerikoje taip pat yra rodžiusi, kad kultūrinėje srityje turėjo drąsų planuoti ir pajėgų vykdyti plataus masto užsimojimus: lituanistinio švietimo sistemos sukūrimas, pasaulio lietuvių jaunimo kongresas ir kultūros kongresų organizavimas, dainų ir tautinių šokių švenčių pravedimas ir t. t. Reikia laukti, kad politiniame lauke Lietuvi Bendruomenė irgi turėtų kūrinių polki realius planus sukurti ir ryžto juos vykdyti.

Lietuvos okupantas, kuris lauk vyresniosios išeivijos kartos išėjimo iš rikiuotės ir kovos dėl Lietuvos laisvės išsikvėpimo, savo piktam džiaugsmui pagrindo nebeturi. Kovos dėl laisvės ir tautinės kultūros kūrėjų lietuvių išeivijoje užtikrinta naujai trisdešimties metų distancijai.

ADMINISTRACIJA PRIMENA

Malonus skaitytojau,

“ Laisv ” žurnalas d kingas Tau, nes prenumeratos mokes iu palaikai leidinio gyvyb . Jei dar neb tum apmok j s prenumeratos mokes io už 1971 metus, malon k tai padaryti nedelsdamas.

Visiems, kurie per neapsiži r jim už žurnal n ra atsilygin už pra jus laik , administracija siuntin ja individualius laiškus, kuriuose nurodoma, kada prenumerata yra pasibaigusi. Labai b - tume d kingi, jei laišk u gav jai priminimus skubiai atsiliept . Tuo b du administratoriui bus sutaupyta laiko ir žurnalui išlaid .

REDAKCIJA D KOJA

Redakcija d koja visiems skaitytojams, kurie pasteb jo paraginim ir gausiais laiškais kritiškai vertino “ Laisv ” 50(87) numer . Tas laišk gausumas atsispindi šio numerio laišk skyriuje, kur nuo dabar vadinsime “Skaitytoj žodis”. Iš savo pus s redakcija steng si sugestijomis pasinaudoti, kritiškias pastabas apsvarsytyti, gi padr sinimus ir pagyrimus priimti su tam tikru atsargumu.

Pad ka priklausu visiems spaudos žmon ms, kurie savo kritiškias pastabas (dažniausia gan kietas) paskelb kituose laikrašiuose. D kojame ir tiems, kuri pastab kai kuri laikraš i redaktoriai nepanor jo spausdinti, kad politika nesutept kult rin s nekaltyb s.

Ta proga “ Laisv ” prašo Jus ir toliau jai talkinti, o talka gali reikštis tokiomis formomis:

- Parašyti rašin aktualia lietuviška problema.
- Laišku redakcijai kritiškai vertinti perskaityt numer .
- Parekomenduoti žurnal jo dar neskaitan iam.
- Administracijai prisi sti adresus asmen , kurie gal t “ Laisv ” užsiprenumeruoti.
- Užprenumeruoti žurnal savo draugams ir paž stamiems ar savarankiškai gyvenantiems šeimos nariams.
- Skirti “ Laisv ” leidimui pinign auk .